

מאזרזת הישבת

שע"י המכון התורני ירושלים

כי תצא - תשפ"ג | גליון ע"ח | עורך ראשי: הרב נעם יעקובי שליט"א

לתרומות (עבור הדפסה והפצת העלון) והנצחות
ניתן לפנות ל-0546371585
ולהערות והארות: yoelf@asiatec.co.il

כשאין שאיפה לגדלות...

"בן סורר ומורה יש עליו ב' עונשין, האחד שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם, והשני שהוא זולל וסובא ועובר על מה שנצטוונו (ויקרא לט, א) "קדושים תהיו", ונאמר עוד (דברים לג, ה) "ואותו תעבודו ובו תדבקון" כאשר פירשתי שנצטוונו לדעת השם בכל דרכינו וזולל וסובא לא ידע דרך ה'" (רמב"ם).

צריך להבין, הלא מצות "קדושים תהיו" היא מהמדרגות העליונות בסולמו של רבי פנחס בן יאיר, מדרגה שנקנית לאחר שהגיעו למעלות עליונות של זהירות, זריזות, נקיות וגו' המדרגות הגבוהות עליהם שואף כל בן בעליה להגיע, ואיך יתכן שתובעים זאת מנער צעיר שלא הגיע לדרגת קדושים תהיו, עד שהוריו צריכים להביאו בעצמם לבית דין שירגמוהו באבנים?

בהקדם לתירוצו הביא הגאון רבי ברוך סורוצקין וצ"ל ראש ישיבת טלו את דברי הרמח"ל בספרו "דרך ה'" בהם הוא מסביר את עונש חטא בן סורר ומורה, שמכיון שתכלית בריאת האדם היתה מחמת רצון ה' להטיב ולולתו, והיות והש"ת הוא תכלית השלמות אם כן ההטבה שלו צריכה גם היא להיות בתכלית השלמות, ואין יותר טוב מלזכות להדבק בה, ולכן זוהי תכלית ומטרת הבריאה, והיות שלבן סורר ומורה חסרה מדרגה זו לכן נהרג. וצריך לבאר ביתר שאת, וכי בשביל חטא כזה נגזרה עליו סקילה? האם אין חטאים יותר חמורים וגסים בבן סורר ומורה שנצרך לחפש אחרי חטאים דקים כאלו?

אלא, ביאר רבי ברוך, הרמב"ן והרמח"ל באו לציין לנו כיצד הגיע בן סורר ומורה למדרגתו השפלה ומה סיבת חטאו והיכן היה צעדו הראשון המוטעה שבסיבתו נפל לתהום התאוה והחטא, וביארו לנו שהשורש הוא שחסרה לו השאיפה לגדלות, לקדושה ולדבקות בה' וממילא בהמשך הזמן גרמה זאת לירידתו המתמדת עד לדרגת בן סורר ומורה.

זו כוונת הפסוק "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה", אורח החיים צריך להיות בחתירה תמידית לעלות מעלה במדרגות העלייה, בל יחשוב האדם שהוא יסתפק במדרגתו העכשווית, כי האדם הוא בבחינת מהלך ולא עומד ואם לא יעלה מעלה בהכרח ח"ו ירד מטה עד למדרגת שאול מטה, ורק שאיפה תמידית לגדלות יכולה לקיים את כל יחיד ויחיד וכן כל מוסד במדרגתו הנכונה.

"וראית בשביה אשת יפת תאר"

מאת א.פ.

כי איננה מביאה לו שום תועלת, לא לו ולא לבניו. ולכן פירש הכתוב ואמר "וראית בשביה אשת יפת תאר", רצונו לומר יפה רק בתאר אחד ואינה כבנות ישראל שיפות בשני תוארים. ולכן ממשיך הפסוק ואומר "ולקחת לך", היינו דייקא לך, לתועלת עצמך דוקא ולא לתועלת בניך.

ממשיך ה"בן איש חי" ואומר: ובזה פירשתי בס"ד מה שאמרה רחל ליעקב אבינו ע"ה (בראשית ל, א) "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי". כי כפי שבארנו יש שתי תועלות מהאשה לבעלה, והנה תועלת זו שמצילתו מהחטא לא שייכא אצל יעקב שהיה בחיר שבאבות דבודאי אינו צריך לכך אחר שעד היותו בן פ"ד שנה לא ראה קרי, ואם כן התועלת היחידה שנשארו לנשות יעקב עליו היא מה שמגדלות בניו לתורה, ועל כן אמרה הבה לי בנים שאגדל אותם לתורה, ואם אין היינו שאחסר מבנים הריני כאילו מתה אנכי דלא נשאר ממני שום תועלת.

ומסיים ה"בן איש חי": ובזה יובן אומרנו: כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת האהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשנואה. דקשה מאי תליא הא בהא? דמשמע מהפסוק שבהכרח יהיה הבכור לשנואה, ולמה זה? אמנם לפי האמור מובן היטיב, כי תועלת דמצלת מהחטא ליכא אצל השנואה כיון דשנוא אותה ומסתבר שלא תגרום לו להנצל מהחטא, ואינה חשובה בעיניו לכלום ואין לו תאוה בה כלל, וזו התועלת תהיה רק מהשניה האהובה אצלו ובה תשקוט תאוותו מעלמא. ונשאר רק התועלת השניה מה שמגדלת בניו לתורה, ולכן יקדים הקב"ה שיצא הבן הבכור דוקא לשנואה כדי שעכ"פ יהיה לו ממנה לפחות תועלת זו ולא תהיה חסירה לגמרי מצרתה האהובה, ולכן מוכרח הוא שיהיה הבן הבכור לשנואה.

הפרשה פותחת בענין אשת יפת תואר ואומרת: "כי תצא למלחמה על איביך וגו' וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה".

מקשה ה"בן איש חי", והלא דין זה נוהג גם באשה שאינה יפה, ולמה הדגישה התורה אשת "יפת תואר", היה לה לכתוב "וראית בשביה אשה וחשקת בה".

מסביר ה"בן איש חי", דהרי אמרו חז"ל (קידושין כא ע"ב) לא דברה תורה "אלא" כנגד יצר הרע. ויש להבין תיבת "אלא". ופירש הגאון רבי העשל ז"ל, דאמרו בגמרא (יבמות סג, א) רב מצערא ליה דביתהו, אמר דיינו שמצלת אותנו מן החטא ומגדלת בנינו לתלמוד תורה. נמצא שבכל אשה יש תרתי למעליותא, אך ביפת תואר ליכא אלא חדא מה שמצלת אותנו מן יצר הרע, משא"כ לגבי בנים רעה היא דהרי אמרו חז"ל בסמיכות פרשת בן סורר ומורה לפרשת יפת תואר לומר דאשת יפת תואר תוליד בן רע שסופו להיות בן סורר ומורה (עיין רש"י), נמצא שאין לה המעליותא שמגדלת בנינו לתורה אלא רק מעלת מצלת אותנו מהחטא, ולכן הדגישה הגמרא לא דברה תורה "אלא" כנגד יצר הרע.

וכעין זה פירש מהר"י ז"ל את הפסוק (מלכים א, א, ו) "ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית", דהכוונה דלא עצבו להוכיחו מפני שחש דוד שיאמר לו בנו מדוע ככה עשית ליקח אשת יפת תואר, כי אדוניהו היה בנה של אשת יפת תואר שלקח דוד במלחמה.

נמצא שבכל הנשים היפות יש תרתי למעליותא, גם שביופיה מצילה את בעלה מהחטא, וגם מה שמגדלת לו בנים טובים ויראי שמים, אבל באשת יפת תואר חסירה תועלת הבנים ורק תכלית אחת יש בה שביופיה היא מצלת בעלה מהחטא, ואילו גם לא היתה יפה נמצא שאפילו תועלת זו אין בה, ויתכן שבאמת אסור לו לקחתה

"כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ ... וְרֵאִיתָ בְּשֹׁבֶיךָ אִשָּׁת יָפֹת תֹּאֲרַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה" (דברים כא, י"א).

הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו

כתב בעל הטורים לבאר הסמיכות - שבסוף פרשת שופטים נאמר "כי תעשה הישר" וסמיך לה "כי תצא למלחמה", שאין יוצאין למלחמה אלא צדיקים. ועי' בחינוך (מצוה תקסו) שכתב משרשי המצוה "והיה מחניך קדוש" כלומר שנפשותן של ישראל דְּבָקוֹת בשכינה לעולם, וכל שכן במחנה שכולם נקיי הנפש, כי כל הירא מעבירות שבידו כבר הלך ושב אל הבית, ונשארו הטובים אשר רוח אלוקים שוכן בתוכם וראוי לעמוד בנקיות, עי"ש.

וצריך ביאור, אם למלחמה יוצאים רק הצדיקים כמ"ש חז"ל שמי שירא מעבירה שבידו אינו יוצא - איך יתכן לומר על קדושים אלו שלא דיברה התורה אלא כנגד יצה"ר שאם אין הקב"ה מתירה לו ישאנה באיסור, היתכן ליפול עד דיוטא תחתונה כזו - לקחת אשת איש גויה פרוצה ואח"כ כדי להתנתק ממנה דרושה לכך תוכנית שלמה כמ"ש "והבאת אל תוך ביתה וגלחה את ראשה" ... וכל זה בכדי שתתנוול עליו ויוצאנה מביתו, אתמהא!

ומצאתי ברמב"ן על הפסוק "כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע" (דברים כג, י) שכתב וז"ל: והנכון בעיני בענין המצוה הזאת כי הכתוב יזהיר בעת אשר החטא מצוי בו. והידוע במנהגי המחנות היוצאות למלחמה כי יאכלו כל תועבה יגזלו ויחמסו, ולא יתבוששו אפילו בניאוף, וכל נבלה הישר בבני אדם בטבעו יתלבש אכזריות וחמה כצאת מחנה על אויב, ועל כן הזהיר בו הכתוב "ונשמרת מכל דבר רע". שומע אני בטומאות ובטהרות ובמעשרות הכתוב מדבר, תלמוד לומר ערוה. אין לי אלא ערוה מנין לרבות עבודת גלולים וגילוי עריות ושפיכות דמים וקללת השם, ת"ל "ונשמרת מכל דבר רע". או יכול בטומאות ובטהרות ובמעשרות הכתוב מדבר, ת"ל ערוה, מה ערוה מיוחדת מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה אף כל מעשה שגלו עליו הכנענים ומסלק את השכינה. כשהוא אומר "דבר" אף על לשון הרע. וגם זה מן הטעם שפירשנו כי מלבד האזהרות שבאו באלה העבירות החמורות יוסיף לאו במחנה שנשמר בו מכל אלו העבירות שלא תסתלק השכינה מישראל אשר שם... עי"ש.

ומבואר בדבריו ששעת מלחמה היא בבחינת עת אשר החטא מצוי בו - ולא רק חטא של גילוי עריות אלא גם שאר החטאים החמורים כגון עבודה זרה ושפיכות דמים וכדו', ולכן כתבה התורה לאו מיוחד ליוצאי המלחמה "ונשמרת מכל דבר רע".

והביאור בזה הוא על פי מה שכתב ה"אור החיים" על הפסוק "ונתן לך רחמים ורחמך" (דברים יג, יח) וז"ל כונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת, לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם אכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם "כח הרחמים" מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה... עי"ש.

ומבואר בדבריו - שאחרי הפעולות ימשכו הלבבות - וכיון שהאדם מתעסק ברציחה אף לדבר מצוה - זה יכול להשפיע על פנימיותו שִׁיְהַפֵּךְ להיות אכזרי - ולכן צריך הבטחה מיוחדת שהשי"ת אעפ"כ יתן לו רחמים.

וכמו"כ צ"ל כאן - שבכל מלחמה כאשר האדם יוצא מחוץ למסגרתו ומתעסק בהריגה ובאכילת מאכלות אסורות כגון במלחמת כיבוש ארץ ישראל שהותרו גם קתלי דחזירי - הוא נחשף בזה לכל המפגעים הרוחניים. ומצאנו גם כן במלחמת מדין - שאע"ג שהיוצאים למלחמה היו כולם צדיקים שלא נכשלו בכנות מואב - מ"מ כאשר חזרו מן המלחמה היו צריכים להקריב קרבן - וכמו שאמרו למשה דאף דמידי מעשה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו. עיין שבת סד, א.

ונראה עוד להעמיק בדבר על פי מה שכתב היעב"ץ בביאור אומרם עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש... ולא ארע קרי לכה"ג ביוה"כ... (אבות פ"ה, ד) וז"ל: יש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחר שהיו מזרזין אותו כל שבעת הימים והוא בטהרה כל היום ההוא, וזקני העם כל הלילה לא יחשו מלזרוזו? והתשובה, כי יצר הטוב והרע מתקוטטים זה עם זה כשני אויבים וכשאחד מהם קרוב להיות מנוצח יתחזק על עמדו בראותו כי כלתה אליו הרעה. והלא בטבעו של עולם הוא כי הנר בהיותו קרוב לכבות מתחזק אורו והרבה מן האנשים בעת פטירתם יתחזקו וידברו דברים טובים כאילו הם בריאים, ולזה היה קרוב מאוד להיות הכהן בעל קרי. וכבר אמרו ז"ל (סוכה נב, א) הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, כי יצרו של אדם מצומצם כי לא יניחחו להתפשט והוא אצלו כחרב היוצאה מנרתיקה. דמיון חום השמש היוצא ביום המעונן כי הוא מתצמצם ואילו היה מתפשט לא היה חומו כ"כ. אבל הרשעים מניחים את יצרם להתפשט בכל גופם לרווחה ואינם תאבים כל כך לחטוא גם אם עונותיהם מרובים כי אין יראת השי"ת נגד עיניהם כלל, והצדיק מושל ביצרו כגבור. ומכאן תעמוד

על מאמר ז"ל (סוכה נב, א) רשעים נדמה להם כחוט השערה וצדיקים נדמה להם כהר גבוה ותלול". עכ"ל.

ומבואר בדבריו, שדוקא הצדיק עלול הוא לחטא יותר מאשר הרשע, דככל שהוא גדול מחבירו יצרו גדול הימנו, דבהיות היצר כבוש ומצומצם תחת ידו – אזי עלול הוא להשתחרר בקול רעש גדול, דוגמת קפיץ דכל שמצמצמים אותו כך אח"כ השחרור הוא גדול ביותר.

ונראה לומר דכמו כן היא הבחינה של היצר בשעת מלחמה. דבזמן רגיל שאין החטא מצוי, הצדיק יכול לשמור על הכבישה והצמצום ואין כ"כ חשש לשחרורו והתנתקותו, משא"כ בזמן שמתחיל הקפיץ להשתחרר ע"י יציאה מהמסגרת ששם הוא חשוף לרציחה וגזל וכדו' שם אין לו את הכלים שיכולים לעצור את השחרור – וממילא הוא משתחרר בכל כוחו.

(אור התורה - רבי יוסף בן עמרם)

"וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשֶּׁת יַפֶּת תֹּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ" (ברבים כא, יא).

הנה תמוה איך הגיע איש ישראל לידי מדרגה זו של חושק ביפת תאר, והיא גויה משוקצת המאוסה ביותר לעם ישראל, וסופו שמאכילתו בשר תמותות וסופו לשנאותה וסופו שיהיה לו ממנה בן סורר ומורה, ועם כל זה לא נמנע מלחשוק בה.

האומנם זהו שאמר הכתוב "וראית", וביאורו דבפתח קטן זה של ראייה שראה, כבר בא לידי כל אלו. וכבר פירש כן הגאון רבנו אליהו זכותו תגן עלינו על הפסוק (בראשית ד, ז) "לפתח חטאת רובץ", שצריך להזהר מלפתוח פתח ליצר הרע כי משפתח הפתח כבר חטאת רובץ. ובסוכה נ"ב ב' איתא דמתחילה היצר הרע קרוי 'הלך' ואח"כ קרוי 'אכסנאי' ואח"כ קרוי 'בעל הבית', שאם פותחים לו פתח סופו שנעשה בעל הבית להחטיאו ח"ו. וזהו כחה של ראייה אחת קטנה שבא לכל הקלוקלים הגדולים.

והשפעת הראיה היא גם בגדולי גדולים, כמו שהמשגיח הגאון ר' יחזקאל לוונשטיין זצ"ל היה אומר, שהרי למלחמה היו יוצאים צדיקים גמורים ללא שום חטא, שהירא מחטא שבידו היה מחזורי מלחמה, ומכל מקום נכשלין ביפת תואר על ידי פתח לחטא, "וראית". וכבר אמרו חז"ל על דוד המלך שלא דרש סמוכין ונשא את מעכה יפת תואר, ומזה יצא אבשלום שהיה בן סורר ומורה וביקש להרוג את אביו. הנה לנו שגם דוד המלך שאמר על עצמו "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" (תהלים קט, כב), שאין לו יצר הרע, ואעפ"כ נשא יפת תואר.

והמשגיח ממיר הגאון ר' ירוחם זצ"ל היה אומר שאם אדם נכשל בהסתכלות, הרי תמונה זו לא מניחתו כל החיים, וגם בשעת תפילת נעילה בטהרתו לפני ה' ביום הטהור מופיעה לפניו התמונה ההיא. וכבר הבאנו לתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק "חֲכִלְיִי עֵינַיִם מְיִין" (בראשית מט, יב) שפירש זכיינו עינוי דמלכא משיחא כחמרא

זכיא מן למיחמי גילוי ערין, ומבואר בדבריו שהסתכלות בחטא הרי זה מלכלך את העינים ותמונת הטומאה חקוקה היא בעינים, ורק עינים שלא ראו בעריות הם עינים זכות וטהורות, אבל עינים שראו טומאה אינן זכות, ומלכד תשובה על שראה מראה כעור, יש לו עוד לנקות עינוי מן הטומאה החקוקה בהם, וכמה קשה הוא זיכוי העינים אחר שהן עצמן נעשו עינים מלוכלכות, ואולי בדמעות אפשר לטהרם ולזככם ככתוב בתהילים (ק"ט, קלו) "פִּלְגֵי מַיִם יִרְדּוּ עֵינַי עַל לֹא שְׁמֵרוֹ תוֹרַתְךָ", ומפרש רבנו יונה (שער א' ט"ו) דקאי על העינים שלא שמרו תורתך.

ובגמ' ריש ברכות (ה, ב) איתא לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, וברש"י, יעשה עמו מלחמה, ודייק הגר"א במה שכתוב 'לעולם' דהיינו תמיד תמיד צריך לעמוד בקשרי מלחמה, ואוי לו למי שאינו מרגיש שנמצא במלחמה עם היצר, שהרי כיון שלא הגיע לדרגה של "לבי חלל בקרבי", א"כ מוכח דמה שאינו מרגיש המלחמה, הוא מאחר שכבר נוצח בה ועל במותיו נפל חלל.

והנה ב' מיני יצר הרע הם וכל אחד רפואתו בצינו. האחד היצר הרע המבואר בפרשה זו שבא ע"י "וראית" וגו', שמראה לאדם שיש טעם גדול וערב בחטא וזהו היצר הרע הפנימי שבלב האדם, ורפואתו היא הדרך המבואר בפרשה, "וגילחה את ראשה" וכו', והיינו לנוול את מה שראה ולעמוד על אפסיותו והבלים שלו, כי באמת כן הוא וכמו שהיה אומר המשגיח ממיר ז"ל שהתענוג הגדול ביותר אינו שוה כי אם כלקיקה של סוכרי', וכולו אינו אלא עריבות לרגע אחד ואין לו שום קיום. ובמדרש רבה בראשית (כב, ו) איתא אמר רבי אבא היצר הזה דומה לליסטים שפוף שהיה יושב בפרשת דרכים, כל מאן דעבר הוי אמר הב לי מה דעלך, עבר פקח אחד וראה שאין בו תוחלת לגזול לו כלום התחיל מכתתו. היצר הרע כמו ליסטים שפוף ואין בו כלום [ומבואר כאן דכדי לינצל מיצר הרע אין צריך לצדקות כי אם הוא פיקח כבר עושה חשבוננו של עולם וניצל, כמו שכתוב 'עבר שם פיקח אחד' ולא כתוב 'צדיק אחד'].

והיצר הרע הב' הוא בא בהתקפת היצר ואינו יצר טבעי, כמעשה דר' עקיבא ור' מאיר בסוף קידושין (פא, א) ומעשה דנורא בי עמרם שם שיצא ממנו היצר הרע של עמוד אש. וכל אלו ודאי אינו יצר טבעי כי אם התקפת היצר, ומזה אפילו גדולי גדולים אינם ניצולים, וכמו שכתב רבנו אברהם בן הרמב"ם בספר "המספיק לעובדי ה'" (סוף פרק השקידה) על אבא חלקי' שהיתה אשתו יוצאת לקראתו מקושטת, ואמר, כדי שלא אתן עיני באשה אחרת, דאין הכונה שגדול כמוהו יתן עינו ותהיה דעתו טרודה במחשבה זו, אלא פחד מדחיפת הנטיה הטבעית ביום מן הימים ומזה נתכוין להשמר.

והעצה ליצר הדוחף היא, חכי רגע עד יעבור זעם, כי היצר הרע תוקף לגמור המעשה מיד, וכמבואר בדברי

בלבד תתהלל שהיא אשה משכלת אשר לה תוכן פנימי. בואו וראו גודל ההרס הנגרם מהגישה החיצונית. אדם זה לא עבר שום עבירה, אדרבה קיים בדיוק רב כל פרשת יפת תואר. לדעה אחת אמנם הותרה ביאה ראשונה במלחמה (דעת רבינו חס), אבל אחר כך נאסרה עליו עד שעשה ככל המצווה בפרשה. ולשיטה אחרת גם ביאה ראשונה אסורה עד שלא מביא אותה אל ביתו (רמב"ן לפי הבבלי), ולדעת רבי יוחנן בירושלמי (וכן דעת רש"י) אסור גם ביאה ראשונה אלא לאחר כל המעשים (ע"י קידושין כא ברש"י ותוס', ורמב"ן כאן). ולכל הדעות קודם שיוכל להנשא לה, עליה לשבת חודש ימים בביתו ולנבל את עצמה בגילוח הראש וגידול הצפרנים ובלבישת בגדי אבל. ואחרי שקיים את הכל בדיוקנות ולקח אותה לאשה כפי מה שהתירה התורה - ובכל זאת רע ומר סופו באשה שנואה ובן סורר ומורה!

אילו היה בן אדם זה יוצא למלחמה בלב נשכר, בתשובה ותפלה, היה עבירו הנצחון סיבה להלל ולהודות להקב"ה, ובודאי לא היה מתחשק ביפת תואר. ואף שהיצר הרע מתגבר בשעת המלחמה ואף שרי החיל במלחמת מדין שהיו צדיקים הביאו קרבן על שנכשלו בהרהור (במדבר לא, נ ברש"י) - מכל מקום בהרהור בלחוד נכשלו ותו לא. אולם מי שיוצא למלחמה וסומך על נצחון דרך הטבע ולבו בריא לו כאולם, אז עם הנצחון דורש הטבע את שלו ומתעוררים בו תאוות ורצונות עד ששוקע בגשמיות ובכל זאת חסה עליו התורה והרחיקה לו את הדרך שלא יוכל בקלות להתדבק בבת אל זר. ואם בכל זאת אחרי כל המעשים כולם בוער בו עדיין החשק וחומד את יפיה, לא אסרתה התורה עליו ואין שום עבירה בדבר, אולם יצטרך לשלם מחיר יקר על מה שנצמד להבל של מראה החיצוני. כמו שהוא לא התגבר על יצרו כך היא לא תוותר לו על רצונותיה, וסופו לשנאותה. וכן בנם לא ישלוט על תאוותיו השפלים וסופו להיות זולל וסובא.

הוא אשר כתב הרמב"ן בפרשת וארא שהעולם מתנהג על פי ניסים נסתרים: שבשכר קיום התורה תבוא עליו הטובה וכעונש על העבירה תבוא עליו הרעה. ומבאר שם שזה חידוש יותר גדול מהיעודים של שכר של עולם הבא שהרי מובן מאליו שהנשמה תשוב אל האלקים אשר נתנה. אולם הנהגת עולם הזה עושה רושם של דרך הטבע בבחינת עולם כמנהגו נוהג - ואינה אלא ניסים נסתרים. ובסוף פרשת בא כותב, וז"ל: שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו הכל בגזירת עליון, עכ"ל.

האדם הכובש את יצרו מגיע לא רק לשכר בעולם הבא אלא גם לאושר בעולם הזה למרות שמבט שטחי נראה כאילו הצלחת עולם הזה היא נחלתם הבלעדית של אלה הרודפים אחריה. ברם המשכיל מיטיב להבין שברק של

א"ז הנצי"ב זללה"ה בפירוש "העמק דבר" לקרא "פִי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנַגְדִי" (במדבר כב, לב) דאחר שמתקרבים אל החטא קשה מאד להתגבר על היצר, ונמנהר לגמור העבירה כמעט בלי דעת צלולה. וכ"ה בנדרים ט' ב' בעובדא דנזיר מן הדרום שאמר "ופחו עלי יצרי", ומבואר דבא לו היצר הרע בהתקפה, "פחו כמים", כי באמת אין לו ליצר רשות ליותר מאותו הרגע, וע"כ הוא לוחץ חזק לאותו הרגע, ואם האדם ידחה מאותו הרגע מוכרח היצר לעזבו. וידוע שרחובות קרי' מלאים בכל מיני מראות חטא, ובעיקר הדבר יש ספק ע"פ ההלכה אם מותר לצאת לכל אשר יחפוץ, כי אם אין לו צורך הכרחי לצאת, ויוצא, אע"פ שעוצם עיניו הריהו רשע, כדאיתא בבבא בתרא מ"ח ב' דבאיכא דרכא אחרינא מקרי רשע אע"פ שעוצם עיניו, דעל עצם הליכתו בלא הכרח במקום ראיות אסורות הוי רשע, וכמו"כ אם אינו מוכרח לצאת מיקרי דאית ליה דרכא אחרינא ואסור על פי הדין לצאת. אומנם על הכל העיקר הוא כמו שכתב הר"מ (סוף הלכות איסור"ב) שלבו יהיה מלא בתורה, והוא כמאמר דוד מלכנו בתהלים (ק"ט) "העבר עיני מראות שוא בדרכיך חייני", ר"ל על ידי התורה דרכי ה' הישרים שהוגה בהם בלכתו בדרך, מעביר מעיניו מראות שוא. כי אע"פ שרואה הדרך לפניו אין הוא מתבונן לפרטים והריהו כרואה ואינו רואה, כידוע לכל מי שתפוס בהגיוני תורה, ואי אפשר להשמר אם לא "בדרכיך חייני".

(זהב משבא - רבי משה שמואל שפירא)

"וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשֶּׁת יַפֶּת תֹּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקְחָתָּ לְךָ לְאִשָּׁה" (דברים כא, יא).

הנלכד בפיתויי העולם - סופו לנחול רוח

לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור, אבל אם נשאה סופו להיות שונאה וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה (רש"י).

מכאן תשובה מוחצת לאלה הטוענים שדרך התורה מדכאה את רוח האדם, מחשיכה את חייו, ומונעת ממנו נעימות עולם הזה. הרי קמן שנתנה תורה רשות במקום זה לספק את דרישת יצרו ולתור אחרי קסמיה של היפת תואר אבל שפיל לסיפא דקרא - לא יעברו ימים מרובים וסופו לשנוא אותה ואם יוליד ממנה בן, יהיה בן סורר ומורה. הרי בן אדם זה נשאר קרח מכאן ומכאן - לא רוחניות שישאר לו לבית עולמו, וגם לא עולם הזה, אלא בית מלא ריב ומדון הממררים את חייו עלי אדמות.

ומי גרם לו כל זה? - מה שנמשך אחרי משיכה חיצונית. וידועים הם דברי הגר"א על הפסוק "'שֶׁקֶר הַחַן וְהַבֶּל הַיְפִי אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל" (משלי לא, ל), "חן" מסביר הגר"א, הוא שקר משום שאפילו מי שאינה נאה באמת יכולה למצוא חן בעיני כל רואיה. אולם "יופיי" אינו שקר משום שהיא באמת יפת תואר אלא הוא "הבל" משום שאין בו ממש והוא רק דבר חיצוני. "אשה יראת ה'" היא

המדרגה ונעשה בן סורר ומורה שסופו לעמוד בפרשת דרכים וללסטם את הבריות כדי למלא את תאוותיו. התשובה היא כפי שמדגישה התורה שהגורם העיקרי הוא – "איננו שומע בקול אביו ובקול אמו", זהו השורש פורה ראש ולענה מה שאיננו שומע בקול ההורים.

שכן מי ששומע בקול מוסרי החכמים אף על פי שהוא חוטא והולך אחר תאוותיו עדין יש לו תקוה שדברי החכמים והמוסר ששמע ייכנסו בסופו של דבר אל לבו ויחזור למוטב, אבל מי שאינו שומע אין לו תקוה. כשילד איננו שומע בקול ההורים סופו שנעשה בן סורר ומורה. הווה אומר השמיעה היא ההצלה לכל אחד. מי ששומע יכול להנצל ולא ליפול לשאול תחתית ולחזור בתשובה. אבל מי שאיננו שומע אין לו סיכוי לחזור בתשובה. [וראה עוד בשערי תשובה שער ב הדרך השלישי].

ולכן מדגיש שלמה המלך במשלי (א, ה) "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך", כי עיקר החינוך של הילדים תחילתו נעוצה בשמיעה. ילד ששומע הוא מתחנך היטב בכל מידה נכונה, אבל ילד שאיננו שומע עלול להדרדר עד שיהיה בסופו של דבר כבן סורר ומורה. ובזה נעמוד על עומק הסיבה שבן סורר ומורה נידון על שם סופו ונהרג, אשר לכאורה הרי זה תמוה. אמנם סופו ללסטם את הבריות אבל עתה הוא זכאי ועדיין לא עשה מאומה ומדוע הוא נהרג על שם העתיד.

כי מי שאין בו כוח השמיעה הוא פגום בחייו הרוחניים בצורה בלתי ניתנת לתיקון. שמיעת האוזן היא המובילה את האדם לדרך הטוב והיא זו שבכוחה להוציא אפילו את החוטא ממעמקי שאול לדרך התשובה כמו שנאמר "אִיִן שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תְּלִין" (משלי טו, לא), ופירש רבינו יונה (בשע"ת שם): מי ששומע ראוי לשכון בקרב החכמים אחרי אשר יקשיב לדברי תוכחתם. ואילו בן סורר ומורה, היות שאין לו כוח השמיעה, חסר לו הפתח שדרכו יהיה ביכולתו להציל את נפשו מיני שחת.

ולכן הוא נידון עתה על שם סופו שמבחינה רוחנית הוא נחשב למי שיש בו "סימני טריפה", שאמנם הולך וחי כאחד האדם אבל בגופו יש סימני טריפה שאינו יכול לחיות י"ב חודש. כך בן סורר ומורה יש בו סימני טריפה של סופו, ואילו היה בו כוח השמיעה היה יכול לרפא את עצמו, אבל בהיעדרו אין לו סיכוי לחשוך את נפשו מיני שחת, ומשום כך הוא נידון על שם סופו. היות שאיננו שומע הוחלט דינו ואין התורה רואה שום אפשרות של הצלה.

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

"וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ" (דברים כא, כא).

בן סורר ומורה

הנה כתוב (כי תצא כא, י"ח-כ"א) "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם; ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני

עולם הזה אינו אלא מין "יפת תואר" שהחושק בה אמנם זוכה אליה לקנאת אנשים חסרי לב, אבל סופו שצורך רוח בכנפיו. וכבר אמר הנביא "אִין שְׁלוֹם אָמַר ה' לְרִשְׁעִים" (ישעיהו מח, כב), וכל קניניהם עלי אדמות אינם אלא אחיזת עינים באין שלווה ונחת בהם.

(המוסר והדעת - רבי אברהם יפה)

"כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ לוֹ בָּנִים הָאֶהוּבָה וְהַשְׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוּאָה"

(דברים כא, טו).

לראות בנשברי לב לסומכם

פירש ה"אור החיים": "אמר הכתוב בדרך ודאית שהבן הבכור יהיה לשנואה. ולכאורה היה צריך לומר שאם הבן הבכור יהיה לשנואה וכו', ולא בדרך ודאית. משום שה' יראה בנשברי לב לסומכם, על דרך מה שכתבו "וירא ה' כי שנואה לאה" וגו' (בראשית כט, לא), ולכן היא נפקדה בבנים לפני רחל, עכ"ד.

וצריך ללמוד מהנהגתו ית' זו הנהגה טובה ונכונה על דרך 'מה הוא אף אתה' להשתדל לתת סמך וסעד עצה ותושיה ולעזור במיוחד לאלו שהם שבורי לב יתומים ואלמנות. כפי שהנהגת הקב"ה שיראה בנשברי לב לסומכם, עד כדי כך שאם יש אשה שנואה, הרי זה דבר ודאי שהקב"ה פוקד אותה תחילה בבנים, כך צריך אדם ללכת בדרכיו של מקום ב"ה בפרט זה.

ולימוד נוסף יש מכאן. עצה וסגולה להינצל ביום הדין בראש השנה הקרב ובא. שאדם יכניע את עצמו וישבור את לבו באמת. ולא יאמר שלום עלי נפשי. ולא ירגיש כאילו לא חסר לו מאומה ברוחניות או בגשמיות. אלא אדרבה צריך להתבונן ולבא לבוא לידי הכרה ברורה שחסר לאדם כל מה שהוא צריך. כדאמר רבי יצחק (ר"ה טז, ב) כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה ומפרש רש"י שרשה בתחילתה שישאל עושיין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה כענין שנאמר "תחנונים ידבר רש" (משלי יח, כג). על האדם לחוש עצמו בתחילת השנה כמו רש כיון שבראש השנה הכל תלוי ועומד על כף המאזניים, ואף אחד אינו בטוח בחיים ולא בבריאות לא בפרנסה ולא ברוחניות שלו, וכשאדם נכנע כעבד לפני רבו ולבו שבור בקרבו ומדבר תחנונים לבוראו אז הוא בטוח שה' יראה בנשברי לב לסומכם ויוציא גזר דינו לטובה כנאמר "לב נשבר ונדכה אלוקים לו תבזה" (תהלים נא, יט).

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

"כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינְנו שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אָמוֹ" (דברים כא, יח).

אמו

"שמע בני מוסר אביך"

נראה דהסיפא של הפסוק בא לבאר טעם הדבר איך יתכן שילד שזה עתה מלאו לו י"ג שנה מתדרדר עד לשפל

שרוצה לומר שאחר שהוא כבר בקבר אז יכולים לראות שכל זה התחיל לפני כמה שנים.

ונראה שזהו מה שאמרה התורה "וכל ישראל ישמעו וייראו", שכשאנו רואים מי שמת כרשע אז נוכל לראות לאחור ונבין שכל זה התחיל לפני כמה שנים כשהתחיל לעסוק בעבירות קלות כשהיה נער, ואז הכל צריכים לקחת מוסר השכל מזה וללמוד שמה שהאדם עושה בנערותו הוא שורש למה שיארע הרבה שנים לאחר מכאן, ואם האדם נכשל בעבירות "קטנות" כשהוא נער אז העבירות מתגברות במשך השנים.

(שיחות עבודת לוי - רבי יעקב יצחק בן יהודה ליב הלוי רודרמאן)

"לא תלֵין נְבַלְתוֹ עַל הָעֵץ וְגו' פִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוֹי וְלֹא תִטְמָא אֶת אֲדָמְתְּךָ" וגו' (דברים כא, כג).

פירש רש"י: קללת אלקים תלוי, ולזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו, משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה שר ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר השר תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל ולזול כמו "והוא קללני קללה נמרצת", עכ"ל.

מכאן אנו רואים עד כמה התחשבה התורה עם כבודו של אדם אפילו לאדם רשע כזה שנתחייב מיתה והכל במדה ובמשפט, וכעין שאמרו חז"ל (פסחים עה, א) "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה, הרי שאף בשעה שמענישים את האדם מ"מ מתחשבים עם כבודו, זהו האות והסימן של אהבת האדם.

ובתרגום אונקלוס תרגם "ארי על דחב קדם ה' אצטלב" וכו'. ומשמע דפירש מטעם חלול ה', כי כשמענישים את העובר על מצות ה' סוף כל סוף מראים בזה כי יש מי שעבר על מצותיו ובוזה יש כבר חלול ה' ונשאר רושם רע על הרואים. וכמו שפירשנו בענין 'הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין', שאף שרואים ענשה ובזיונה על מעשיה המגונים בכל זאת עושה רושם לא טוב וצריכים לקבל נזירות בכדי למחות את הרושם.

ובאמת בסנהדרין (פ"ו משנה ב') נמצא הטעם, כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את ה' ונמצא שם שמים מתחלל, ולפי זה שייך קללת ה' תלוי רק במי שבירך את ה', וזה על פי מ"ד שאינו נתלה רק המגדף ועובד ע"ז וזה נקרא קללת ה' תלוי. אבל מפי' אונקלוס משמע שאין זה דוקא משום ברכת השם אלא דבכלל כל מראה שמזכרת עון של 'חב קדם ה'', כבר זה חלול ה' כפי שבארנו לעיל, וזה שייך יותר אם נאמר כל הנסקלין נתליין. (עיין במפרשים

- רמב"ן, ראב"ע, דעת זקנים ועוד). (פניני דעת - רבי אליהו מאיר בלאז)

"הָקֵם תְּקִים עִמּוֹ" (דברים כב, ד).

פתחו לי פתח של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם וברש"י "עמו" - עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מצוה, אם רצית לטעון, טעון, פטור.

עירו ואל שער מקומו ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקלנו זולל וסובא; ורגמהו כל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו".

וממה שכתוב בסוף הפרשה "וכל ישראל ישמעו וייראו" [ופירש רש"י, "מכאן שצריך הכרזה בבית דין, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה"] מוכח שהתורה רצתה שנלמוד ממה שאירע לבן סורר ומורה, ולכן אם בית דין הרגו את הבן סורר ומורה, אז כל ישראל צריכים לשמוע ולקחת מוסר השכל.

אלא שיש לתמוה על זה מהא דאיתא בסנהדרין (עא, א), "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב דרוש וקבל שכר". ולמדנו מדברי הגמרא שפרשת בן סורר ומורה נכתבה בתורה רק כדי שנלמוד את הפרשה, ולעולם לא יארע הריגת בן סורר ומורה בבית דין, ואם כן לאיזה צורך כתבה התורה שכל ישראל ישמעו את ההריגה בבית דין וייראו, והלא לעולם לא יהיה ואם כן לא שייך לצוות להם שישמעו.

ונראה ליישב קושיא זו בהקדם ביאור מחלוקת רבי שמעון ורבי יונתן בברייתא בסנהדרין (שם): "אמר רבי שמעון, וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסוקלו, אלא לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב דרוש וקבל שכר. אמר רבי יונתן, אני ראיתיו וישבתי על קברו".

והנה בפשטות יש כאן פלוגתא בין רבי שמעון ורבי יונתן, שרבי שמעון אמר שאי אפשר לפרשת בן סורר ומורה להיות למעשה, שהרי אביו ואמו צריכים להביאו לבית דין, ולא שייך שהוריו יביאוהו לבית דין לסוקלו אם כל מה שעשה היה רק שאכל בשר ויין, אבל רבי יונתן פליג ואמר שהוא יודע בבירור שבן סורר ומורה אירע לכל הפחות פעם אחת, והוא בעצמו ביקר בקברו של אותו בן סורר ומורה.

אלא שלפי זה למה הוצרך רבי יונתן להגיד שישב על קברו, והלא די היה לו לומר שהוא יודע בבירור שפעם אחת אירע בן סורר ומורה, ומאי איכפת לנו אם ביקר בקברו או לא?

ונראה לומר בזה על פי מה שיש מפרשים שבאמת אין כאן פלוגתא בין רבי שמעון ורבי יונתן, ורבי יונתן מודה שבן סורר ומורה שנסקל בבית דין לא היה ולא עתיד להיות, ורבי יונתן מיירי בבנים סוררים שלא הובאו לבית דין, וכוונת רבי יונתן היא שהטבע של ההורים הוא לכסות את פשעי בניהם, ולכן אף אם הבן מתחיל לעסוק בעבירות, ההורים יעלימו עיניהם ממעשיו, והבן ילך ויתדרדר. ומתי יבינו ההורים שהבן הוא במצב רע, כשכבר נהרג על ידי מעשיו הרעים [לסטיות, שפיכות דמים, וכדומה], ואז יוכלו ההורים לראות לאחור, ויבינו שכל זה התחיל כשכבר היה נער, אלא שהם לא עשו מה שביכולתם לעזור לו מכיון שבאותה שעה העלימו את עיניהם מתעלוליו. וזהו שאמר רבי יונתן ש"אני ראיתיו וישבתי על קברו",

המצוה הוא יותר עדין ויותר נקי אם יודע שעושה טובה לעצמו וגם העני ירגיש יותר טוב ונעים, ואז קיום המצוה נעשה יותר בשלימות.

(פניני דעת - רבי אליהו מאיר בלאך)

"לֹא יָבֵא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל ה' וְגו' עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבִמְיֻם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֵיךְ אֶת בְּלָעַם בֶּן פְּעוֹר וְגו' לְקַלְלֶךָ." (דברים כג, ד-ה).

ולכאורה שני הדברים "על דבר אשר לא קדמו" ו"אשר שכר עליך לקללך" רחוקים זה מזה, הלא זה כמו למשל שיאמר אדם שיש לו שתי טענות על אדם רוצח שפגשתי בשבת, א' שלא אמר לי שבת שלום, וב' שרצף את גולגולתי וכמעט שמתתי תחת ידו, הלא מגוחכת היא הטענה הראשונה, אתמהא!

אבל הענין הוא שהתורה גילתה לנו שהסיבה שלא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' היא ההשחתה במדות, כי מי שאין לו רגש הטבה בקרבו ומנוצל הוא ממדת ההטבה שאין בקרבו, אז ישתלשל הדבר וירגיש שיש לו סבות לשנוא ולקלל את זולתו, ולכן אם הם מושחתים בעומק נפשם באי הטבה, אז אי אפשר להם לבא ולהתדבק בקהל ה'.

[וכן מצינו באברהם אבינו שבקש אשה לבנו יצחק ממשפחתו בארם נהרים אף שהיו עובדי עבודה זרה, שהרי לבן אמר "ואנכי פניתי הבית" (בראשית כד, לא), ופירש רש"י מעבודת אלילים, בכל זאת במדות הנפש לא היו מושחתים, ולא רצה להתדבק בבת אליעזר אף שהיה צדיק גדול אבל בא ממשפחת חם שנתקלל עבור מדות המושחתות שבו, והבן. (העורך מפי השמועה)].

(פניני דעת - רבי אליהו מאיר בלאך)

"לֹא תִתְעַב אֲדָמוּ כִּי אֲחִיךָ הוּא לֹא תִתְעַב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶצוֹ." (דברים כג, ח).

והנה מן הכתובים האלה אנו רואים שמה שנוגע לאדם אף שיצא בחרב לקראת עם ישראל בכל זה נצטוינו שלא לתעבו לגמרי כי גדול ענין מידת אהבת אחים, ואפילו שהוא עשו הרשע, אעפ"כ לא יתעבו לגמרי, ולבסוף אחר דור שלישי יבא בקהל ה'. ובמצריים אף שהטביעו ילדי ישראל בַּיָּאֹר ושיעבדו אותם בפרך ובשעבוד קשה אעפ"כ צריכים להכיר טובה על חלק הטוב שבו, "כי גר היית בארצו", ולא לתעבו לגמרי ויכול לבא גם כן בקהל ה' לבסוף בדור שלישי, אבל עמוני ומואבי צריכים להרחיקם לגמרי כי חוץ ממה שלא קדמו בלחם במים, ושכרו את בלעם לקללם, היו גם בעצה שיעצם בלעם להחטיאם בזנות (עיי' רש"י לעיל פסוק ה"ט) וגדול המחטיאו יותר מן ההורגו ולכן לא יבואו בקהל ה' עד עולם. והוא כעין מה שנאמר על המסית לעיל (ראה יג"ט) "לא תחוס עינך עליו ולא תחמול ולא תכסה עליו", כי אין מחזירין

וכן בכל עניני האדם אם מקדש עצמו מלמטה, מקדשים אותו מלמעלה, אם האדם מבקש אחר התפילה, "נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה", אם הוא בעצמו נשמר מזה, אזי מן השמים יעזרוהו, אבל אם משליך האדם זה אחרי גוו ואינו עושה מאומה להישמר מזה, איך יבקש זה מהקב"ה.

וכן אנו מבקשים בתפילתנו "והאר עינינו בתורתך", ואם אין אנו יושבים תיכף אחר התפילה אל השולחן ללמוד, אזי אין תפילתנו מתקבלת.

הא למה זה דומה, לאחד שמבקש מחבירו להלוות לו איזה סך כסף, והמלווה הסכים, וביקש את הלווה לבוא אליו לביתו ושמה יתן לו את הלוואה. אם הלווה מתעצל ללכת, אין לו להתרעם על המלווה שלא הלווה לו. כן הדבר בעניינינו, האדם מבקש מהש"ת להאיר עיניו, בתורתו, והקב"ה משיבו, טוב הדבר אשר בקשת, שב אל השולחן וקח גמרא או משניות בידך והאיר את עיניך. אולם אם המבקש ממחר לעזוב את בית הכנסת לעסקיו, ואינו שם לב לעסק התורה, אז אין תפילתו מתקבלת, ומה שביקש הרי זו תפילת שווא, ומבקש בפיו ולבו בל עמו.

(חפץ חיים על התורה)

"כִּי יִקְרָא קֵן צְפוּר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ וְגו'. שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ" (דברים כב, ו).

והנה הרמב"ם ב"מורה נבוכים" (ל, מח) כתב הטעם בשלוח הקן וכן באותו ואת בנו כי האזהרה היא שלא לשחוט הבן בעיני האם כי יש לבהמות או עופות דאגה, עיי"ש. והנה הרמב"ן אחר שהביא את הגמרא (ברכות לג) האומר על קן צפור יגיע רחמין משתיקין אותו, אומר וז"ל: והנה המצות האלה בבהמה ועוף אינו רחמנות עליהן [שאינן רחמיו מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו] אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות, עכ"ל, עיי"ש באריכות.

והענין הוא בזה כי בעיקר המצוות ניתנו לטובת שלימות האדם ע"י שפור מדותיו ולא לטובת הצפור כגון כאן, וכן הוא בכל המצוות שבין אדם לחבירו שזה לא רק משום טובת הנצרך לחסד של האדם, כי הרבה דרכים למקום לספק לעני צרכו, אלא העיקר הוא בשביל עושה המצוה, וכמו שאמרו חז"ל (מדרש רבה בהר לד, ז): אמר ר' זעירא אפילו שיחתן של בני ארץ ישראל תורה היא, כיצד אדם אומר לחברו זכי בי או רכי בי זכה גרמך בי. פירוש, כשעני מבקש ממנו צדקה אומר לו 'זכי בי', תזכה עצמך או תטהר עצמך על ידי, כי שיחתן של בני ארץ ישראל זו תורה - והכתוב אומר "ומטה ידו עמך" - פירושו שהטובה אשר תעשה עם העני אתה עושה עמך, וכתשובת רבי עקיבא (ב"ב כ) על קושית המין אם אלקיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן, עיי"ש, ובאופן כזה אם האדם עושה מצוה בין אדם לחבירו, הרגש של

אחריו לזכות ואין משגיחים בצד הטוב שבו.

(פניני דעת - רבי אליהו מאיר בלאך)

”בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֶהֱל ה'” (דברים

ב, ט).

גדול המחטיאו יותר מן ההורגו

בענין גודל הקלקול והחורבן שהביאו הציונים על עם ישראל, אמר מרן הגרא”מ שך זיע”א משפט נורא: ”יותר ממה שהיטל הרג ששה מליון יהודים, כאן במדינה הם השמידו מליונים של יהודים”. וכן רואים בדברי חז”ל הקדושים כאן בספרי פרשת כי תצא (כג, ט והובא ברש”י), דכל האומות כולם משנתגירו מותרים לבוא בקהל חוץ מד’ אומות, עמוני ומואבי מצרי ואדומי, וחלוקים הם בדינם, מצרי ואדומי אסורים רק שתי דורות, הגר עצמו ובנו, אבל דור שלישי יבוא להם בקהל ה’, אבל עמוני ומואבי גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה’ עד עולם, ולמה החמירה התורה כל כך בעמון ומואב, אמרו בספרי ר’ שמעון אומר מצרים הם טבעו את ישראל בים, ואדומים הם קדמו את ישראל בחרב, ולא אסרם הכתוב אלא עד ג’ דורות, עמונים ומואבים שנטלו עצה להחטיא את ישראל אסרם הכתוב איסור עולם, ללמדך שהמחטיא את האדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו אין מוציאו אלא מן העולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא.”

כל המליונים הקדושים הי”ד שנשחטו ונשרפו ונהרגו בכל מיני מיתות משונות, הוציאו אותם מהעולם הזה, אבל יש להם עולם הבא, ולא סתם עולם הבא אלא ”הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן” (בבא בתרא י, ב), אבל המליונים שהעבירו אותם על דתם, הרי הוציאו אותם מן העולם הזה ומן העולם הבא.

(דרשות משמר הלוי - רבי משה מרדכי שולזינגר)

”וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֲרוֹת דְּבַר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ” (דברים כג, ט).

הכתוב מדבר בענין הצניעות, ובקדושת המחנה. ונשתבחה בזה מדת הצניעות יותר מכל המידות המשובחות, עד שהקב”ה ענש על המידה הזאת ב”ושב מאחוריך”, כלומר שיסלק חלילה השגחתו מזה שאינו מתנהג במידה זו, ולא אמר כן בשאר המידות - ללמדנו שזאת המידה נעלה מכולן, ורדא ביה כולא ביה.

ובעוה”ר לקינו בדורנו במידה זאת באופן מבהיל. לא רק שאין אנו מדקדקים במידת הצניעות, אלא שנתפרקה לגמרי מעל דור הצעיר, והפריצות החצופה תפסה מקומה, ואינם מתביישים מפני כל, מטיילים בחוצות קרי’ ערומים מדעת ומשימים עצמם כבהמה. בשכר מדת הצניעות זכתה אמנו רחל שיצאה ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר (מגילה יג, ב), ובדורנו מתגדל הנוער ללא צניעות ואיזה גדולים

יגדל? ואין פלא איפוא, אם נסתלקה השגחת ה’ בשביל ה”ערות דבר” הנראה בנו. הבה נשפר דרכנו, להדריך הדור הצעיר במידת הצניעות, שכל כך נשתבחנו בה בדורות שלפנינו.

וכך היה מפרש את הפסוק בתהילים (קט, לו) ”העבר עיני מראות שוא בדרכיך חיינו”. דוד המלך התחנן בבקשה להעביר עיניו ”מראות” שוא, לא בקש לסייעו שלא לעשות ”מעשי” שוא, אלא אפילו שלא לראות בעיניו את השווא שאחרים עושים, יען ידע, כי אם יתרגל לראות בעיניו שווא, אזי יבוא ממילא לידי עשיית שווא, כי מה הוא האדם? רק מה שרואה בעיניו ושומע באזניו.

ומעניינת היא העובדה שהחפץ חיים זצ”ל לא השתמש במשקפים אפילו בעת זקנתו. ובמתק שפתיו השיב לשואליו, כי איננו מתהלך בגדולות ”די בשבילי מה שהנני רואה מסביבותי, ולמה אשא עיני למרחוק?”.

(חפץ חיים על התורה)

”וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֲרוֹת דְּבַר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ” (דברים כג, ט).

סיפר לי יהודי אחד, שבמלחמת יום הכיפורים - בשנת תשל”ד - הוא היה ב’שארם א שייח’, וראו נסים גדולים על כל צעד ושעל, אפילו החילוניים אמרו ה’ הוא האלקים’ ה’ הוא האלקים’. ביום אחד, נגש אליו המפקד הראשי, האלוף של כל האזור, אדם חילוני, ושאל אותו; תגיד לי, איך זה יכול להיות שביום הקדוש הזה - יום הכיפורים - שעמדו יהודים בתפילה כמלאכים, בדיוק אז פרצה המלחמה, איך היתה שליטה לאויבים ביום כיפור?... הוא אמר למפקד, אם שאלת אני אשיב לך, אבל תשמע טוב מה שאני אומר לך; כתוב בתורה הקדושה בפרשת כי תצא ”ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך”, אם הצניעות לא בסדר לא מועיל שום דבר. אפילו אם יעמדו בתפילה ביום הכפורים בלבושים לבנים כמלאכים, אם ח”ו יש ערות דבר - ’ושב מאחריך’. ואז - לפני שבע עשרה שנה - התחילו להביא לארץ כל מיני ’מודות’, דברים מתמיהים, מלבושים שהם לא בסדר, ממילא זה גרם למלחמה. והוא הוסיף לו, שאת זה אפילו הגוים יודעים, אפילו בלעם הרשע ג”כ ידע את זה, וכשהוא חיפש עצות איך לנצח את עם ישראל, הוא אמר להכשיל אותם בעבירה.

שאל המפקד, התיינח נשים, גברים מאי איכא למימר? - הצניעות אצל הנשים לא בסדר אבל מה עם הגברים? אומר הדתי, שהוא לא ידע לענות לו תשובה ברורה, והוא לא רצה לענות לו סתם מילי בכדי, אז הוא אמר לו, יש תשובה גם על זה, אבל נדבר פעם אחרת. כשנגמרה המלחמה ושחררו אותו, הוא חזר לבני ברק, ונכנס אל מרן ראש הישיבה הגרא”מ שך, דבר ראשון להודיע שהוא חי... והוא סיפר לראש הישיבה את הדין ודברים שהיה לו עם הקציין; שהוא שאל אותו למה זה קרה, והוא השיב לו בגלל חוסר צניעות, והוא שוב שאל מה עם

נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשב, ע"כ. וידועים דברי הרמב"ם (בפ"ז מהלכות דעות ה"ז) לענין נקימה ונטירה, שכתב שם "ראוי לו לאדם להיות מעביר על מידותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי, ואינן כדאי לנקום עליהם", ועל כן צייתה התורה "לא תקום ולא תיטור את בני עמך".

ומעתה יש לפרש, שהכתוב בא להורות, דכל החובות ואף היותר גדולים שהאדם נושה בחבירו, הם בכחינת "חוב של כלום" נגד מה שאתה חייב לי, ואף על פי כן אני מתנהג עמך ברחמים, אף אתה לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו.

(פנח חיים עה"ת)

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם מצרים, אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עוף ויגע ולא ירא אלקים" וגו', תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" (דברים כה, י"ט).

מהות עמלק - אשר קרך

"ויאמר פי יד על פס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר" (שמות יז, טו). וברש"י (שם): "מהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו".

"עד שימחה שמו של עמלק כולו". רק לאחר ששמו וכסאו של הקב"ה יהיו שלמים, העולם כולו יבוא על תיקונו, ומאחר שעמלק הוא המעכב זאת, נמצא שהוא שורש כל הרע שבעולם, וכל הסבל והקושי שבעולם מגיעים ממנו. מטעם זה, נצטוינו למחות את עמלק ולא להותיר ממנו כל זכר בעולם. אמנם יש להבין את עיקר ענינו של עמלק, שכל הרע שבעולם נעוץ בקיומו בעולם.

ביאר בזה מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, מאמר 'אשר קרך בדרך'), שיסוד ענינו של עמלק נכלל בדברי הכתוב: "אשר קרך בדרך", ופירש רש"י: "אשר קרך בדרך - לשון קור וחוס, צינן והפשירך מרתיחתך, שהיו העובדי כוכבים יראים להלחם בכס ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה הקרה אותה בפני אחרים". כלומר, עמלק קירר וצינן את הלהט והלהבה ששררו בעולם בשעת יציאת מצרים. כי הנה, בשעה שעם ישראל יצא ממצרים כולם חזו בניסים ונפלאות עצומים כדאיתא בחז"ל (מכילתא פרשת השירה, פ"ג): "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי", וכולם התעלו לדרגה גבוהה מאוד של אמונה חושית, ואף בכל העולם אחזה התפעלות עצומה וכל הברואים הכירו במעלתם הגבוהה של כלל ישראל, מלבד עמלק - היחיד מכל אומות העולם, שלא הרגיש ולא הכיר בניסים אלו, ואדרבה אף קירר וצינן את התפעלות זו בכל אומות העולם.

הגברים, [הוא גם רצה לשמוע אם התשובה היא באמת כמו שהוא אמר, הוא בן אדם קטן הוא לא יודע חשבונות שמים].

אמר לו ראש הישיבה; בודאי שאתה צודק שכל הצרות זה בגלל שהצניעות לא בסדר, כמו שכתוב בפסוק 'ושב מאחריך', ומה שהוא שאל אותך מה עם הגברים, אם אני הייתי במקומך הייתי עונה לו, שמה שהנשים הולכות ככה זה בגלל שהגברים מרוצים מזה, נמצא, שהחטא הזה של צניעות רח"ל זה גם אצל הגברים וגם אצל הנשים!

(דרשות משמר הלוי - רבי משה מרדכי שולזינגר)

"לא תשיף לאחריך נשף פספ נשף אכל נשף כל דבר אשר נשף" (דברים כג, כ).

מנין לנושה בחברו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום, ת"ל "נשך כל דבר אשר ישך" אפילו דיבור אסור (בבא מציעא עה, ב).

לכאורה איזהו הפסד יש ברבית דברים, ואדרבה ירבה אהבה ואחווה בין זה לזה וכמו שאמרו חז"ל (שבת י, ב) הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו כדי שירבה אהבה ואחווה. רואים שכל התורה אינה אלא "חוקים" ואין זה לפי מושג ושכל האנושי, האומר על קן צפור יגיעו רחמין משתקין אותו (ברכות לג, ב), ואין לו לעשות אלא רצונו יתברך, להיות ערומים בדעת ולעשות עצמו כבהמה, כי הכל סוד נסתר והיודע תעלומות ציוה לשמור כל התורה שהיא כולה חוקים, להטיב לנו בשני העולמות, אע"פ שאין אנו מבינים איך, כי לא צריך להבין ואי אפשר להבין, העיקר לשמור ולדקדק מאד בכל דבר גדול וקטן.

(מליץ יושר - רבי ראובן מלמד)

"מוצא שפתיה תשמור ועשית פאשר נדרת ליהוה אלהיהך נדבה אשר דברת בפיהך" (דברים כג, כד).

פירשו המפרשים, שמאוד יהיה זהיר בכל מוצא שפתיו, כי הדיבור הוא מתת אלקים על כי כח הדיבור יתרון על כל בעלי חיים ואיך ישתמש במתנה זו להמרות פני עליון, הרי זה דומה למי שהמלך נתן חרב לאות הכבוד והוא מתפרץ ומתקומם נגד המלך.

(חידושי רבינו יוסף נחמיה)

"פי תשה ברעך משאת מאומה" וגו' (דברים כה, י).

כל החובות פאין לפניך

פירש רש"י, "מאומה", חוב של כלום.

צריך להבין, הלא ביותר היה צריך הכתוב לזרז על חוב גדול של כמה אלפים, וכאן משמע שרק על חוב של כלום, לא תבוא לעבוט עבוטו, אבל על חוב גדול, אפשר לעבוט עבוטו.

ויש לבאר, בהקדם דברי רש"י בפרשת משפטים לענין השבת העבוט, שאומר הקב"ה, כמה אתה חייב לי והרי

ויעקב שיגיירוה ולא קבלוה, הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עֶשָׂו שהוא מזרע יצחק באומרה שמוטב לה להיות שפחה לאומה זו ולא גבירה לאומה אחרת. וביארה הגמרא, שיצא ממנה עמלק שציער את ישראל, משום שלא היה לאברהם יצחק ויעקב להרחיקה מתחת כנפי השכינה. והנה לכאורה יש להתבונן בזה, הלא אברהם אבינו היה מגייר את האנשים ולמרות זאת הכריע שלא לגייר את זו, ואף שאר האבות הקדושים - יצחק ויעקב הכריעו כן, וכי יש לנו פסק גדול מזה? ולמרות זאת נתבעו על עצם הרחקה זו ויצא עמלק שהרע לעם ישראל במשך כל הדורות עד עצם היום הזה. הרי לך גודל התביעה המוטלת עלינו להיזהר מהריחוק, אדם שמרחיקים אותו אינו נותן את ליבו להתבונן ולהכיר והוא נהיה לחסר הרגשה, ומעצם ריחוק זה יצא עמלק שלא הרגיש ואף הוסיף לקרר את התפעלות אומות העולם, זהו יסוד ענינו של עמלק.

(שיחות רבי נתן צבי - רבי נתן צבי פינקל)

הכח שמייחד ומעורר את עבודת ה' ומרומם את כלל ישראל בעיני האומות, הוא ההתפעלות והחיות התמידית מנוראות מלכותו יתברך. אדם 'ירא שמים' משמעותו אדם שמרגיש את הוד רוממותו יתברך בעולם. אולם אדם שאינו 'ירא שמים' אינו מרגיש ואינו מתפעל ובכך גורם למיעוט כבוד ה' בעולם. יתירה מכך הבאנו כבר ממרן הגר"ח זצ"ל לתאר את ענין זה, כי הנה פעמים שאדם יודע מהו שרץ, וכן שרץ מטמא, וכן שהוא עצמו נגע בשרץ, אך מכל מקום הוא אינו יודע שהוא טמא... והיינו כי הוא אינו מרגיש את מצבו. כך יתכן שאדם יודע את יחוד ה' בעולם ואת רוממותו בעולמו אך מכל מקום הוא אינו מרגיש זאת, הוא אינו 'ירא שמים', זו הפעולה הנוראה של עמלק, לקרר את ההתפעלות ולהמעיט את כבוד ה' בעולם.

והנה, שורש קלקולו של עמלק נובע ממה שלא קבלו את תמנע אמו לגירות, דאיתא בגמרא (סנהדרין צט, ב) שתמנע שהיתה בת מלכים ביקשה להתגייר, ובאה לאברהם יצחק

ד' אמות של הלכה

במצות שילוח הקן

את האם פטור מלשלח" [כיון דבשעת לקיחת האם לא לקחה מעל בניה], ומשמע מן הרישא שדוקא משום שחזר ונטל את הבנים לאחר נטילת האם הוא דחייב לשלח, הא מצד לקיחת האם גרידא לא נתחייב, דאלי"כ מאי קמ"ל, ואילו מהמשך דברי התוספתא לכאורה מוכח לא כן אלא דחייב על לקיחת האם מצד עצמה, דאמרינן "אחד נוטל את האם ואחד [רצונו לומר אדם אחר] נוטל את הבנים, הנוטל את האם חייב", ומשמע דאע"ג דלא נטל אלא את האם בכל זאת חייב, וצריך ישוב סתירת הדברים [ועיין "חסדי דוד" מה שכתב בזה].

ונראה דבאמת העיקר הוא כהוכחה מן הרישא, דסבירא לה לתוספתא דאינו חייב אלא על לקיחת שניהם, ואעפ"כ נטילת שני אנשים מצטרפת, והיינו משום דחזינן בגמ' בחולין (עח, ב) דביסודו ושורשו שוה הוא לאו זה ללאו דאותו ואת בנו, דיעויין שם שהשוו אותם לענין נקבות אם שייך אותו ואת בנו באם, וכן מבואר גם בדברי הרמב"ן בפירושו לפסוק כאן שכתב "גם זו מצוה מבוארת מן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", והשתא כשם שלגבי אותו ואת בנו קיימא לן דאף אם ב' בני אדם שחטו אחד את האם ואחד את הבן בפני עצמו, השני חייב, וא"כ הוא הדין הכא נטילת שניהם מצטרפת, אלא דהקפידא תמיד תהיה על אותו שנטל את האם.

(ברכת כהן - רבי ברוך שמואל הכהן דויטש)

"כִּי יִקְרָא קֵן צִפּוֹר וְגו' לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ" (דברים כב, ו). פירש רש"י, "לא תקח האם בעודה על בניה". ומשמע דסבירא ליה דעיקר האיסור הוא על לקיחת האם בעצמה כשהיא על בניה, וכמו שתירגם יונתן בן עוזיאל "לא תיסוב אימיה מעל בניא". והעירני ידידי הרב ידידי שווארץ שיחי' מלשון רש"י בחולין (עח, ב) שכתב בד"ה באם על הבנים, שהוזהרנו שלא ליקח שניהם, וצ"ב.

אכן הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה ש"ו) כתב "הוזהרנו שלא ניקח קן ציפור בעת הצידה האם והבנים", ומשמע שפירש שהלאו הוא על לקיחת האם עם הבנים יחדיו, ו"על" מלשון "עם" הוא, וכמו אם על הבנים (הושע י, יד), וביותר משמע כן בספר המצוות המוגה ע"י הגר"ח העליר זצוק"ל "שהזהירנו מקחת קן ציפור בכללו בעת הצידה האם והבנים", וכן הוא בפירוש המשניות (מכות פ"ג) וז"ל "בשילוח הקן לוקה אם לקחם כאחד", וכן נקט בשו"ת חכם צבי (סי' פ"ג) דאינו עובר בלאו זה אלא כשלוקח את האם עם הבנים, וראה בספר הכתב והקבלה כאן שהאריך בזה, והביא שכן משמע גם מהחזקוני והרבינו בחיי בביאורם לפסוק זה. ועיין שו"ת חות יאיר (סי' ס"ז) ומנחת חינוך. והנה, בתוספתא שלהי חולין אמרו "נטל את האם ואח"כ נטל את הבנים חייב לשלח, נטל את הבנים ואח"כ נטל

♦ ב"מטה אפרים" סי' תקפ"א סעיף כ"ג כתב, דאבל בתוך השבעה אין לו להיות שליח ציבור בג' התפילות בימי הסליחות ובמכל שכן בערב ראש השנה מפני שאז מרת הדין מתוחה עליו, אולם אצלנו אין נוהגים כן אלא האבל כן עובר לפני התיבה בתפילות אבל לא לאמירת הסליחות. ♦ קטנים בני י"ב שנה שהגיעו לעונת נדרים אין נוהגים לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה. ♦ בהתרת נדרים בערב ר"ה יכול לומר למתירים שאומר את כל הנוסח גם עבור אשתו והמתירים יענו לו בלשון רבים, וכן צריך מקודם לזה להתיר אם עשה אי פעם הקמה, ואין צריך לומר בדוקא את הנוסח המובא בס' קיצור הלכות מועדים איך לעשות התרת נדרים עבור אשתו.

(הגאון רבי שריה דבלצקי זצ"ל)

ו' אלול תקל"ט: הגאון המקובל רבי שמשון חיים ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצוק"ל, בעל תולדות וזרע שמשון

רבינו גאון צדיק יסוד עולם המקובל הקדוש מורנו הרב רבי שמשון חיים נחמני זי"ע חי לפני כשלוש מאות שנה באיטליה, בתוך משפחת גאונים וקדושים שרפי מעלה. רבינו זי"ע למד תורה מגדולי עולם ארזי הלבנון ואדירי התורה ובקיאם בקבלה מעשית, וכתב עליו החיד"א 'הרב המקובל חסידא קדישא מוה"ר שמשון נחמני וכו' ושמעתי שהיה בקי בקבלה מעשית. וצוה לגנוז כל כתביו בקבלה בקברו'. ובספר דברי פי חכם חן כתב: 'ועלה במחשבתו לחבר פירוש על הזוהר הקדוש, אך בראותו כי נדפס ספר מקדש מלך, השיב ידו לכתוב'.

בחייו ידע הרבה סבל ומכאובים אך הגדול הכביד שזכה לבן יחיד ומיוחד שנפטר בפניו ללא זש"ק. אמנם הוא קיבל את יסוריו באהבה, והתנחם בכתובת הספרים שהשאיר אחריו, והם הם תולדותיו, כפי שמרומז בשמות הספרים: ספר 'תולדות שמשון' על מסכת אבות (יצא לאור שנת תקכ"א), הספר 'זרע שמשון' על התורה וחמש מגילות (יצא לאור בשנת תקל"ח). יום פטירתו ו' אלול תקל"ט.

רבינו זי"ע מבקש ומתחנן 'במטותא בעינא מינייכו', 'בעשר לשונות של תפילה אני מחלה פניהם' שיעשו עמו גמילות חסדים וילמדו בדברי תורתו, ובכך 'לימודם יהיה לי להשיב נפש ולעידון רוח ולזכות נשמת'. והוסיף בדבר קדשו לברך ולהבטיח בני חיי ומזוני: 'ובעל הגמול ישלם בזכות זה שכר לגומלי חסד של אמת, במותב תלתא בני חיי ומזוני טבי דבזכותא תלו'. וכופל את ברכתו: 'וכי מרובה מדת תשלומי חן וחסד ושלמא רבא מן שמיא, ועיניכם תראינה בנים ובני בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנכם חכמים ונבונים ובתים מלאים כל טוב גם עשר גם כבוד לא יסופו מזרעכם עד יתקיים בכם המה יראו כבוד ה' הדר אלקינו ונשא לגוים ואסף נדחי זרע ישראל, במהרה בימינו אמין'.

רבינו מתייחס לאותם 'גבירים קצינים יודעי דעת וכו' אשר נגע אלקים בלבם ונדב לבם אותם ללכת מחיל אל חיל' ומברכם: 'וגם הם יקחו חלקם אשריהם בעולם הזה - בית הון נחלת אבות', וטוב להם לעולם הבא - שובע צחצחות גנזי המטמון'.

האדמו"ר הרה"צ רבי פנחס אבוחצירא שליט"א מעיד: 'כל מי שהבאתי לו את הספר הקדוש היתה לו ישועה ברוך ה'". וכה אמר למקורביו, 'תדעו, שמי שקיבל את הספר 'זרע שמשון' היתה לו ישועה ב"ה'.

אביעד שר שלום באזילאה זצ"ל, הרביץ תורה הרבה בק"ק סינה וריגיו, ואחד מתלמידיו הוא כמוהר"ר חנניה כהן נר"ו, ושמעתי ממנו שהיה חסיד קדוש ופרוש ועוסק בחכמת האמת, וסיפר לי כי פעם א' היה דליקה בבית טיאטרות שלהם נגד חצר היהודים בליל ט"ב והיו הולכות הגחלים באכסדרא שלו, והוא פתח החלון ועמד בתפלה וישב לו נגד הדליקה ומיד נכבית האש. וחבר 'תולדות שמשון' פירוש על אבות, וספר 'זרע שמשון' פירוש עה"ת וה' מגילות ונדפסו. ועלתה במחשבתו לחבר פירוש על הזוהר הקדוש, אך בראותו כי נדפס ספר מקדש מלך השיב ידו מלכתוב, וצוה לגנוז כל כתיבותיו בחכמת הקבלה תוך קברו, וכן עשו.

הסתלקותו

לפני הסתלקותו סבל יסורים מיום תשעה באב, שאז נפל על אפיו ארצה ויחל לפעמו החולי הרע ההוא, עד יום ששה באלול, שבהם מספר ימים של ששה ועשרים כמנין שם הוי"ה ב"ה, וזיכך בהם את נפשו בטרם עלה בסערה השמימה ליהנות מזיו השכינה, וכתב הרב החכם ח"ן שם, ונתבקש בישיבה של מעלה באמצע ליל רביעי, בששי לאלול שנת ה'תקל"ט בין ע"ב לע"ג שנה, זצ"ל וזיע"א, עכ"ל, ומנוחת כבודו הוא בעיר ריגיו כדאיתא בקינת תלמידו עליו בקינה השניה אות י"ד. ולפני הסתלקותו ציווה צוואה שלא להספידו כמבואר בהקדמה להקינת מתלמידו זצ"ל, עליו אין גומרין את ההלל, כי כן צוה המלך שלא למלל. וכן מבואר בדברי ההספד שנאמרו לפני מטתו ע"י מוה"ר ישראל בנימין באסאן זלה"ה אב"ד ריגיו המובא ב'גבורת שמשון' דף צ' וז"ל: 'ואילולי שהצדיק הזה סתם פי מרוב ענוותו בצוואתו, היו עוד אתי דברים גדולים להספיד עלי'.

והוסיף הרב מהמש"ג זצ"ל וכתב במערכת ש' אות כ"ה וז"ל: 'כמוהר"ר שמשון חיים נחמני זלה"ה מלבד מה שכתב בשבחו מעלת החכם ח"ן זצ"ל בספרו, היה לו יד ושם בחכמת המליצה והשיר, כאשר הודיענו תלמידו הרב ר' חנניה כהן זלה"ה בספריו הנחמדים רוח חדשה בתולדות המשוררים, שרבו הרב נחמני הניח אחריו ברכה בחיבור עעים קרבן קטורת, כולל שירים רבים

יחוס אבותיו, ולידתו בקדושה

רבינו הגה"ק המקובל מוה"ר ר' שמשון חיים זצ"ל נולד בשנת תס"ז בעיר מודינא שבמדינת איטליאה לאביו הרה"ג מוה"ר וכו' ר' נחמן מיכאל נחמני זלה"ה, ואמו היתה בתו של הרה"ג ר' יהודה מצליח זצ"ל מפאדובה, בן הג"מ וכו' ר' אברהם רפאל מפאדובה זצ"ל.

ויגדל הילד ויברכהו ה' ותחל רוח ה' לפעמו, וזכה ללמוד תורה מגדולי עולם מארזי הלבנון ואדירי תורה בנגלה ובנסתר, ככתוב בספר שם הגדולים להגה"ק רבינו החיד"א זצ"ל, וז"ל במערכת ספרים ערך ז' אות מ': 'שם הגדולים מערכת ספרים אות ז [מו]: 'זרע שמשון'. דרושים עה"ת ובאור מאמרים תמוהים מהרב המקובל ח"ק מהר"ר שמשון נחמני תלמיד הרב הג"מ אפרים הכהן מאוסטראה שהרביץ תורה בקק"י מודינא ומרבני מנטובה מהר"ר אביעד שר שלום באזילה ומהר"ר דוד פינצי ובקבלה מהרב מהר"ר בנימין הכהן מריגיו. וחבר 'תולדות שמשון' על מס' אבות ונדפס. ושמעתי שהיה בקי בקבלה מעשית וצוה לגנוז כל כתביו בקבלה בקברו.

תרומת מדותיו

גודל ענוותנותו דמין רבינו מבצבץ ויוצא פעמים רבות מתוך כתביו, למשל בהקדמתו לספר 'זרע שמשון' כותב, 'מעתיא אף כי ערכי כערך הדיוט שבהדיוטים קל שבקלים'.

וכעין זה כתב בהקדמת ספרו 'תולדות שמשון', בקהילת קודש סינה ה'ישמרה, בשרתי צדק בקהל רב אחר התפלה בישיבת חסד ואמת במעמד וכו' לשמוע את דבר ה' היוצא מפי קל שבקלים. וכן העידו עליו תלמידיו בקינותם שחיברו לקונן על רבינו המחבר, ושם כתוב לאמר שהיה בו חכמה וענוה ויראת חטא. וגם היה אב לאביונים, וכמו שכתב עליו תלמידו בהקינה הראשונה אות ד, ובצוואתו ציווה לחלק מעותיו לצדקה ככתוב במכתב ב'גבורת שמשון' דף פ"ז.

נפלאותיו

והרב החכם ח"ן במערכת ש' אות ט"ז כתב על רבינו המחבר זצ"ל וז"ל: 'כמוהר"ר שמשון חיים נחמני תלמיד כמוהר"ר אפרים כהן נפשיץ מ"ץ במודינא. ובחכמת האמת יצק מים על ידי כמוה"ר דוד פינצי וכמוהר"ר

ושמחת עולם על ראשו, המלך ישמח באלקים, ועין בעין יראה מה שנפנה במחשבתו לראות בחיים חיותו בסוד אלק עלי ראשו, ושפוני טמוני כל, ועתה עינו ראתהו, בהיר הוא בשחקים, אשר שם מקום כבודו, ומשם יסוב עינו אלינו להטיב לנו בתפלותיו, לקיים לנו את כל חכמי ישראל בחיים ארוכים ושובע שמחות על מי מנוחות, ובלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל הארץ כי ה' דבר, ונזכה לחזות בנועם פניו גם לתחיית המתים שיבא ע"י אליהו ז"ל, כדכתיב (ישעיה כו, ט) "יחיו מתים נבלתי יקומו הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל", במהרה בימינו אמן, וברוך ה' לעולם אמן ואמן, עכ"ל. וכלפי מה דברים אמורים שב"ה רואים כעת שנתפרסם ספריו וקדושת מרן המחבר וגודל ישועותיו ונפלאותיו אשר עושה בכל העולם כולו, כמו האבן הנ"ל, והיתה לראש פינה.

ונכבדים, וגם חיבר קינה יפה לט"ב, ושירה חדשה לכבוד חג הסוכה המתחלת סוכה באור בינה וכל, ויהללוהו בשערים. ונמצא כעת כל השיר ב"גבורת שמשון" (דף מ"ח-נ"א). וכדאי לפרסם כמו רוח הקודש בדברי הספד שנאמרו לתשלום י"ב חודש, ממו"ה ר' ישראל בנימין באסאן זצ"ל הנדפס ב"גבורות שמשון" דף קי"א וז"ל, וכיון שכן אף אנו זאת תהיה נחמתינו בעניינינו, בידוענו והכירנו דזה עליו לנשמתו הטהורה, ואותו אבן קטן דסיבבה מיתתו היתה להר ושפר, (הכוונה שבתוך ההספד מדמה באריכות בדרך רמז את מרן רבינו זצ"ל להצלם שראה נבוכדנאצר בחלומו, ובחלום ראה שאבן נעקרה מהר והכה את הצלם, והדקת המון, היינו שנשחק כל הצלם ונעשתה כמוץ מגרנות הקיץ, והאבן נעשית הר גדול ומלאה כל הארץ, ופירוש הרמז שביים תשעה באב הכה האבן את מרן רבינו, ומאז נעשה ל"ע חולה עד יום פטירתו), ומלא כל הארץ מכבודו, דנתפרסם עוד יותר בעולם חסידותו ותקפו בתורת ה',

מתורת ה"זרע שמשון" על פרשתינו

"וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַע אֶל פְּלִעָם וַיַּהַפֵּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבְרָכָה כִּי אָהַבְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים פרק כג, ו).

וקשה, מהו מלת 'לך', שהרי הקללה לא באה לעולם, ולא יצאה מן הפה, ולא הגיעה לישראל, ואם כן מלת 'לך' מיותרת היא.

ויש לומר, שכבר ידוע (בראשית כו, כג; במדבר כד, ט) שהמברך את

ישראל יהיה גם הוא 'ברוך', והמקלל את ישראל יהיה 'ארור'. וקא משמע לן קרא, שאף על פי שבלעם ברך את ישראל, עם כל זה לא נתברך, אלא אדרכא, לפי שכונתו היתה לקלל, ובאומות הקודש ברוך הוא חושב המחשבה כמעשה (ירושלמי פאה פ"א ה"א), משום הכי נשאר בכלל 'ארריך ארור' (בראשית שם). וזהו 'ויהפך לך דוקא את הקללה לברכה', ולא לבלעם.

זכרון לצדיקים

ג' אלול תש"ג: רבי יצחק ישעיה מטשכויב הי"ד זצוק"ל ב"ר חיים מצאנז

זוגתו של רבי חיים יצחק טברסקי ברא"ה האדמו"ר מלויעב; ב. ר' חיים מטשכויב בניוירוק; ג. הענא זוגתו של רמ"מ ה"ש ב"ר אריה ליבוש ממושינא. נשא בשנית את אסתר בת רבי יעקב צבי האדמו"ר מפוריטוב בעל "עטרה לראש צדיק", אחרי שנתאלמנה מבעלה ר' ירחמיאל ב"ר משה יוסף ט"ב אב"ד אויהעל. במעמד החליצה ישבו הרבי משינאווא ור' דוד מקשאנוב חותן הנפטר, והיא הביעה את הסכמתה לשידוך. גם מהר"י מבלז נתן את הסכמתו. ממנה נולדו לו: ד. ר' יעקב צבי אב"ד סוכא; ה. ר' יחזקאל שרגא חתן רבי בן ציון מבובוב. בשלישית נשא את הינדה בינדיגר (או פרנס).

מגיל י"ט אב"ד טשכויב, ועל שמה נקרא. אחיו הרבי משינאווא נסע עמו להכתרתו. סבל שם מתיגרת יד תקיפים, בגלל עמידתו על קודשי הדת. בניסן תרנ"ג עזב לסטמאר, ואח"כ קבע את מושבו בקראקא, וגם על שמה נקרא. בטשכויב נתקבל על מקומו ש"ב רבי יעקב שמשון קנר מחשובי חסידיו. בקראקא פתח בימ"ד משלו, חסידי צאנז שינאווא התפללו אצלו, והיה אהוד בכל שדרות הציבור. כל החסידים בעיר כיבדוהו ונכנסו אליו לפחות אחת בשנה, לרבות חסידי גור ורדומסק. כל ימיו היה חלוש, ואעפ"כ לא ויתר על שיעוריו הקבועים, עריכת שולחנותיו, וריבוי פעולות צדקה וחסד. סדר יומו היה גדוש שיעורי תורה, ורק לעתים נדירות התפנה לשיחות קודש וסיפורי צדיקים. לא הרבה לומר דברי תורה, ובסעודה השלישית לא אמר כלל. פעל רבות למען

ר' יצחק ישעיה ב"ר חיים הלבשרטם מטשכויב וקראקא (תרכ"ד-תש"ג) נולד בשנת תרכ"ד כבן זקונים לרבי חיים מצאנז. אביו אמר שחתר בכל העולמות בחיפושיו להמשיך לו נשמה קדושה ונישאה, והוא מוסר לו את כוחו לפעול ישועות, ואם יזכה לגדלו, יהיה ראוי למלא את מקומו. מל אותו בעצמו אחרי תכונה רבה ומיוחדת, וקרא לו על שם רבי איציקל הורביץ מאה"ו ורבי ישעיה מפשדבורז. כשעמד פעם בחלון מול ה"דברי חיים" בעת עריכת השולחן בתוך מאה נכדים ונינים, שאל האב מיהו הילד הזה שפניו מאירות כל כך. לבקשת ה"דברי חיים" נטלו עמו פעם רבי דוד מדינוב לקרעניץ, ושניהם העידו עליו שיהיה בעל מופת.

מגיל שש נתחנך אצל אחיו רבי דוד מקשאנוב, רי"ש משינאווא, ורבי ברוך מגורליץ. בגיל רך אירס את פרידה בת רבי יחיאל השל האדמו"ר מקריליביץ, חתנו של מהר"י מבלעז ונכדו של האוהב ישראל. המהר"י בא לצאנז לאירוסין, והחתונה היתה בבלז אחרי פטירת ה"דברי חיים". סמך שם לשולחן חו"ז, ולמד ביחד עם בנו המהר"י ד. חו"ז אמר עליו כי טרם ראה בן שידמה לאביו בצורה כה מושלמת, ומאז נהגו בו שם כולם כבוד רב. עוד אמר המהר"י שאין לנו מושג באיזו קדושה הוליד ה"דברי חיים" את בנו, ובמיוחד את אלו שנולדו בזקנותו. גם בעל "בית אהרן" מקרלין הפליג בחשיבותם. זוגתו נפטרה בדמי ימיה בהניחה בן ושתי בנות: א. רעכל דבורה

הפליטים. המשיך כאן בעבודתו בקודש, ועודד את הגולים. כל ימי השלטון הסוביטי נעשו השתדלויות רבות שלא ישולח לסיביר. בעת הכיבוש הנאצי נדד ממקום למקום, עד שהגיע לגיטו בוכניה בו היה ריכוז גדול של אדמור"ם. סירב שיצילוהו לבדו בלי בני משפחתו. האדמו"ר מסטמאר השתדל בהצלחה והוכיח לו שעל פי ההלכה מותר לו להתחפש לגוי, אלא שבינתיים נעשה מאוחר לבצע את התוכנית. הסתתר בבונקר גדול, וכאשר נתגלה הוציאו הנאצים את כל יושביו להורג ביום ג' אלול תש"ג. יש מוסרים בטעות כי היה זה בכ"ו תמוז, והנאצים הוציאוהו לשריפה בככר השוק כשהוא עטוף בטליתו של אביו, יחד עם רבי יצחק פרנקל האדמו"ר מוילפול, ר' חיים ברוך רובין אב"ד וישניצא, ועוד. לפנות ערב יצאו יהודי הגיטו ללקט את עפר הקדושים, והביאום לקבר ישראל. האסון נודע בהונגריה, ועורר אבל כבד. בשואה אבד גם קובץ של תורותיו שנרשם ע"י מקורביו ממה שאמר בשבתות, ומדי פעם היה מעיין בו. הסכמותיו פוזרות בספרים רבים.

מכתביו בתשובה כהלכה, קד ע"א, ובתיקון עולם, ח"ב. חתם נגד יסוד בתי ספר לצעירים. שנים ממכתביו בתר"ץ נגד קופסאות יח"ל, בלוח זכרון תרצ"ז.

(מתוך "אנציקלופדיה לחכמי גליציה" - ב - הרב מאיר וונדר)

עניי ארץ ישראל, והשתדל כי הרב משה שרייבר ייבחר על מקום אביו הרב אברהם חיים דוד. כל ימיו היתה לו זיקה לאביו, ראהו בחלומות, ואמר שילך אליו להתפלל. גר ליד בית-חולים, וכמעט לפני כל ניתוח באו לבקש את ברכתו, והוא האציל מכוחו של אביו. בעיר צומת עסקים כקראקא, אין מספר ליהודים שבאו לבקש ממנו ברכה לעסקותיהם. מופתים רבים סופרו עליו. אורחים רבים סעדו לשולחנו. בשנת תר"ץ יצא נגד אפ"ת מצות מכונה בעיר בה היתה גדולה השפעת אביו. מהר"ש ענגיל עודדו בכך, ואף כתב בענין זה לאב"ד בשו"ת מהר"ש, ח"ז, קיח-קיט. בעלי המכונה שעמדו בְּמַרְסֵם, יצאו בסוף בהפסדים עצומים.

בידידות רבה היה עם האב"ד ר' עקיבא קורניצר. גדולי ישראל שנזדמנו לעיר הלכו לבקרו, וביניהם ר' שמעון זליחובר משגיח דיח"ל. בידידות נפש היה עם רבי ישראל הגר מויזניץ. רבי חנה מקלושיץ נסע אליו כל שנה לשבת שירה. בשבת נוספת שעשה בקראקא השתדל לכון לקבל ממנו שיריים, באומרו כי בפנימיות דפנימיות הוא עולה על יתר אחיו.

לכבוד רב זכה אצלו רבי יואל ט"ב האדמו"ר מסאטמר. פעם ביקרו האדמו"ר מחנטשין, וכשיצא אמר כי נראה, שלו מסר ה"דברי חיים" את הנהגת הפשטות.

בתחילת שנת ת"ש עבר ללמברג עם משפחתו בתוך זרם

מכתביו: בגנות המחלוקת

"והגם כי אין זה דרכי מעולם לבוא בכתבים באיסורים וחרמות והסכמות, אך הפעם לא אוכל להתאפק ולצאת מגדרי, ולבקש ולהתחנן ולהזהיר את האנשים התמימים ישרי לב, לא תאבו ולא תשמעו לקול המחלקים, והשמרו מללכוד ברשת המחלוקת וכמאמר החכם מכל האדם: "האשה אשר אמרה גזורו לא היתה אם הילד", ועיין ב"פנים יפות" בקרא ד"לא תתגודדו כי עם קדוש אתה", ששניהם באים משורש קדושה אחת, ומעלת ישראל כשהם באגודה אחת", ע"כ.

איש מופת

הלילה, לפנות בוקר פנה אל הבעל ואמר לו שילך לטבול במקוה (כסגולה הידועה מהבעש"ט ז"ע), וכאשר חזר מבית הטבילה כבר חיכו לו אנשי הבית ובשורה טובה בפיהם כי ילד יולד לו למזל טוב *

כיוצא בזה אירע פעם בחג השבועות, שהגיע אליו יהודי בבקשה דחופה על אשתו המקשה לילד ונמצאת במצב מסוכן. רבינו הורה לו לילך למקוה ולטבול, אבל הוא טען שכבר עשה כן וללא הועיל. ענה לו רבינו: אמת, כבר עשית כן וטבלת אתמול, אבל עתה שמע לאשר אני מצוה אותך ולך טבול, ותראה את ישועת ה'. והיה כן, כאשר יצא האיש מבית הטבילה יצא הולד בשלום, למזל טוב ולברכה. *

פעם אחת כשהתכונן רבינו לתפלת שחרית, וטליתו מונחת על כתפו, ראה איש אחד מתהלך לידו הלך ושוב, ורוצה לגשת אליו. שאלו רבינו לפשר הדבר, וענה הלה שברצונו להגיש לו פיתקא, להזכיר את אחיו השוכב על ערש דוי בבית החולים שבעיר (קראקא), ומצבו בכי רע. אמר לו רבינו שילך אל אחיו, והקב"ה יעזור שתהיה לו רפואה שלמה. האיש עזב את בית המדרש ותיכף משם פנה אל בית החולים, ומצא לשמחתו שהמצב השתפר הרבה, ומיום ליום הוטב

פניו והיו כמקדם.

* הרה"ח ר' אלי' שארף ע"ה היה לו ילד שנחלה בשיתוק ל"ע על מקצת גופו. כאשר באו האב ובנו אל רבינו לבקש רפואה, לקח רבינו את הילד והושיבו על ברכיו, ושיחק עם ידיו תוך כדי מישוש בגופו החולה, ועל ידי זה נתרפא כליל, ויצא משם בריא ושלם. *

הגה"צ רבי אברהם יהושע פריינד מנאסויד זצ"ל חלה פעם והוצרך לעבור ניתוח. שלח מברק (טעלעגראם) אל רבינו זצ"ל בשאלה אם להסכים לדעת הרופא לעשות הניתוח, או לא. כאשר קיבל רבינו את המברק, הלך להתפלל אצל ציון הרמ"א ז"ל אשר בעיר מגורו קראקא, טרם יחזיר לו תשובה. בחזרתו מן הציון הקבילו את פניו בברכת מזל טוב, ובישרוהו כי אשה פלונית שהקשתה בלדתה ילדה בן למזל טוב. רבינו ראה בבשורה זו סימן טוב מן השמים, והשיב שיכולים לעשות הניתוח, והיה בעזה"י בהצלחה. *

אשת ר' הירשל שיף, בנו של ר' ירחמיאל שיף ע"ה מקשאנוב, כרעה ללדת ותקש בלדתה. רבינו היה אז אורח בבית ר' ירחמיאל הנ"ל (כי שם היתה אכסנייתו הקבועה בבואו לעיר קשאנוב), והיה ער כל

רופא חולים

מפורסם היה בזמנו כי גדול כוחו של רבינו לעורר ישועות, וברכותיו מתקיימות להפליא. מקרוב ומרחוק באו אליו יום יום להמציא מזור ותרופה, לפקוד עקרות, לשחרר בחורים מן הצבא, וכדומה. רבינו נהג אף בזה בדרך הפשטנות, וכל דיבורו היה בנחת וכאילו משיח לפי תומו, ותחת השיחים יצא בחכמה את ברכתו.

לפעמים נדהמו השומעים מן הוודאות המוחלטת שבה התבטא רבינו, כאשר אינו מברך, אינו מביע תקוה ובטחון, רק אומר כמנבא שהלה יושע מעל כל ספק. כאשר נשאל פעם רבינו - לאחר שהבטיח לאב מודאג שילדו יבריא במהרה - מנין לו זאת, ענה בסימנו של רבי חנינא בן דוסא, כי הרגיש שתפלתו שגורה בפיו. ואכן לא הכזיב, והילד הבריא והיה כאחד האדם.

ואכן חסידים סיפרו שמרן הדברי חיים ז"ע אמר, שהוא מוסר את כחו כפועל ישועות לרבינו. ונביא כאן כמה עובדות מני רבים שחולל ופעל רבינו ע"י כחו הקדוש, למען יעמדו למשמרת וידעו דור אחרון צדיק מה פעל. *

איש אחד נתקרב בפניו מרוח שנשבה בו בחזקה, ועי"ז נתעקמו פניו ל"ע. בא האיש אל רבינו, ומשמש בו בידיו הק', ולמרבת הפלא נתיישרו

לו, עד שהחלים לגמרי.

*

בקראקא דר רופא מנתח בשם ד"ר פישער. היה פעם מעשה שכאשר בדק את ידו של אחד, פסק שאין ברירה אחרת רק להוריד את היד ל"ע, כדי להציל את שאר הגוף. הלה החליט לא לעשות שום דבר בטרם ישמע את דעתו של רבינו בזה. כאשר בא אל רבינו והציע את דעת הרופא, ענה לו רבינו שאל ימהר לעשותו, רק ימתין וילך שוב אל הרופא לבדקו. כאשר בא שנית מצא הרופא איזה אופן לרפאותו מבלי שיצטרך להסיר את היד. כשרצה האיש לשלם לרופא שכר ריפוי, אמר לו הרופא בשחוק: "לך ושלם את הכסף להרב מטשחויב, כי באמת הוא ריפא אותך ולא אני".

*

סיפר הרה"ח ר' קלמן ראקאווער ע"ה מקראקא, שבהיותו בחור צעיר כבן שש עשרה, קיבל שבר (קילע) והיו צריכים לנתחו בבטן, אבל אמו התעקשה שלא תסכים לניתוח רק אם רבינו יתן את הסכמתו. כאשר שמע רבינו את השאלה, ענה בתמיהה: איני יודע מה רוצים הרופאים, הלא הבחור עדיין צעיר לימים, ומדוע צריכים לנתחו, תשובה זו הספיקה למנוע בעד הרופאים מלעשות הניתוח, ומאז עד סוף ימיו לא נותח ולא סבל מזה יותר.

*

הרה"ח ר' הירש רבהון ע"ה מברוקלין ניו יארק סיפר דבר פלא אשר אירע אצלו:

לפני המלחמה - סיפר - היתה לי בת קטנה חלשה וחולנית, ואחת המחלות שנטפלו אליה היתה התנפחות ליד המח רח"ל, כמובן מחלה רצינית מאד. כשגילינו את זה הלכנו -אני ורעיית שתיי - אל הרה"ק מטשחויב (רבינו) זצ"ל, והוא הורה לנו לפנות אל ה"ר שווארצבארד בקראקא, שהיה מומחה ופראפעסאר לענינים אלו. כאשר בדק הרופא את הילדה צוה לנו ללכת אל ד"ר נאטקאווסקי, גם הוא רופא גדול בעל שם, במיוחד בשטח זה. לאחר שהרופא השני גמר את כל הבדיקות קבע שצריכים לנתח את הילדה, בהוסיפו כי אין זה ניתוח פשוט כלל, ואינו יכול להבטיח שהפעולה תהיה מוצלחת.

בשמענו זאת חשכו עינינו, ורצנו מיד אל הרב מטשחויב, ששוב הורה לנו ללכת לד"ר שווארצבארד, ולא לרופא השני. בבואנו שנית אל ה"ר שווארצבארד, אמר לנו שהוא נוסע מביתו למשך שלשה ימים, וחזרונו בתשובה זו אל הרב מטשחויב, ודעתו היתה שעם כל זה נמתין לחזרתו ולא נלך לרופא השני. כן עשינו, אף שבמצב כזה כל רגע היה יקר, כי הנפיחה לחצה על המח ושיערו שאלו הימים האחרונים של הילדה המסכנה. כאשר חזר הרופא ובדק בקפיידא את מקום החולי, קבע גם הוא שהברירה היחידית היא ניתוח, אבל אין זה בטוח כלל שיוכתר בהצלחה, והדגיש כי הוא אינו ערב שיצלח.

כשחזרנו ואמרנו את הדברים לפני הצדיק, אמר בביטחה: אם הוא אינו ערב, הקב"ה הוא ערב. כשמענו זאת האמנו בדבריו אבל לא ידענו מה עלינו לעשות מעתה, האם לחזור אל הרופא ולהסכים להניתוח, או לא. נשארנו לעמוד על עמדתנו כעשרה רגעים, ופתאום כאילו נתעורר הצדיק ואמר לנו: ה' ישלח לכם שליח טוב, ובזה פטר אותנו לשלום. זה היה ביום חמישי בערב,

כאשר שבנו הביתה מבלי לדעת מה עלינו לעשות הלאה.

בשבת קודש הורע מצב הילדה, והיינו צריכים לנסוע באופן דחוף לפאדגורזע הסמוכה, לסדר לה איזה ענין לרפואתה. מיד הזמנו עגלה ועלינו עליה, אני ורעיית והילדה החולנית, כשמתלזה רבינו הקדוש מטשחויב אלינו דודי ר' יעקב רבהון ע"ה. לכתחילה ביקשנו עגלה סגורה, אבל כשלא היה להם על אתר הסכמנו לנסוע בעגלה פתוחה, אף שהרגשנו מאד לא בנוח כאשר בכל הרחובות רואים אותנו, יהודים עם שטריימלעך, יושבים על עגלה ונוסעים בשבת. בהגיענו לפאדגורזע הקדימו אותנו הרבה מאנשי העיר, שהבינו כי אם יהודים עם שטריימלעך נוסעים בשבת עם ילדה קטנה, ודאי שהמצב מסוכן, ורצו לעזור לנו בכל יכולתם. בין הסובבים אותנו היתה אשה פטפטנית שמבלי לשאול אותה יעצה לנו ללכת אל רופא פלוני, באמרה שהיא מכירה אותו לרופא טוב, והוא ריפא את נכדה שנשרף באזנו, אף שדבר זה כלל לא בשטח עבודתו ואינו מתמחה בזה, ונוסף לזה הוא איש טוב ונלבב, ולוקח רק עשרה דולר, וכך פטפטה ודיברה אלינו עוד ועוד, כאשר עצבינו היו מתוחים וחכינו שתעזוב אותנו ותלך לנפשה.

ברוב שיחי וכעסי פניתי אל רעיית בטענה: מדוע את מתווכחת עמה בכלל, הרי הזמן קצר ועלינו ללכת למטרת חפצינו. ברם היא לא הירפתה ובתוך כדי שיחתה אמרה: הרי אני שליחה טובה שלכם... בשמענו זאת נזכרנו מיד בדברי הרב מטשחויב, שבירכנו שהקב"ה יזמין לנו שליח טוב, ועלה בדעתנו שאולי היא נשלחה מן השמים להורות לנו הדרך אשר נלך בה והמעשה אשר נעשה, ופניתי אליה לשמוע בתשומת לב את דבריה, והיא חזרה שוב על כל הדברים, שהרופא הוא טוב מאד, ושריפא את נכדה, ושהיא שליחה טובה וכו'. ופלא היה הדבר שמיד בגמרה לומר את דבריה נעלמה מאתנו ושוב לא ראינו אותה, ואף לאחר שנסיתי לחפשה לא הצלחתי למצאה כי נעלמה ואיננה.

עתה ידעתי שעלי לשמוע בעצתה, והלכתי אל הרופא הלו, וסיפרתי לו שהיינו אצל ד"ר שווארצבארד ונאטקאווסקי, אבל לא אמרנו לו מה שאמרנו, והוא הסתכל עלינו בתמהון ושאל: הלא הנה הרופאים הכי גדולים, ומדוע באתם אלי לאחר שכבר הייתם שם, ובכלל הרי אני לא מתמחה בשטח זה כלל, ענינו לו ששמענו שהוא רופא טוב מאד, ולכן באנו לשאול בעצתו אם לנתח או לא, ומבקשים שיביע את דעתו מה היה עושה אם היה הדבר נוגע לבן שלו. על זה ענה שהוא לא היה מסכים לנתח. בזה סר הספק מלבנו, כי כבר שמענו שה"שליח טוב" הורה לא לנתח. ולשאלתנו מה לעשות הלאה, אמר שנשכור פה איזה חדר, והוא יבוא כל יום לבדוק ולראות את שלום הילדה. כן עשינו, והרופא בא בכל יום במשך השבוע הראשון, וכל פעם הביע השערתו שהמצב עכ"פ אינו מחמיר מכפי שהיה, עד שביום השבת הבא בישר לנו שרואה איזה השתפרות, ועוד באותו היום לפנות ערב אמר שהילדה כבר הבריאה, והמחלה חלפה עברה. לשאלתנו האין אירע הדבר, הסביר לנו כי המורסא נתייבשה, אבל היה מלא התפעלות מזה, באמרו שכרגיל שומעים דבר כזה על פצע חיצוני, אבל שתתייבש

מורסא בתוך הראש אינו שכיח כלל, והרי זה דבר פלא...

*

עוד אירע אצלם דבר פלא, ברפואת הילדה הנ"ל בעצם ימי המלחמה, שגדל אצלה איזה גידול ל"ע באוזן, וניתחו אותה, ובהיותם בבראד מקום פליטתם מהגרמנים הארורים נסעו ללעמבערג אל רבינו, ורבינו ברוב רחמיו אמר למרת רבהון תחי' שתשכב עם ילדתה במיטה שבביתו, ואח"כ עברו לישון בבית מדרש גדול וחשוך שבו ישנו הרבה פליטים ומחמת החושך לא יכלה לראות מאומה. באישון הלילה הטריח רבינו את עצמו בידעו את המצב ובא לבקרו, כאשר מחזיק בידו נר יום כיפור דלוק, ובירך את הילדה שתבריא, וגם הרגיע את האם שיכולה לישון במנוחה כי הכל יהיה טוב, וכן הוה.

*

פעם הסב אצל שלחנו הטהור יהודי אשכנזי, אשר לא השתייך לחבורת החסידים. כאשר נתן "לחיים" לרבינו, בירכו רבינו בברכת רפואה שלימה. הלה השתאה לברכה מזוהר כזאת, בשעה שהוא בריא אולם, וכמעט פרץ בצחוק. אבל לא עבר זמן רב והוא נחלה על מחלת "מעיי עיוורת" והיו צריכים לנתחו, אז הבין את כוונת רבינו בברכתו, שאכן נתקיימה בו.

*

מעשה באשה אחת שהיתה גוססת ונוטה למות, וכבר התכנסו אצל מטתה בניה ושאר בני המשפחה, שמרוו בככי עליה, כי היו בטוחים שעוד מעט ותצא נפשה, וגם דיברו ביניהם על חלוקת חפציה וכו'. בינתיים רץ בעלה אל רבינו לעורר רחמים עליה, ובדבריו - שהתמרמר על רוע גורלו שישאר בלי משען - היתה ניכרת מחשבתו שחושב כי לא תקום עוד מהמטה אשר היא שוכבת עליה. כשמוע רבינו בקשתו, אמר לו: 'רבות מחשבות בלב איש', על אף שיש בלבו של האיש (הבעל) מחשבות שונות - רמז לו על מה שחושב כי קצה קרב - מ"מ 'ועצת ה' היא תקום' עצתו של הקב"ה היא שהיא (האשה) תקום מחליה ותתרפא. ואכן סר מר המות ממנה ונתרפאה, כעצת ה' בפי צדיקו.

*

הרה"ח ר' חיים פרידמאן מעיר מעליץ, גאליציא, בא פעם לקראקא לצרכי רפואה. כאשר נבדק על ידי רופא מומחה קבע הלה שהוא סובל ממחלה מסוימת, ומצבו אינו בטיב. לשמע בשורה לא טובה זו נשבר רוחו בקרבו ומיד הוליכו אותו רגליו אל פתח בית רבינו. בקראו רבינו את הקוויטל לא נתרשש כלל, ואדרבא הרגיע את החסיד כי אין כאן בית מיחוש, ולא ידאג כלום. למחרת ביקר ר' חיים שנית אצל אותו הרופא, וכשבדקו לא ידע את נפשו מרוב תמהון והשתאות, כי כל סימני המחלה חלפו עברו ולא ניכר שום רושם מהם, מבלי שידע לומר מה הסיבה והגורם לכך, רק כי יד ה' עשתה זאת.

*

לפעמים בא רבינו בזרוע, והתעקש בשביל להמשיך ישועה ליהודי. כך היה מעשה בשוחט של העיר ז'אביע, שהיה מקורב מאד אל רבינו, חוסה בצלו לעתים תכופות, וגם היה הבעל תפלה באותם שבתות שרבינו התאכסן בעירו. לאיש ההוא היתה בת חולנית, והוא הירבה והפציר

לו המקום את חסרונו מהעסק הלז. אז ראה והבין למפרע שכדברי רבינו כן הוא.

*

מספר ר' אברהם יחזקאל וויינפעלד נ"י:

כשנה לפני המלחמה היה רבינו בעירו לימאנוב, וכדרכו בכל שנה התאכסן אצלנו בבית, אבל שונה מבכל שנה שאנשי העיר היו עורכים סעודה לכבודו, החליט אבי ר' יוסף חיים ז"ל השנה שהוא בעצמו יכין את הסעודה בביתו, ויקרא לכבודו את אנשי העיר. כמובן שמאד חשקתי להיות משתתף בסעודה זו, אבל היות שכבר סחרתי במסחר אבי, הייתי צריך לנסוע עם הרכבת ללעמבערג ליום השוק, לקנות כמויות גדולות של קמח ותבואה ולהביאם הנה. הדבר היה ביום ראשון בשבת, ויום השוק האחר היה ביום שלישי, ולא ידעתי אם לוותר על יום זה או לא. החלטנו לשאול את פי רבינו. נכנסנו אליו והצענו את הספק, ושאל אותנו מתי תהיה הרכבת הבאה, אמרנו לו שבלייל המחרת, דהיינו אור ליום שלישי. הגיב בפשטות כהרגלו: אי"כ מה החפזון, תשאר לסעודה ותיסע אז. שמעתי בקולו ונשארתי, והודעתי ע"י טעלעגראם לסוכן שלי שאגיע ביום שלישי. בלייל יום שני אור לשלישי התיישבתי על הרכבת ונסעתי כל הלילה ובשעה שש בבוקר הגעתי ללעמבערג. כשבאתי אל השוק בשעה עשר הקדימו אותי הסוחרים בשאלה מהיכן ידעתי שיותר כדאי היה לחכות ליום שלישי, כי מיום ראשון עד היום הוזלו המחירים בהרבה, ויכולים היום לקנות כמות גדולה פי שלשה מאשר ביום ראשון. ואנכי כן עשיתי, ובכסף שחשבתי להוציא קניתי הרבה יותר חסורה, וכאשר חזרתי ביום רביעי עם מרכולתי, נכנסתי אל רבינו וסיפרתי לו בהתפעלות דברים כהווייתן. אולם רבינו כדרכו לא הראה שום סימני התפעלות, רק אמר כמשיב: הלא אמרתי לך מהו החפזון, וריצה זו איני יודע מה היא....

*

ר' אהרן פולאק נ"י מספר: רבינו זצ"ל בא לעירו זענטא, בחודש שבט בשנת תרצ"ב-צ"ג בערך, והתאכסן בבית דו"ר ר' ישראל פולאק ע"ה, שהיה תלמיד חכם גדול וגם גביר אדיר. נסיעת רבינו הייתה לצורך פדיון שבויים שעסק בה, עבור חתנו הרה"צ ר' חיים יצחק טווערסקי זצ"ל שהיה בצר ומצוק במדינת רוסלאנד. כאשר באו בני העיר להקביל את פני הצדיק ולתת לו קוויטלעך ופ"ג, פירט רבינו סכום נקוב לכל אחד כפי יכולתו, עפ"י אשר העריכו מקורביו שידעו מצב האנשים. בטרם נכנסנו - אני עם אבי - אמר דו"ר לרבינו שאי אפשר לבקש ממנו סכום גדול, כי מצב פרנסתו הייתה אז קשה מנשוא עד אשר כמעט כאשר נכנס אח"כ אבי, שאלו רבינו על מצב הפרנסה, ויען שהוא בעל חוב גדול. לשאלת רבינו כמה הוא חייב, ענה אבי בבדיחותא: 'רייניש' אחד. הצדיק לא הבין מה שרוצה להטמין בהלצה זו, ושאלו לפרש דבריו, הסביר אבי שכוונתו לומר שכל רגע חייב 'רייניש' אחד, וכרבות הרגעים כן מתרבה הסכום כסדר. חייך רבינו ואמר: הלא רייניש אחד נותנים גם לגוי פשוט המבקש נדבה, ובירך אותו שהקב"ה יעזור לו שיקל מצבו, ותהיה לו פרנסה בשפע.

(מתוך ספר "רבינו הקדוש מטשחויב" - ברינער, צבי)

אאע"ה. כאשר צירפו המקורבים את כל העובדות מסביב לנסיעה זו, באו להחלטה כי אכן זו היתה כל מטרת הנסיעה, להושיע לאיש הלז בבן קיימא.

*

להרה"ח ר' שמואל שיף ז"ל מקשאנוב היתה חנות בעיר אשר ממנה משך את פרנסתו. ויהי היום פתח גוי אחד ג"כ חנות כזו והתחרה עם ר' שמואל הנ"ל עד שהזיק לו הרבה. נסע ר' שמואל אל רבינו ותינה לפניו את צערו, כי ערל אחד עומד לשטן לו ומסכן את מסחרו. שאל רבינו לשם אמו של גוי המתחרה, ויהי הדבר לפלא כי לא עברו רק שמונה ימים והערל הלז נהרג במיתה משונה, ולר' שמואל היתה הרווחה.

*

באחד מביקורי רבינו בעיר הנופש מארינבאד, בירך שם בעשירות את הרה"ח ר' ישראל יערעט ז"ל מניימארק, שאכן נתעשר מברכה זו, ונחשב לאיש אמיד בעשירות מופלגת מאד. כאשר בנה בית חדש, שהיה כארמון ביפיו ובגדלו, הזמין את רבינו לחנוכת הבית. רבינו נענה להזמנתו והגיע לשם עם הרבנית ובנו הרב מסוכא, ועם שלשה גבאים ה"ה ר' משה, ר' טובי ליכטיג, ור' ראובן. וכשראה בעיניו את הרחבות הגדולה והעשירות, זלגו עיניו דמעות גיל ושמחה.

וכדאי לספר כאן, שלאחר שהביט רבינו מסביבו ונהנה מתפארת הבית, פנה אל בעל הבית ולא נרתע מלהעיר לו שחסר אמה על אמה "זכר לחורבן" שצריך לקבוע בכל בית, וביקשו שבפינה פלונית יגרדו את הסיד עד שיראו הלבנים. ולא רצה ללכת לישון בטרם יעשו זאת. ר' ישראל עשה כאשר צוה לו רבינו, ולמרות שהיו שם ציורים נאים ויקרים, מעשה ידי אמנים מומחים, גירד הכל ועשה זכר לחורבן כדת וכדין.

*

ר' ישראל הנ"ל סחר עם קמח וסוכר, והיה שולח עגלות עמוסות עם סחורה אל חנויות, בתי מאפה וכדומה. פעם אחת עגמה עליו נפשו כי שלח הרבה סחורה למישהו ולא קיבל תמורתה, והדבר עלה להון רב. פנה אל רבינו והזכיר לפניו צרתו. הרגיעו רבינו שאל ידאג כי המקום ימלא חסרונו. לא מצאו הדברים מסילות בלבבו, ואף שתמיד האמין בדברי הצדיק, היה כאן כמאמין ואינו מאמין, ולא יכל להסיח דעתו ומחשבתו מעסק ביש זה שהעיק על לבו בלי הרף. באחד מן הימים הלך ר' ישראל ברחוב העיר, והנה נפל מבטו על שקית מלאה בהרבה כסף שמונתה לפניו כאבן שאין לה הופכין. כמובן שהרים את המציאה, אבל מבלי לדעת איך להתנהג עשה את דרכו אל בית רבינו לשאול את פיו. אמר לו רבינו שזה נאבד מעכו"ם, שאינו חייב להחזירו, ובזה מילא

בבקשה אצל רבינו שיושיע לבתו. כאן יצא רבינו משורת דרכו והרגלו, ואמר בפסקנות שאם לא תעלה ארוכה לבת השוחט אינו נכנס לערוך את שלחן השבת, בהוסיפו שכן נהג פעם הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זצוק"ל כאשר הרגיש שברכתו אינה עושה פירות, הכריז ואמר: אם אין לי דעה בשמים איני רוצה להיכנס לעריכת השלחן. ברם מיד חזר רבינו מדבריו, באמרו: מה יאמרו הבריות, שאני מחקה את רבי שמעון מיערוסלב, לכן לא אעשה כן ואני כן אכנס, אבל לעולם לא הייתי צריך לעשות כן...

*

מושיע בנינים

פעם כשהיה רבינו בבית המרחץ להזיע, ביקש מאיש פלוני שידפוק לו על הגב, עם כלי מיוחד לזה שנהגו באותם הימים לעשות לצרכי רפואה. הלה לא הרהיב בנפשו לעשות כן לאדם צדיק וקדוש והשתמט מלמלאות רצונו. פנה רבינו אל איש אחר באותה בקשה, ומאחר שהאיש ההוא היה נצרך לישועה, כי היה חשוך בנים ל"ע, לא איבד את ההזדמנות ואמר לרבינו: אם הרבי יבטיח לי שאוושע בזש"ק אעשה כדבריו. ניסה רבינו לפנות לאדם אחר שעמד שם, אבל גם הלה מיאן לעשות חפצו. חזר רבינו שוב אל האיש השני וביקשו, וכאשר התנה גם הפעם את תנאו אמר לו רבינו: "דפוק, דפוק", כרמז שאל ידאג כי בקשתו תתמלא. האיש דפק לרבינו על גבו, ואכן כעבור זמן קצר נושע בזש"ק!

*

בעיר קראקא דר יהודי בשם ר' הערשל וואנגער, ולאיש ההוא שמונה בנים (תלמידי ישיבת באבוב) אבל אף לא בת אחת. בכל יום לאחר התפלה היה דרכו לגשת אל רבינו ולבקשו שיתפלל בעדו שיוושע בבת. פעם אחת כאשר אחז האיש את ידו של רבינו לא רצה להרפות, וכאשר ביקשו רבינו שיעזוב, אמר: לא אעזוב את הרבי עד שיבטיחני בבת. רבינו מילא שאלתו ואכן נושע האיש ונולדה לו בת למז"ט. ופלא הדבר, כי ר' הערשל ושמונת בניו נהרגו כולם עקד"ה בימי זעם המלחמה הי"ד, ורק הבת נשארה לחיים, וממנה נבנתה שוב המשפחה בירושלים עיה"ק.

*

פעם הביע רבינו את משאלתו לנסוע לשבת הקרובה אל העיר לזענטסק. מקורביו לא חשקו לעשות פעמיהם בדרך הזה, כי חששו שנסיעה זו לא תוכתר בהצלחה ובכבוד כראוי לאיש כרבינו, וניסו לשנות את דעתו. אולם בראותם - למרבה הפליאה - את תוקף עמדתו, נתלוו אליו ונסעו בצוותא לעיר לזענטסק. בבוא רבינו העירה נתקבל בהערצה ובהוקרה גדולה, ולמעלה מהצפוי כיבדוהו ונשאווה עד מאד. כאשר נתבקש רבינו לסור אל אחד מחשובי העיר להתאכסן שם, סירב ואמר כי רצונו להתאכסן בבית הקרוב אצל היהודי הדר שם, שהיה יהודי פשוט. בעל האכסניא השתדל בכל השבת לעשות כל אשר לאל ידו להשביע רצון הצדיק, שזכה במפתיע לאכסן בביתו. בעזוב רבינו את ביתו לאחר השבת, פנה אל בעל הבית והתעניין במצב פרנסתו וכו' ולבסוף שאלו על משפחתו, האם יש לו בנים. כאן שפך הלה את לבו כי כבר עברו הרבה שנים מנשואיו ועדיין בן ישע לא בא. בירכו רבינו שיפקד מהרה בזש"ק, ואכן במלאות השנה הכניס בן למז"ט בבריתו של

ו' אלול תי"ד: רבי גרשון שאול יו"ט ליפמן ב"ר נתן הלוי הלר, בעל "תוספות יום טוב" ו"מעדני יום טוב"

תולדות רבינו בעל מחבר "תוספות יום טוב" זי"ע

שלוות רבינו, אחרי שבגלל תפקידו כרב העיר הוצרך לעמוד בראש הועדה ששמו וקבעו סכום שחייב כל אחד ואחד ליתן בעד המכס שהוטל ע"י ממשלת אוסטריה על קהילת היהודים בעקבות המלחמה שנמשכה שלושים שנה, ומאלו שלא הסכימו לסכום הגדול שהוטל עליהם, הלכו והגישו קובלנה להממשלה, וגם לרבות היו כמה מאנשי ברית רח"ל שהלכו והלשינו בפני המלכות שרבינו כתב ביטויים קשים נגד הנצרות בתוך ספריו, וביום ה' תמוז שנת שפ"ט (כשנתיים אחר שהגיע רבינו לשמש שם ברבנות) נסע רבינו בפקודת הקיסר לעיר ווינא לעמוד שם לדין.

ובי' תמוז עמד לדין בפני הכומרים ודיברו אתו קשות, ובשבעה עשר בתמוז יום אשר הובקעה העיר נגזר דינו למות רח"ל, וספריו לשריפה. וברוב חסדי השי"ת על עמו ועל חסידיו, הצליחו להחליף את גזר דינו לקנס כספי רב, וגם אסרו עליו לשמש ברבנות בכל ממלכת אשכנז, ולבסוף נתבטל מקצתה והתירו לו לשמש ברבנות בשאר קהילות אשכנז חוץ מפראג, וגם חיבוריו לא שרפו אלא ציוו למחוק בו דברים שהיה נראה להם שהתכוון נגד הדת הנוצרית. ובכ"ח מנחם אב שנת שפ"ט נשתחרר רבינו מבית האסורים בו ישב ארבעים יום, במספר ומפקד ארבעים יום האמצעים שהיה כביכול בכעס על ישראל.

מיד למחרתו וישם לדרך פעמיו לחזור לעיר משכנו פראג, ערום מכל, וערום מכבוד הרבנות. ובערב יום הכפורים הגיע לשלום לפראג, כואב על העבר ודואג על העתיד, שאף שתודות לה' נשתחרר וניצל ממוות לחיים, המליץ על עצמו שיצא נקי כאדם האומר יצא פלוני נקי מנכסיו, ונאלץ למכור את כל כליו, וגם משכנות שהיה אצלו מבעלי חובות, ולבסוף מכר גם את ביתו, וגם המקומות שבבית הכנסת, וגם בני רבינו נתנו מכספם יותר מכפי יכלתם, וכל זה לא הועיל לו לסלק את הקנס הגדול שהטילו עליו. עד כדי כך שנסתפק רבינו אם יקבע יום כ"ח אב ליום הודאה, או ימתין ליום אשר יזכה לבוא אל המנוחה בעיר שיבחר בו אלקים, ומתוך כך נחלה במוצאי יום הכפורים, ונפל למשכב ימים רבים על ערש דווי, במשך כשלושה חודשים רצופים.

ובמגילת איבה הזכיר רבינו לשבח את הנגיד והקצין יעקב ב"ש ז"ל שעמד לימינו והיתה ידו פשוטה ונטויה בכל הזמן ההוא, והוסיף תמיד נדבה על נדבתו הראשונה, וגם הזכיר שם לשבח את בנו הר"ר אברהם ב"ש ז"ל שעמד לימינו, וגם הקהילה תרמו שתי מאות וחמשים זהובים ריינש, ואחרי שנתן ה' את חינו בעיני השר הממונה לגבות את הפרעון מדי חודש בחודשו, להרחיב הזמן ולהיטיב עם רבינו במה שהיה באפשרותו, הצליח ה' דרכו לסלק את הפרעון האחרון של אלף ריינש, בפרשת שלח לך יום שני לחודש תמוז שנת שצ"א לפ"ק, ונתבקש מטעם הקהילה לדרוש לפנייהם לפני נסיעתו משם, ולמחרתו נסע מתוך העיר לק"ק לובלין לשמחת

רבינו הגאון הגדול מופלג בדורו כמוהר"ר יום טוב ליפמאן העליר בן מוהר"ר נתן הלוי זצ"ל נולד לאמו הרבנית ע"ה, בשנת של"ט לפ"ק בעיר וואלערשטיין בארץ גרמניה, אחרי פטירת אביו הג"ר נתן הלוי ז"ל, ונתגדל בבית זקנו אבי אביו הגאון הגדול המקובל מוהר"ר משה הלוי ז"ל רב הכולל על כל מדינת אשכנז, ובכמה מקומות מצינו שרבינו חתם את עצמו יו"ט הנקרא ליפמן ב"ר נתן ב"ר משה וואלערשטיין לוי העליר.

בשנות נעוריו למד והשלים את עצמו אצל מהר"ר רבי יעקב גינצבורג זלה"ה גאב"ד ור"מ ק"ק פרידבורג. ואח"כ אצל המהר"ל מפראג ויש שיחסו גם את הגאון רבי שלמה אפרים מלונשיץ זצ"ל בעל כלי יקר ועוללות אפרים כרבו ובהגיעו לפרקו נשא בת הקצין מוהר"ר אהרן אשכנזי ז"ל ראש בית החולים בעיר פראג, וישב סמוך על שלחן חותנו בפראג.

בהיותו צעיר לימים כבן ח"י שנים בשנת שנו"ז לפ"ק נבחר לשמש כדומ"ץ העיר, לדון ולהורות לעם המעשים אשר יעשו, ושימש בבית דינו של המהר"ל והעוללות אפרים, והשל"ה. ובזמן שהוא חיבר חלק גדול מספריו שנפוצו על פני תבל ומלואו.

בשנת שפ"ה חודש מרחשון נבחר רבינו לשמש ברבנות כאב"ד ור"מ בקהילה קדושה הגדולה לאלקים ניקלשבורג שבמדינת מעהרין (מקום רבנות רבו המהר"ל משנת שי"ג על שנת של"ג). ובאותו שנה בחודש אדר (אחרי ששימש שם כארבעה חדשים) נבחר לאב"ד ור"מ בעיר מלאה תושיה, בחכמה בעושר ובכבוד, ווינא הבירה שבמדינת אוסטרייך. אשר אז לקהל אחד התיחדו, תחת אשר לפניו היו דרים בין הנכרים כל אחד עדר עדר לבדו, ולא היו באסיפה אחת, וקיבלו את רבינו לאב"ד בקהילתם החדש, ואף הוא תיקן להם תקנות הגונות ויפות למען יעמדו ימים רבים.

ובשנת שפ"ז בחודש העשירי הוא חודש טבת נבחר לשמש כאב"ד בעיר גדולה לאלקים פראג, ואף שרצו אנשי ק"ק ווינא להרבות לו מוהר ומתן וכבוד גדול, בידעו את עבודתו אשר עבד אתם בלב שלם, בחר רבינו לחזור לעיר שיצא ממנו, ונפרד מאנשי העיר בלויה גדולה, ובדמעות זולגות כדרך האב והבנים. ונתקבל בכבוד גדול ע"י פרנסי ומנהיגי קהילת פראג אשר יצאו לפניו כמהלך יום, מלבד יחידי סגולה שנסעו לקראתו מהלך כמה ימים, ולאחר חצי שנה נתקבל גם לשמש בקהילתם בתור ראש הישיבה ולהעמיד תלמידים, ובזמן שהוא חיבר ספרו מעדני מלך ולחם חמודות, והחל בכתיבת חיבורו מלבושי יום טוב על סדר ארבעה טורים.

ביקש רבינו לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, וקפץ עליו רוגזו של פריצי עמינו, ולא ארכו ימי

טוב ולברכה בחרו ברבינו, והושיבו אותו על הכסא, לשמש כאב"ד קראקא וכל המדינה כמשפטיו וכמעשיו, וקראו לפניו אין קדוש כאדונינו, ואף רבינו כיון כנגד המברכים ודיבר בפניהם במעט הכמות ורב האיכות, וסיים בתפילה שיזכה להנהיגם במנוחה.

אותו היום ראשון לחודש אדר, קבע רבינו משנת הד"ת נתנה בשושן הבירה ואילך, לכל יוצאי חלציו וצאצאיהם לדורות עולם עד ביאת הגואל, ליום משתה ושמחה, יום אשר זכה לבוא אל המנוחה ואל הנחלה, להפיץ מעייניו כאוות נפשו הטוב.

אחרי כמה שנים בשנות גזירות השמד רח"ל על בני עמינו במדינות האלו, בשנות ת"ח ות"ט אשר נהרגו בו רבבות יהודים הי"ד, פעל רבינו רבות למען שבורי ורצוצי עם, לזונם ולפרנסם, להשתתף בצערם ולנחמם על קרוביהם ההרוגים, ובפרט השליך את נפשו מנגד למען נשים העגונות, להתירם מכבלי העיגון. ובזמן שהוא חיבר סליחות על ימי הפרעות שעבר על יהודי פראג בשנות שע"ח-ש"פ, והוסיף עליהם סליחות על גזירות ת"ח ות"ט.

רבינו זכה לישב על כסא הרבנות שם במנוחה עד יום פטירתו בשנת ת"ד, אשר בו חלה רבינו חליו, והוסיפו לו שמות על שמו "גרשון שאול", וקיוו שיוסיפו לו מן השמים שנות חיים, אך בחודש אלול שנה הנ"ל נצחו אראלים ושבק רבינו חיים לכל חי, והוא הלך לחיי החיים בשנת ע"ה לחייו, ויאסף אל עמיו, ונקבר על פי צוואתו אצל גדר בית החיים (הישן ליד ביהכ"ג הרמ"א) ליד עשיר אחד שקברוהו שמה עקב קמצנותו, בזמן שבאמת פיזר כספו לצדקה בסתר, ורצה רבינו ע"י קבורתו לידו להודיע זאת לבני עם.

וזה נוסח המצבה:

פה נגנו ונטמן הגאון הגדול מופלג בדורו כמוהר"ד גרשון שאול יום טוב ליפמאן העליר בן מוהר"ד נתן הלוי זצ"ל אשר צלל מים אדירים וחבר כמה ספרים הלא המה נקובים בשמותם ספר צורת הבית, ותוספות יום טוב על ששה סדרי משנה ומעדני מלך ולחם חמודות על האשר"י ותורת האשם על תורת חטאת. והרביץ תורה בישראל בכמה קהלות קדושות הלא המה מפורסמים בק"ק וויען ובק"ק פראג ובסוף ימיו היה תופס ישיבה במדינת פולין בכמה קהלות קדושות ופה ק"ק קראקא נתבקש בישיבה של מעלה יום ד' ו' לחודש אלול ת"ד לפ"ק

ספריו וחיבוריו

יו"ט, ולחם חמודות לדברי חמודות. ונדפסה ברוב מהדורות הש"ס בגליון התחתון של הרא"ש.

פלפולא חריפא

חיבור על הרא"ש סדר נזיקין. ומדברי הקדמתו של רבינו למעדני מלך ולחם חמודות על מסכת ברכות מוכח שכתב פירוש על כל הרא"ש, וכנראה ששאר החלקים לא הדפיס ובמשך הזמן נאבדו.

מלבושי יום טוב

רבינו כתב במגילת איבה שחיבר זה בשנות מנוחה שהיה לו בתחילת חזרתו לפראג כאב"ד ור"מ, וכתב שהוא מיוסד על סדר ארבעה טורים. אמנם עיקרו מיוסד כהשגות על דברי

החתונה של בן זקוניו, ומשם נסע לעיר בריסק והתגורר שם אצל בנו האלוף מו"ה ליוואי זצ"ל.

ולא ארכו הימים ושמו הטוב שיצא עד לארץ רוסיה הרחוקה עשתה פרי, ובסוף שנת שצ"א בימי הסליחות שלחו לרבינו כתב רבנות מק"ק נעמרוב הגדולה, שיבוא לשמש שם כאב"ד, ובחודש מרחשון שנת שצ"ד לפ"ק נסע רבינו לשם ונתקבל ע"י אנשי העיר בכבוד גדול. ובחודש אייר שנת שצ"ד שלחו מק"ק לאדימיר שיוואיל ויבוא לשם את הדרתו על העיר, וישמש להם כאב"ד ור"מ, ובחר רבינו לילך לשם היות העיר הזאת הקהלה הראשונה שבארבע קהלות ראשונות וחשובות שבגליל וואלין, ונסע לשם בסוף חודש הנ"ל ונתכבד שם כבוד גדול.

ואף גם שם בקהלת לאדימיר עמד בפרץ לגדור גדר בענינים הצריכים ביחד עם המנהיגים והראשים שבגליל, ובפרט במה שהשיב כבוד הרבנות על כנו, לגזור בגזירות וחרמות על מקבלי רבנים בעד בצע כסף, כדרך שמצינו אצל כהנים הגדולים בזמן בית שני, שהיה נפרץ מאד בגליל ההוא, ומחמת זה הסיב עליו שטנה רבה, ושונאי חנם בראותם כי לא יכלו לו, חדשו רעה אחרת והלכו והלשינו למלכות בכמה דברי שטנה, ואכן הצליחו ובערב ראש חודש תמוז שנת ג"ת לפ"ק הצליחו המערערים ממהרסי עמינו להוציא כתב גירוש על רבינו מאת המושל. אבל לבסוף בכ"ה לחודש מנחם אב הצליחו נגידי עמינו יושבי לאדימיר בעידודו של ראשי שלש קהלות הראשיות, לבטל רוגז לב המלכות מעל רבינו, וחזר רבינו לעיר רבנותו כבראשונה.

לשנה אחרת שנת ד"ת לפ"ק בחול המועד סוכות, העיר ה' את לב אנשי קהילה הקודש הגדולה והחשובה, עיר ואם בישראל קראקא והגלילות, להאיר אור תורת רבינו בעירם, ובאסיפה שהתקיים בקהלה ביום א' דחול המועד העלו ענין קבלת רבינו לר"מ עקב שנתרבו התלמידים, ביחד עם הריש מתיבתא דשם בעל מגיני שלמה וש"ת פני יהושע, ולמחרת הסכימו כולם להשים העטרה על ראשו, וביום כ"ח חשון הגיע רבינו לשם בכבוד גדול, ונהג ישיבה גדולה נוסף על ישיבה הגדולה אותו נהג בעל המגיני שלמה.

ובשנה ההיא, ביום א' לחודש אדר, התוועדו יחד ראשי וטובי קהלת קראקא וכל הגלילות, ואבוקות מאירות בידם וקראו לרבינו אל מקום הוועד לבא לקבל הבחירה אשר למזל

תוספות יום טוב

על ששה סדרי משנה, שעל שמו נתפרסם שם רבינו. מהדורא קמא נדפס בשנת שע"ז בפראג, כמו שכתב רבינו בסוף מסכת עוקצין. ואח"כ חזר והדפיסו בשנת ת"ה בהוספת הגהות אשר שם נקב בשם מהדורא בתרא, והוגה בעיון רב ע"י ה"ה מוה"ר צבי חתן רבינו התוספות יו"ט.

מעדני מלך ולחם חמודות [מעדני יו"ט ודברי חמודות]

פירוש על הרא"ש מסכת ברכות, חולין, בכורות ונדה, ועל מסכת קטנות. שנדפס בראשונה שנת שפ"ח כספר פני עצמו בצורת דף גמרא (הרא"ש בפנים ובגליון הפנימי לחם חמודות, ובגליון החיצון המעדני מלך), ואח"כ נשתנה שמו, חלק מעדני מלך למעדני

הלבוש, כמו שכתב רבינו בהקדמתו למעדני יו"ט.

טוב טעם

פירוש על רבינו בחיי, ובפרט על עניני קבלה שנמצא בו. ספר זה התחיל רבינו לכתוב בשנת שנה"ה בהיותו בן ט"ב שנים כהגהות על גליון ספר רבינו בחיי שהיה תחת ידיו, וכנראה שהשלימו לחיבור שלם במשך השנים, אולם נשאר בכתב יד עד לפני כמה שנים, שיצא לאור בד' כרכים בשנת תשנ"ב ע"י נכדי רבינו.

תורת האשם

פירוש וביאור על ספר תורת חטאת להרמ"א (על דיני יו"ד), וקצת השגות על דברי הב"ח, והחיד"א כתב בשם הגדולים שהוא שלשה חלקים. אולם מכיון שנשאר זמן ארוך בכתב יד, נאבד ההקדמה וגם חלק מהספר. רבינו כתב ספר זה כנראה בתקופת כהונתו כאב"ד בלודמיר.

צורת הבית

ביאור על הבית השלישי שיבנה בב"א, מיוסד על פסוקי דיחזקאל. נדפס ראשונה בפראג שנת שס"ב לפ"ק, מצורף לספר יחזקאל (בסוף הספר) בהיות רבינו בן כ"ג שנים.

תרגום וביאור לאורחות חיים (להרא"ש)

תרגום בלשון אשכנז, בהוספת ביאורים במקומות אשר הרא"ש קיצר מעומק בינתו, וגם חילקה רבינו לשבעה חלקים לימי השבוע לקרותו קודם ברוך שאמר כל העם יחדיו. רבינו תיקן תקנה זו בהיותו בוועד לרגל נס שאירע לו ולמשפחתו.

דרוש חידוש הלבנה (ועוד דרושים)

ביאור מאמרי חזו"ל בענין מיעוט הירח, בצירוף דרשות לפרשת החודש. נדפס בראשונה בשנת תרכ"ו והמו"ל כתב בהקדמה: מרשימת מספר הדפים שעליה, שמתחלת מאות רצ"ד נראה ברור כי המחברת הזאת היא חלק מקובץ דרשותיו של הגאון בעל תוי"ט ע"כ. וחבל על דאבדין.

מאמר יום טוב - הגהות על אבן עזרא

יצא לאור לראשונה מכת"י בשנת תשמ"ט בבני ברק. ולא נמצא אלא עד פרשת נשא, והשאר כנראה נאבד במשך השנים, או שלא סיים רבינו לכתוב חיבור זה.

סליחות

כנזכר לעיל חיבר רבינו סליחות לרגל המאורע בפראג בשבתו שם (שנת שע"ח - ש"פ), שבאה העיר במצור וניצל מהצר בעזרה ש"ת. ואח"כ אחר המאורעות בשנות ת"ח ות"ט בשבתו בקראקא ג"כ חיבר סליחות שיצא לאור שם בשנת ת"י לפ"ק.

קונטרסים

רבינו חיבר כמה קונטרסים לפי צורך הזמן, וביניהם (א) ברית מלח, ובו דיני מליחה בלשון אידיש, (ומאו נדפסה כמה פעמים, ולאחרונה עם הוספות מהרה"ג ר' ח"ד פדווא זצ"ל גאב"ד לונדון, בלונדון בשנת תשי"ט). (ב) ביאור לבחינות עולם, בפראג שנת שנה"ח (כעילום שם). (ג) דרכי הוראה, כולל בתוכו כללים בהוראה. (ד) דרשה לפרשת חיי שרה. (ה) הגהות על אמרי שפר (למהר"ן שפירא). (ו) הגהות לספר גבעת המורה (פראג שע"ב). (ז) הגהות על טור שו"ע אבן העזר (מיץ תקכ"ה). (ח) הגהות על כפתור ופרח (להרב אישתורי הפרחי). (ט) לקט שושנים, הערות לספר ערוגות הבושם (בדקדוק). (י) סדר שאלת גיטין. י"א קובץ דרשות.

תשובות

מוציאים אנו כמה מתשובותיו נדפס בספרי בני דורו, כמו בספר איתן האזרחי, בשו"ת צמח צדק (הקדמון), שו"ת פני יהושע, שו"ת גאוני בתראי וב"ח החדשות, ובספר דמיון אריה. בספרו טוב טעם מגלה רבינו (בראשית א' הערה ל"ח) שכתב פירוש לספר פרדס רימונים. וכ"כ כתב שחיבר פירוש למסכת חגיגה (שם הערה ס"ה). וגם ביאור להריקנטי (דברים ט"ז הערה כ"א). וכן מזכיר שם (ויקרא כ' הערה ה') שחיבר קונטרס דרוש לפרשת וילך. וכמו כן הרבה רבינו לציין בגליונות הספרים, שכידוע היה לו אוצר הספרים גדול, והרבה מספריו עברו למוה"ר דוד אפנהיים ואח"כ לאוקספורד.

מי שברך

ידוע שתיקן רבינו מי שברך לברך בברכה אחר קריאת התורה את מי ששומר פיו ולשונו, ואינו מדבר בשעת התפילה. ויש שמיחסים עכ"פ חלק מנוסח המי שברך לרבו המהר"ל, אבל עכ"פ מקצתו חובר ע"י רבינו שרמזו שמו בסופו ונתקבל בכל תפוצות ישראל.

ממרחק תביא לחמה

כמו שהפירות הטובים והמשובחים, נמצאים ברום האילן שזופתם השמש, וכדי לקוטפם יש צורך להתאמץ בטיפוס לגובה ולהסתכן בנפילה לארץ, כך כל הצלחה גדולה נמצאת במרחק ויש להתאמץ ולהסתכן בדרך אליה.

וכן ראינו בחוש, שכל הדברים הגדולים, לא הושגו אלא על ידי סכנות גדולות ומעשים מופלגים.

והחפץ בהצלחה, ישנס מותניו וילך רחוק באומץ לב בלי פחד, ואז יצליח בכל דרכיו ויגיע להישגים גדולים.

(פניני דברי אישיו - רבי ישאיה פינטו שליט"א)

הלימוד מ'בן סורר ומורה'

"פי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (דברים כא, יח).

והנה במדינותינו מרוב הברכה שנתן השי"ת יש רצון ותאוה גדולה להנאות עולם הזה בכל התענוגים שקוראין לזה "גוד טיים", שגם זה דבר המקלקל את האדם מאד שמרגיל את יצרו להתאות לדברים שאין צורך בהם ומשחית את מדותיו עד שנהפך לחיה רעה.

ומתחילה מבקש לתאותיו איזה דבר היתר מרומה, וכשאי אפשר לא ימנע אף באיסור, עד שלהצדיק מעשיו נעשה כופר וכמאמרם "לא עבדו ישראל עבודה זרה אלא להתיר עריות"

(סנהדרין סג, ב).

והתורה הקפידה מאד על כך בעיקר בחינוך הילדים כדחזינן מדין בן סורר שעל ריבוי תאוה היתר חייבתו תורה משום שזה יביא אותו לבסוף להיות ליסטים ורוצח וגם כופר בכל התורה. וגם על זה צריכין המורים להשגיח וללמד להתלמידים איך להתנהג ולדבר עמם בגנות בעלי התאוה ובשבח הנאה ממעשים טובים שהוא הנאה עולמית שמשבחים אותו בזוה וכדומה בהרבה דברים נכונים שמשפיעים עליהם.

(אגרות משה יו"ד ח"ג סי' ע"א)

הנותן שלג בצמר: יסוד גדול להתחזקות בכל מצב, שאין הקב"ה מעמיד אדם בניסיון שאין בכוחו לעמוד בו, ואין הקב"ה מכה אלא א"כ הקדים רפואה למכה. וזה פירוש הפסוק, "הנותן שלג בצמר, כפור כאפר יפזר", שלעולם פתיית השלג היורדים ממרום, הינם בהתאם לכמות הצמר שיש בידי הבריות להתכסות בו מפני הקור. וגם הכפור המשתר על היקום, הינו לפי כמות האפר הקיימת בכדי להסיק את האח ולהתחמם לאישו.

(פניני דברי אישיו - רבי ישאיה פינטו שליט"א)

זכרון לצדיקים

ד' אלול תשמ"ה: הגאון רבי משה אהרן ב"ר חיים פינטו זצוק"ל בעל "שנות חיים", ועליו "שנות משה"

לידתו וימי נעוריו

כמה מתאימים דברים אלו לצדיק רבי משה אהרן פינטו. שנים כה רבות היה סגור בתוך ביתו, עוסק כל יומו בתורה בעמל רב, עובד את קונו בתפילה ותחנונים, אותם היה נושא מתוך ערגה להידבק בו. ובעלות להב אש העבודה, היתה נפשו כוספת לאלוקיו, וכמעט פורחת לה מגופו המעונה, בבחינת 'התפשטות הגשמיות' ממש. ומה נעים גורלו, כאשר יחד עם התבודדותו ארג מסכת ענוה נדירה במינה, שפל בך גם במובן הפשוט, בהיותו מוכן לכרוע לפני כל אחד, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה כלל וכלל, ממש כדברי הפלא יועץ. על כן לא יפלא על צדיק כתמר, שפרח ולבלב מתוך אותו קיטון שבביתו במוגאדור, ואין כל חידוש בכך - שתפילותיו נענו, ברכתיו התקיימו, ורוח הקודש שרתה במעונו. הסכת אוזןך לאשר כתב רבנו בחיי (פרשת ויגש מו ל) והאנשים רועי צאן וכו' ומה שבחרו השבטים האומנות הזאת וכו', ועוד ששם מקום התבודדות לנבואה, ואין אדם רואה שם דבר שיטריד מחשבתו מן המחשבה בה' יתברך. וכבר ידעת כי מגדולי הנביאים היו מתרחקים ופורשים מן הישוב, ומתבודדים במדבר אפילו בלא מרעה וכו', וכן היה בלי ספק מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו, להניח עסקי העולם, וישבו ומניחין ההשגחה בעניני הגוף, ויוצאים אל המדברות להתבודד שם, ולהיות מחשבתם דבקה בה' יתברך, "עכ"ד הקדושים. וברור שמי שהתבודד בביתו שנים רבות כל כך, מנותק מחיי החולין, ומנוכר לתאוות גופו, ומאידך דבוק לחיי הרוח, מאזין להמיית נשמתו, ומשלים את נפשו לבוראו, - יזכה לדרגות גבוהות! ואין פלא שגם בדורות שפלים כשלנו, יזכה איש אשר כזה לרוח הקודש, והבורא יתברך יהיה בעזרו למלאות כל חסרונו, להקשיב למשאלותיו, ולהוציא לפועל את כל היוצא מפיו.

סיגופיו למען הכלל

לאחר כמה שנות פרישות, בהיותו באמצע שנות העשרים לחייו, עלו הנאצים ימ"ש לשלטון בגרמניה. באותו זמן החליט אביו רבנו חיים זיע"א, לעקור ממוגאדור ולעבור לקזבלנקה. טרם נסיעתו קרא לבנו, רבי משה אהרן, והטיף לו תוכחת מוסר, כדרך אב הנפרד מבנו. בסיימו את דבריו, פנה אל בנו ואמר: "חש אני כי עבים שחורים מכסים את שמי היהדות, צרות וגזרות נוראות מאיימות עלינו, וחוששני מאד מפני הבאות. על כן מוטל עלינו להתחזק שבעתיים בעבודת ה', להתפלל להתחנן ולהתפלש בעפר, להעביר את רוע הגזרה, או לכל הפחות להקל אותה ולו במעט". בדבריו אלו, מלבד עצם ההוראה להרבות בתשובה ותפילה, היתה בהם גם מעין הנחיית דרך לבנו הצעיר - כיצד נוהג מנהיג בעם ישראל, איזו אהבת ישראל אמורה לפעום בלבו, ואיך יעמיס על שכמו את טורח הנשיאה בעול הציבור.

בנו הצדיק האזין לדברי אביו אוהב ישראל בקשב רב, והחליט כי יגביר את פרישותו מענייני העולם הזה, ירבה בתפילה הרבה יותר מכפי הרגלו, יפציר וישווע לפני בורא

ביום הקדוש הושענא רבה, שנת תר"ע (בערך), נולד לרבי חיים (השני) בנו משה אהרן, הוא מורינו ורבנו הצדיק רבי משה אהרן פינטו. עיקר פרשת חייו אפופת סוד, והינה בבחינת 'נְתִיב לֹא יִדְעוּ עֵיט וְלֹא שְׁזַפְתּוּ עֵין אֵיָה' (איוב כח, ז). מאמצים כבירים השקיע להסתיר מעשיו וגדולתו, ואת צדקותו וחסידותו עטף במעטה פשטות ותמימות, אך כאותו אור המתעקש ובוקע מבין חרכי התריס, - כך הפציע אורו הפנימי, ושילח אלומות אור מבעד לחרכי חומת ההסתר שהקיף את עצמו. כבר במעלליו התנכר נער, ואותות קדושה ופרישות ניכרו בו מילדותו. מקור איתן היה לכך, שכן מקומו באילן היוחסין של משפחתו הרוממה היה בבחינת "הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קִדְשׁ" (ויקרא כז, לב), בהיותו דור עשירי לרבנו יאשיהו פינטו זיע"א. בילדותו הרבה הנער משה אהרן להתבודד על חוף ימה של עיר מולדתו - מוגאדור, מתבונן בגלי הים המתנפצים בשצף, גל אחר גל, לחוף ימה של העיר, עושים רצון קונם ללא הרף וללא לאות. משוטט היה על חומת העיר ומביט בתותחים שבנו הפורטוגזים להגן על העיר מפני התקפות מן הים. לימים שח לבניו כי סיוריו אלו הם שהיוו את התשתית הרוחנית לעבודת בוראו במשך ימי חייו. מאותה חומה ומהתותחים שעליה, הסיק, שעל האדם לבנות לעצמו כלי מלחמה עִמָּהם יאבק מול אויבו העיקרי - היצר הרע. התורה תשמש כחומת מגן המונעת כניסת היצר, והמצוות לתותחים ההודפים את הפולש הרע. מרציפות הגלים והתמדתם, הבין, כי לעבודת הבורא באמת זקוקה רציפות והתמדה בלי הפסקה לרגע, דבקות אמיתית ללא שיוך. לכן החליט שאין לו ענין בחיי העולם הזה המסייתים ומסייתים את האדם מדבקותו בבוראו, ואת כל מהותו וישותו יקדיש לעבודת ה'.

הסתגרותו

הבה נראה את דבריו הנלהבים של החסיד בעל "פלא יועץ", בערך התבודדות (את ה') "התבודדות וכו' היא אבן הראשה לסדר קדושה לחשוב מחשבות טהורות, וחישב עם קונוהו חשבוננו של עולם, והתעוררות רשפי אהבה ויראה השיגה ידו כשאין דבר מטריד, וכן לשפוך שיחה לדרוש סליחה נוכח פני ה' צריך מנוחה. אי לזאת טוב לגבר שיחד לו בית מושב שיהיה לבדו ואין לזרים איתו, להתבודד שם ללמוד ולקנות סדר קדושה וכו' אשרי המגיע לידי מדה זו, מה טוב חלקו ומה נעים גורלו, שתמיד עסוק במצוה ליראה ולאהבה את ה' הנכבד והנורא ולדבקה בו, וזה כלל גדול ובמעלות הצדיקים אשר הולכים תמיד לפני האלוקים, וזה שורש פורה, פרי צדיק, ועץ חיים היא למחזיקים בה. וגדר לזה להיות שח עינים (ענוותן) ומתוך כך זכור יזכור לישא לבבו אל כפים אל אל בשמים, צדיק יבחר ויראה כי נכון ע"י כך ליראה ולאהבה ומצוה גוררת מצוה, עכ"ל הטהור.

להרבות בה במאד מאד - עד קצה גבול היכולת, בבחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה", או אם הצליח יותר - להגיע לבחינת "ונחנו מה", היינו אינני כלום, רוח חולף, חלום פורח, ולא יותר. כזה היה גם רבי משה אהרן מצעירותו. נתבונן נא: עלם צעיר, כשרוני, חניני, מטבעו נוטה לעבודת הבורא, אוהב ללמוד ולהתפלל, בנם של קדושים וחסידים מדורי דורות, הציבור בעירו מעריץ אותו מילדותו, ממון לא יחסר לו, ואוהביו יקיפוהו למלאת רצונו. מה יחסר לאחד שכזה, להתכנס לחדרו, לקרוא לתלמידים מקשיבים להרעיק עליהם ממעיין תורתו וחכמתו, בקיצור: להנהיג את הקהל.

כל זה היה לו לרבי משה אהרן כבר בצעירותו, ואילו הוא להיכן פנה? ללמוד מכונאות רכב! מדוע? מה היה חסר לך? את התשובה השיב לי אשר תמהתי על כך, וכה אמר לי בענוות חן: "הייתי בטוח שאינני ראוי להנהיג, לא חשבתי כלל שיש בי איזו מעלה יתירה על הציבור, עד שאבי זכרונו לברכה כפה עלי לעזוב את לימוד האומנות, ולהתפנות לעבודת הבורא בלבד. גם היום אינני רואה את עצמי אלא כעפר ואפר, ואיני נשען אלא על זכות אבותי הקדושים". - כמה ענוה טמונה בתשובה תמימה זו, בבחינת "ונחנו מה" בדרגה גבוהה ביותר.

לאחר ההתבוננות בענוותנותו של רבי משה אהרן, מצאנו כי זכה לקיים את האמור בספר הקדוש מסילת ישרים, וכך נאמר שם (ט-ו): "הנה כלל הענוה הוא היות האדם בלתי מחשיב עצמו משום טעם שיהיה". ובהמשך דבריו סלל הרמח"ל מסילה כבושה וברורה לפני החפצים לרכוש מידת הענוה, וז"ל: "וכשנדקדק נמצא שהענוה תלויה במחשבה ובמעשה, כי בתחילה צריך שיהיה האדם עניו במחשבתו, ואחר כך יתנהג בדרכי הענווים". ואנו, הצועדים בעקבותיו של רבי משה אהרן, ראינו גם כן שתי בחינות אלו, במחשבה ובמעשה, במחשבה כפי שכבר ראינו, ונראה עוד, וכמו שכתב שם במסילת ישרים: "הענוה במחשבה היא, שיתבונן האדם ויתאמת אצלו, אשר אין התהילה והכבוד ראויים לו, כל שכן ההתנשא על שאר בני מינו", ובמעשה, כפי שנוסיף לספר.

צניעותו

"איזהו בן העולם הבא? ענוותן ושפל ברך, שייף עייל ושייף נפיק" (סנהדרין פח, ב) "שייף - שוחה נכנס, ושוחה יוצא" ורש"י שם. וכך דרכו של רבי משה אהרן, "ענוותן ושפל ברך". כאשר היו באים לביתו תלמידי חכמים, מבקשים להתברך מפיו וכנהוג לנשק את ידו קודם, היה משתמט מכך, באומר: "מי אני, ומה אני, שתנשקו את ידי, ומדוע באתם לבקש ממני ברכה, הלא אתם, העוסקים כל ימיכם בתורה הקדושה, ברכתכם עמכם, ואינכם זקוקים לברכתי לבסוף, לאחר שהיו מרבים להפציר בו, היה נעתר ומברך, אולם לא בלי שיקבל ברכה מאת המתברכים. גם כאשר המון העם היה ניגש לנשק את ידו, היתה נפשו סולדת מכך, "עייזבוני, אינני ראוי לכלום", היה קורא. יתירה מכך, כל איש שהיה מגיע אליו, יהיה מי שיהיה, היה קם ממקומו לכבוד אותו אדם.

גם "שייף עייל". - בהגיעו לבית הכנסת, היה נכנס בשפלות

עולם שיעביר את רוע הגזרה. מאותו יום הוסיף תעניות על תעניותיו, וסיגופים על סיגופיו, והרבה להעתיר לבוראו שיעביר את רוע הגזרה. כאמור לעיל, כשנה לפני פרוץ השואה נקרא אביו רבנו חיים זיע"א לשיבה של מעלה, רבי משה אהרן יצא מביתו במוגאדור, נסע ללוויה בקזבלנקה, ונשאר שם כל ימי השבעה. תיכף לאחר מכן חזר לביתו, והמשיך להיות סגור ומסוגר בביתו שומר משמרת הקודש. משפרצה מלחמת העולם השנייה, הוסיף רבי משה אהרן עוד סיגופים על סיגופיו. מיום שפרצה המלחמה לא החליף את מלבושיו, בכל ערב שבת קודש היה עולה לגג ביתו ומכס את מלבושיו לכבוד שבת קודש, כך נהג במשך חמש שנים! בתקופה זו, אכל רק לחם טבול בשמן זית, ולא יותר! לא רחץ את גופו כלל, אלא אחת לששה חודשים! ומעניין

לציין, שמשמשו מאותה תקופה היה מספר, כי למרות כך אף פעם לא נדף מגופו ריח רע. כך נהג עד תום המלחמה. בסיומה הופיע אליו אביו בחלום, וביקש ממנו כי יחליף את בגדיו, ויפסיק לצער את עצמו כל כך, שכן כבר נגמרה המלחמה האיומה.

רק לאחר סיום מלחמת העולם השנייה, כאשר נח קמעא ממאמציו הכבירים למען כלל ישראל, התפנה רבי משה אהרן לחשוב על הקמת משפחתו. ובהיותו באמצע שנות השלושים לחייו נשא את הרבנית תליט"א, שהיתה צעירה ממנו בשנים רבות.

ענוותנותו

נספר קמעא על מידת ענוותנותו בה הצטיין ביותר, שכן מידה זו היא הכן עליו הושתתו כל מדרגותיו הנשגבות אליהן הגיע. צא ולמד ממה שאמרו רבותינו זיכרונם לברכה במסכת נדרים דף לח.א): "אין הקב"ה משרה שכנתו אלא על גיבור ועשיר חכם ועניו". ופירש בספר צפנת פענח (טו) "רוצה לומר, אם כל אחד מהמעלות היתה גם ענוה, - אז הוא מעלה ומתנה, מה שאין כן בלי ענוה". וכך היה גם אצל רבי משה אהרן זצ"ל, - על בסיס הענוה בנה את בנין קומתו הרוחנית, אותה שיתף עם כל אחת ואחת. כל מעלותיו האחרות: יגיעת התורה, עבודת התפילה, סיגופי הגוף, בטחון בבורא, אהבת ישראל, שהיו ארוגות ומשולבות ביראת שמים עצומה ואהבת הבורא ללא מיצרים, והביאוהו לבסוף לדרגת - "צדיק גוזר והקב"ה מקיים", - כל אלו נבנו על אדני הענוה, היא היסוד עליו הניח כל אותם עמודי משנה שנשאו את שלל מעלותיו הרב גוניות, והיא שזיכתה אותו להגיע לבסוף לאותה דרגה נפלאה, שרק יחידים זוכים לה, מעין דמעין מה שדרשו חז"ל במכילתא (פ' יתרו) על הפסוק "ומשה נגש אל הערפל" (שמות כ יח): "מי גרם לו זאת (היינו שייגש סמוך להקב"ה. ומשם יראה הכל-ענוותנותו". וכן איתא בזהר הקדוש (ח"א ריב א) "תא חזי, דלא אתיהיבת נבואתה אלא לתבירי ליבא" - היינו, רוח הקודש ניתנה לענווים בלבד. לכן נסייר מעט באורחותיו אלו, נתאבק בהם, נשתדל להפיק תועלת מכך, ולהתחזק במידת הענווה.

אמרו חז"ל במסכת אבות (פרק דמשה ד): "מאד מאד הוי שפל רוח". כלומר, הענווה, לא די לאחוז בה במקצת, אלא צריך

כבוד לכל אדם, הכל כפי הדרך הברורה שהתווה המסילת ישירים שם בהמשך דבריו.

ענוותנותו, סבלנותו, מעשה הצדקה, וניקיון כפים

במעלות רבות התברך רבי משה אהרן. מלבד אלו שכבר עמדנו עליהם - לימוד התורה, עבודת התפילה, ענוה ופרישות - הצטיין גם כאהבת ישראל, אהבת חסד, ובעשיית צדקה. שעות רבות היה יושב בדחילו ורחימו, מאזין לצרותיהם ומשאלותיהם של אחיו הבאים בצל קורתו. לכל אחד היה משיב כפי הראוי לו, לזה מייעץ, ואת זה מעודד, את האחד מעורר בדברי מוסר, ולאחר מראה את דרך הישר. אך, בדבר אחד היו שווים כולם לטובה - בברכה, את כולם בירך בכח הברכות הנתון לו במסורת אבותיו. והכל בסבלנות מרובה אין קץ, במאור פנים, ובאהבת ישראל שופעת, כציווי

התורה: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט ז).

אין זה דבר קל כלל וכלל, לשבת מדי יום ביומו לשמוע מצוקותיהם של כל כך הרבה אנשים, לחדור לפרטי בעיותיהם, ולתת לכל אחד תחושה של השתתפות בצרתו,

לעודד את רוחו! להרימה. רק אדם גדול בעל שאר רוח

מיוחד, מסוגל לשאת בעול הכבד הזה. שכן, נדרשים לכך אוצרות רוח וכוחות נפש גדולים, מהם יוכל להריק עידוד ברכה והצלחה לכל נפש מעונה. ואכן רבי משה אהרן לא חש במעמדו חשיבות, או איזו שררה על הציבור, אלא רק עול - עול כבד, אשר טוב לבו גרם לו להטות שכמו לסבול, ביודעו שנועד לכך כפי שהוכיחו אביו. ההשקפה שהנחתה אותו היתה, - לא שררה על הציבור, אלא עבדות לכלל ישראל. עבדות שהוטלה עליו בעל כורחו, להמשיך לשרת את עם הקודש כפי מסורת משפחתו, - להשפיע עליהם טובה והצלחה, בכוחם שניתן להם מבורא עולם, שברכתם שיברכו את עם ישראל - תתקיים, ולהנחות את העם בדרך הישר, לעוררם לתשובה, ולחזקם בעבודת ה' ויראתו.

מתוך אהבת אמת לבאים אליו, השקיע מחשבה מרובה כיצד לענות, כדי שהשואל יבין היטב את תשובתו, וכאשר חש לפעמים שתשובתו תפגע בשואל או תגרום לו צער, - הסתיר את דבריו, כפי שתלמד אותנו העובדה הבאה:

בזמן מלחמת יום הכיפורים, נחשבו חיילים רבים כנעדרים, וגורלם היה לוט בערפל. מובן מאליו כי ימים אלו היו קשים ביותר, כאשר נפש בני המשפחה מטלטלת בין יאוש לתקווה וחוזר חלילה. אשת אחד מהם, פנתה לר' משה אהרן בתחינה, שיתפלל על בעלה, ויברכנה שתזכה לראותו בקרוב. לאחר שהתפלל ונשא תחינה על בעלה, פנה אליה במאור פנים ואמר: "רואה אני את בעלך יושב על כיסאו בביתו, וככל הנראה ישוב לביתו בשלום!". האשה התעודדה, ומאזפקדה את בית הרב מדי יום בבקשת ברכה, והרב היה מתפלל על בעלה, ומברכה בכל יום שישבו בשלום.

באותם ימים היתה מגיעה אשה נוספת שבנה הוכרז כנעדר. למרבית הפלא, הרב זצ"ל לא היה מברך את האשה הזו שבנה ישוב, אלא רק היה מחזקה ומעודדת שתבטח בה' יתברך, ושתדע ותאמין שכל מה שהקב"ה עושה - לטובה הוא עושה. יום אחד נפגשו אותן נשים, ומסיפרו זו לזו את דברי הרב, התפלאה השניה ושאלה: מדוע הרב אינו מברכני שאזכה

קומה, מנסה להצניע את עצמו לבל ירגישו בו, כאילו איננו כאן, מתיישב בפאתי בית הכנסת כאחד מפשוטי העם. מעולם לא נכנס בקומה זקופה, ולא התיישב במקומות המיועדים לנכבדים. ועוד, מנהגו היה להשכים לבית הכנסת, להיות מעשרה הראשונים, כדרך הצדיקים המזדרזים לעבודת בוראם, כמאמר הנביא הושע (א י): "ונדעה נרדפה לדעת ה'". ברם, האדם איננו אלא בשר ודם, ולכל אחד קורה מפעם לפעם איזה אונס המעכב! מלבוא לבית הכנסת בזמן. כשהיה קורא כן לר' משה אהרן, לא היה נכנס לבית הכנסת בבהילות תיכף ומיד, חששו היה, שמא יקומו הציבור לכבודו, ומי הוא שיכבדוהו, ובפרט בבית הכנסת, פלטרין של מלך העולם, לפיכך היה ממתין עד לאמירת ה' מלך" או "ברוך שאמר", כשהציבור ממילא עומד, ורק אז היה נכנס.

רוב ימיו היה עוטה רבי משה אהרן על גופו את ה"גלביה" - הגלימה המסורתית של אנשי מרוקו, אולם לאחר שיצא מההסגר (בהגיעו כבר לארץ ישראל) החליט, כי מכאן ולהבא ילבש חליפה קצרה כמנהג בני התורה בארץ. ההסבר שנתן היה כך: במרוקו היתה גלימה זו לבוש כלל העם, ולא היה בה שום הוכחה לרבנות וכדומה, אולם כאן, בארץ ישראל, הפכה הגלימה להיות לבוש צדיקים וחסידים, אנשי שם, והיות ואני אינני לא רב ולא צדיק ולא חסיד, אלא אחד מעמך ישראל, אם אלבש לבוש כזה עלולים לטעות בי, לכן החלטתי ללבוש חליפה פשוטה רגילה ככל העם. כך נהג מספר שנים. בערוב ימיו שינה ללבוש חליפה שחורה ארוכה, באומרו, כי הוא חש

שחליפה ארוכה גורמת לו יותר יראת שמים ושפלות רוח.

זמן קצר לאחר שהגיע לארץ ישראל, עוד בטרם הגיעו המכולות עם חפציו, ביקש לבקר את ידידו משכבר הימים, שהיה חולה! משותק ברגליו. תוך כדי הביקור, הגיע הבשורה שהמכולות עם חפציו הגיעו והינם נמצאות בנמל אשדוד. רבי משה אהרן שמח מאד, וביקש להגיע לשם. בן ידידו הציע לו לחפש איזה בעל רכב שייקחם לשם. אולם רבי משה אהרן סירב בכל תוקף, אין שום צורך להטריח יהודי, אמר, "הרי אתה יש לך אופנוע, אם כן, אתה תנהג ואני אשב מאחריך". ניסה הבן לפקפק בכך, הרי אין זה מכבודו של הרב לנסוע כך, אולם רבי משה אהרן ביטל את ערעורו, ועמד בתוקף על כך שאפשר לנסוע באופן שהציע. וכך נסעו ברחובות אשדוד על האופנוע, הבן נוהג, ורבי משה אהרן יושב מאחוריו, כשזקנו מתבדר לכל רוח...

בערוב ימיו נפטרו אחיו והוצרך לומר אחריהם קדיש. באותה תקופה כבר היה אפוף בייסורים קשים ומרים, וההליכה קשתה עליו מאד. באותם ימים חפצתי לחסוך צער ממור"ר אבי, וביקשתי ממתפללי בית הכנסת, שבעת אומרם קדיש יתייצבו ליד מור"ר אבי, ולא כהרגלם ליד הבימה מול ארון הקודש, כדי שמחר אבי לא יצטרך לטרוח וללכת עד הבימה. מששמע על כך רבי משה אהרן, נחרד, וסירב לכך בכל תוקף, "אינני ראוי ואינני מסכים שישנו ממנהג אבותינו לצרכי".

כל אלה אינם אלא מעט מן המעט, אך יש בהם כדי ללמד על הכלל: "והאיש משה עניו". לא רק במחשבה, אלא גם במעשה. מנהיג עצמו בשפלות, בדיבור, ובהליכה, בשבתו בין השפלים, ובבריחה מן הכבוד, בשנאת הרבנות, ובחלוקת

לבית הצדיק. בבואו לשם, סיפרו לו בני המקום, שכבר לפני כמה שנים עזב רבי משה אהרן את עירם, עבר לקזבלנקה, ומשם לארץ ישראל. האיש לא התיימש, ונסע לארץ ישראל. בהגיעו לארץ, חיפש אחר מקום מגורי רבי משה אהרן, ולאחר מאמצים, הגיע לביתו בעיר אשדוד. נכנס לרבי משה אהרן עם בנו, החווה בידו כלפיו, ואמר: הבטחתו של הרב התקיימה, וזהו הנער שנולד מכח תפילתכם. לאחר שהצדיק ברכו, הוציא האיש מכיסו המחאה בה היה רשום סכום עתק, ונתנה לרבי משה אהרן. לאחר שיצא, התבונן רב משה אהרן על הכתוב בהמחאה, והנה הוא רואה שההמחאה מופנית עבור ישיבת רבי חיים פינטו מיד קרא לי, ואמר לי שאקרא לאיש. כשחזר, פנה אליו רבי משה אהרן ואמר לו: אין לי ישיבה כזו, ובבקשה תיקח את ההמחאה בחזרה. האיש סירב, ואמר לרבי משה אהרן, שהרב יקח את ההמחאה ויעשה בה כרצונו.

אולם רבי משה אהרן עמד על דעתו, ואמר לאיש: מצטער, אין לי ישיבה כזו, וקח את ההמחאה. האיש היה מופתע מאד, אולם הבין שכך הוא רצון הצדיק, ולא הוא שיצליח לשנות את דעתו. בלית ברירה לקח את ההמחאה, יצא מבית הצדיק והלך לדרכו. לאחר שיצא, פניתי למו"ר אבי בשאלה: מדוע לא לקחת את ההמחאה? הלא בסכום שהיה רשום בה יכולנו להקים כמה מוסדות, ולהחזיקם שנים רבות! מו"ר אבי לא השיב לי לגופו של ענין, אלא אמר לי כך: "כשתקים מוסדות, ותצטרך כסף, - אזי הקב"ה ישלח לך כל צורךך".

לאחר מספר שנים, ביקר האיש שנית בארץ ישראל. בעת שהותו נודע לו, שבימים אלה נפטר הצדיק רבי משה אהרן פינטו לבית עולמו. האיש נסע לבית האבלים, בהיכנסו לבית הצדיק סיפר לנו את סיפורו, ובו במקום הוציא מכיסו המחאה ונתן לי אותה. בהמחאה היה רשום סכום גדול מאד, וסברתי כי סכום זה יספיק לכסות את בניית ציונו של הצדיק ברוב פאר והדר. האיש יצא מבית הצדיק, ונסע חזרה לבית בארה"ב. למחרת נתנו את ההמחאה לפקיד הבנק, על מנה שיפקידה בחשבון, ומכספה יבנו את הציון.

אולם רבות מחשבות בלב איש, זמן קצר לאחר שהפקיד יצא את ביתנו, נכנסו בזה אחר זה שלושה אנשים, ובפיהם סיפור זהה. בלילה הקודם בעת ישנו על מיטתם, הפיעה בחלומם הצדיק רבי משה אהרן, ובפיו בקשה: "לכו אמרו לבני שלא ישתמשו בכסף זה לבניית הציון, הזהירו אותם, שאם ישתמשו בכסף זה - רוחי לא תשהה שם". כששמעתי את דבריהם נחרדתי על נפשי, התקשרתי מיד לידידי פקיד הבנק בבקשה שלא יפקיד עדיין את ההמחאה. לאחר מכן, פתחתי בבירור יסודי, מיהו האיש, ומה הם מעשיו. לאחר מאמצים רבים עלה בידי, כי עושרו של האיש בא ממקורות שאין ראוי להשתמש בהם לדברים שבקדושה.

הבנתי מיד, כי נפשו הטהורה של מו"ר אבי זצ"ל, לא יכולה לסבול שהציון על קברו יבנה מכסף מפוקפק שכזה. לאחר שהגעתי למסקנה זו, ביקשתי את ההמחאה בחזרה מפקיד הבנק, וקרעתי לגזרים.

סיפור זה, מלמדנו יותר מכל סיפור אחר, על ניקיון כפיו של הצדיק. שכן, ממנו אנו יכולים ללמוד, איך משמים שמרו על

לראות את בני? אולי תוכלי מחר לשאול את הרב לפרש השינוי, ביקשה מחברתה. למחרת כשנכנסה חברתה לרבי משה אהרן, שאלה אותו לפרש השינוי. בהבעת צער השיב לה רבי משה אהרן: אומר לך את האמת, הנני מרגיש שבנה כבר איננו בין החיים, ואין לי במה לברכה. לכן הנני מעודדה, ומבקש ליטע בתוכה אמונה שהכל מהבורא יתברך, כך שבעוד חודשים מספר, כשתבוא אליה ההודעה שבנה נהרג, תוכל לקבל בשורה מרה זו בקלות יותר. אולם בבקשה ממך אל תספרי לה על כך, שלא תדע כלום. כדבריו של הרב כן היה, בעלה של הראשונה חזר לאחר תקופה מן השבי המצרי, ואילו בנה של השניה נמצא הרוג, הי"ד.

מעשי צדקה וחסד רבים לאין ספור עשה. את כל כספי הפדיונות שהובאו לו - היה מחלק לצדקה, פעמים לעניים, ופעמים לבני תורה העמלים על משנתם בדוחק רב. כאשר היו באים בני תורה להתברך מפיו, היה מתחמק מהם בצניעותו האופיינית, באומרו: "מי אני שאברך אתכם, הלא הינכם עוסקים בתורה יומם ולילה, והיא המברכת אתכם". לאחר מכן היה מאריך ומשוחח עמם בדברי תורה, ובסופו של דבר היה מברכם מעומק הלב, אולם בשום אופן לא נטל מהם תרומה, אלא להיפך, פעמים רכות הוא העניק להם מתנה כפי שהתאפשר לו באותה עת.

אכן, במקרים רבים, מטעמים שהיו כמוסים עימו, סירב לקבל הון עתק גם מאת אילי הון הבאים אליו אלא הפנה ישירות למוסדות צדקה וחסד שונים להם יתנו את תרומתם. ידועים סיפורים לא מעטים על אנשים שנושעו מברכותיו, וכאשר רצו להראותו מנכסיהם, - נתקלו בסירוב מוחלט, ותחת זאת ציוה עליהם לחלק צדקה לעניים או להחזקת לומדי תורה.

ללא ספק ניתן להמליץ על הנהגותיו אלו, את דברי מלכנו החסיד בתהלים (כד ג-ד): "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב", ודרשו שם חז"ל במדרש שוחר טוב: "נקי כפים - זה משה, שנאמר (במדבר טו טו) "לא חמור אחד מהם נשאתי", ועוד דרשו שם: "נקי כפים" - זה אברהם, שנאמר (בראשית יד, כג) "אם מחוט ועד שרוך נעל". אף אנו נאמר כי מעין בחינה זו היתה הנהגתו של ר' משה אהרן (כמונן בהתאם

לדרגות הדורות האחרונים. ואין בכוונתנו להשוות לאבות הקדושים).

נביא כאן עובדה מדהימה אחת. באחד הימים נכנס לביתו של רבי משה אהרן, אדם שלא היה נראה כשומר תורה ומצוות, וביקש לדבר עם הרב. משנענה, פתח ואמר, אני בן למשפחת אלגאזי, מיוצאי העיר מוגאדור. גליתי לאמריקה לעיר לוס אנג'לס, עשיתי שם חיל והתעשרתי. אולם דבר אחד מעיב על השמחה בחיי, עברו כבר כמה שנים מאז שנשאתי אשה, ועדיין לא זכיתי לפרי בטן, והנני מבקש ומתחנן מכבוד הצדיק שיתפלל עלי שאזכה לבן, רבי משה אהרן האזין לבקשתו, שקע בהרהורים, ולבסוף בירך ואמר: "זכות אבות' הקדושים תעמוד לך ש'כעת חיה' והינך זוכה לבן, ובמלאות לו י"ג שנה תביאהו אלי". האיש שמח מאד, הודה לרבי משה אהרן, יצא ונסע לביתו. כעבור שנה התקיימה הבטחת הצדיק, והאיש זכה לחגוג את שמחת הולדת בנו.

השנים חלפו להם, ולאחר כשלוש עשרה שנה נזכר האיש בהבטחתו לרבי משה אהרן, ומיהר לקחת את בנו למוגאדור,

לא נרגעו, ועלה בדעתם, שאם בית הדין של העיר יגזור עליו בגזרת בית דין לצאת מביתו, לא תעמוד לפניו ברירה אלא לשמוע לגזרתם.

המשימה הוטלה על כתפיו של אב"ד העיר, הגאון רבי אהרן חסין זצ"ל, והוא יצא לביתו של רבי משה אהרן להודיעו על גזרת בית הדין. משהגיע לביתו, קיבלו רבי משה אהרן בסבר פנים יפות, ושוחח עמו שעה ארוכה, ולאחר מכן יצא רבי אהרן מביתו. תושבי העיר המתינו לראות את רבי משה אהרן יוצא מביתו, אולם לשווא. לאחר כמה ימים הופיע רבי אהרן חסין שוב בביתו, שוחח עימו שנית, ויצא מביתו. וגם הפעם לא יצא רבי משה אהרן מביתו. כך חזר הדבר על עצמו כמה פעמים. בני העיר התפלאו על כך, מדוע רבי משה אהרן לא שומע לגזרת בית הדין? ומה פשר אותם פגישות מרובות שערך אב"ד עירם עם רבי משה אהרן? משנשאל על כך האב"ד, השיב: איני יודע, דבר משונה ביותר קורה כאן, בכל פעם שהנני נכנס לביתו ומתחיל לדבר עמו, שוכח אני את מטרת בואי אליו. משום כך, בכל פעם שנזכרתי בשליחותי נכנסתי לביתו, ובכל פעם חזר הדבר חלילה, כך שעד עתה לא הצלחתי למסור לו את גזרת בית הדין. לאחר שאירע הדבר כמה פעמים, הבנתי שמשמים מונעים ממני למסור לו את השליחות, ולא רוצים להפריע לו בעבודת הקודש. ככל הנראה בזכותו ובזכות אבותיו הקדושים, - הקב"ה בעצמו שומר עליו, שלא יארע לו כל נזק ממגיפת השחפת.

עובדה נוספת: בא' אדר תש"ך, הביט ה' לארץ, ותרעד ותרעש כל העיר אגאדיר, הפכה לתל חורבות, וכשנים עשר אלף איש נהרגו בה. פליטי הרעש נמלטו למוגאדור. היהודים שביניהם מצאו מחסה אצל אחיהם בני הקהילה, אשר חסו וריחמו עליהם, ודאגו להשלים את כל מחסורם. אולם לא לעולם חוסן, עברו כמה שבועות, ובאחת השבתות התפשטה ידיעה בעיר, שעל פי אזהרות מומחים, רעידת אדמה קשה עומדת לפקוד גם את העיר מוגאדור, ועל מי שחייו יקרים לו, עליו לעזוב את העיר במהרה. כמובן כל יהודי העיר חששו לנפשם ובעיצומה של השבת יצאו מביתם עם נשיהם וטפם אל מחוץ לעיר. רבי משה אהרן היה עדיין בתקופת ההסגר שלו, בטח באלוקיו, ונשאר בביתו, אולם אשתו וילדיו חששו לנפשם ויצאו מן העיר.

בדרכנו פגש אותי האב"ד רבי אהרן חסין, ותיכף ומיד שאל אותי: "אמור לי האם גם אבי יצא". "לא" השבתי - "אבא איננו כאן, והוא אמר שהכל בהלת שווא. לדבריו, חרון אף ה' עבר על ידי מה שאירע באגאדיר, ואין לנו מה לחשוש". כשמוע הרב חסין על כך, פנה מיד לכל, ואמר: "מכיון שהצדיק רבי משה אהרן אומר כך, אין לנו ממה לחשוש, הבה נשוב לבתינו ונענג את השבת".

כששבנו לביתנו, התלווה אלינו רבי אהרן חסין. משנכנסו לביתנו, פנה אלינו רבי משה אהרן הוכיחנו בבת צחוק: יצאתם רכובים על סוסים להציל את נפשתיכם, אולם היה לכם לשים את מבטחכם בה' יתברך שלא יאונה לכם כל און, כמו שנאמר (ירמיהו ז', ז) "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו".

מתוך ניסיונו הרב, היה נוהג רבי משה אהרן לומר כך: "כתוב

הצדיק, שלא יהנה מאומה מכסף מפוקפק, ולא יכשל לאחר מותו בדבר שעמל עליו כל ימי חייו, בבחינת "רגלי חסידי ישמור" (שמואל א ב, ט), וכפי שקבעו (חולין ה, ב) שהקב"ה אינו מביא תקלה לידיהם של צדיקים.

בדרך אגב, נציין עובדה נוספת באותו ענין. רצונו הטהור של הצדיק רבי משה אהרן היה להיקבר בחלקת קבר מבודדת. לאחר שביקש כן ממני, הוסיף ודרש ממני ואמר, שלא יאות בשום אופן לקבל חלקה זו במתנה, אלא 'רכשוה בכסף מלא. לאחר פטירתו חפצו נאמני החברא קדישא באשדוד למלא את רצון הצדיק חיים אין כסף, באומרם, כי כבוד הוא לעירם שציונו של הצדיק ישכון בה. אני סירבתי לכך בכל תוקף, אלא קניתי את כל החלקה בכסף מלא, כפי צוואת אבי זצוק"ל.

בטחוני בבוא עולם

כדרכם של צדיקים, הצטיין רבי משה אהרן במידת הבטחון, והיא היתה נר לרגליו. דומה, כי הפסוק: "לא יגרע מצדיק עיניו" (איוב לו, ז), התקיים בו במלואו. וראה מה שכתב הרמב"ן בפירושו לספר איוב שם: "כי האדם מפני שהוא מכיר את אלוקיו, ישגיח עליו וישמור אותו, ולא כן שאר הבריות שאינן יודעות בוראם. ומן הטעם הזה ישמור את הצדיקים, כי כאשר לבם ועיניהם תמיד עמו, כן עיני ה' עליהם מראשית השנה ועד אחרית שנה, עד כי החסיד הגמור הדבק באלוקיו תמיד ולא יפרד, הדבק במחשבתו בו בענין מענייני העולם, יהיה נשמר תמיד מכל מקרי הזמן, אפילו ההווים בטבע, וישתמר מהם בנס יעשה לו תמיד, כאילו יחשב מכת העליונים אינם מבני ההווה וההפסד למקרי העתים, וכפי קירבתו להידבק באלוקיו, ישתמר שמירה מעולה", עכ"ל הטהור.

מאות סיקורים המעידים על עיוזו רוחו של רבי משה אהרן, ובטחוני בקונו בכל עת צרה וצוקה, מתהלכים בינות המוני מכיריו ומוקיריו, ניתן היה לראות בחוש כיצד הקב"ה, צור העולמים, שומר עליו מכל משמר שלא יאונה לו כל רע, כדברי הרמב"ן שהבאנו. בתמימותו דבק בבוראו בכל לבו, ובטח בו ללא גבול ושיעור. עיניו היו נשואות רק אליו, כדברי אדוננו דוד בתהלים לח: "ה' סלעי ומצודתי ומפלטי א-לי צורי אחסה בו". - לכן אין כל פלא בכך שבורא עולם הצילו מכל פגעי הטבע, וניסים נעשו לו תמיד.

וכדי שגם אנו הקטנים נתחזק במידת הבטחון, נביא כמה מעשיות בענין: באחת משנות התבודדותו, השתוללה בעירו מוגאדור מחלת השחפת. באותם ימים עדיין לא נמצאה תרופה מתאימה למחלה זו, ובפרט במרוקו הנחשלת לא היו אמצעים להתמודד עמה, לפיכך הפילה המגיפה חללים רבים. אחת הדרכים בהם ניסו למתן את השפעתה של המגיפה, היה על ידי טיול וסיור באויר הצח מחוץ לעיר, וכך נהגו כל תושבי העיר הבריאים.

היהודים בני המקום, ידעו שהצדיק רבי משה אהרן סגור ומסוגר בתוך ביתו, ולא יוצא ממנו בשום אופן שבעולם, - חרדו מאד לבריאותו, והחליטו לדבר על לבו, שמשום חשש פיקוח נפש, יצא מעט מחוץ לביתו ויסייר מחוץ לעיר. מששמע את בקשתם, סירב, ואמר, כי צור העולמים הוא החותך חיים לכל חי, ובידו לשומרו גם בתוך ביתו. בני העיר

יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת", ואם להם הקב"ה לא ידאג, למי ידאג? - בא שב ליד, קרא לי. ואלמדך פרק בהלכות בטחון". התיישבתי לידו, והחל לספר לי סיפורים נוראים, על מצבים קשים מאד בהם היה מצוי, ובטח בבוראו שתמיד עמד לימינו, והצילו מכל אותם מצבים, "והבוטח בה' חסד יסובבנו" - סיים.

האזנתי בקשב רב לדברי המוסר היוצאים מלב טהור, וכדרכו, הגשימם מיד הלכה למעשה. בזריזות פנה לבית הכנסת, נטל ספר תהלים, והחל לשפוך שיחו לפני בוראו, בדבקות ובשברון לב, שימציא לו את צורכו. לאחר שעתיים נכנס לבית הכנסת אורח מפריז, ואמר לי, כי בידו תרומה נכבדה לקופת רבי חיים פינטו זיע"א. נטלתי את המעטפה עם הכסף. ומנתי אותו. להפתעתי הרבה, היה שם בדיוק את הסכום החסר לתשלום משכורות אברכי הישיבה. מיד הזדרזתי למו"ר אבי זיע"א, וסיפרתי לו בשמחה את הבשורה הטובה, כי ישועת ה' הושיעתו כהרף עין. מו"ר אבי הצדיק שמח מאד, ואמר לי: "דע לך בני, כל מי שיש בידו את מידת הבטחון, יכול להוציא יש מאין". אכן, - "הבוטח בה' חסד יסובבנו" (תהלים לב, ט).

אם כבר עסקנו בדרך אגב במעורבותו בהרצת תורה, נוסיף ונספר, כי בסתר הרבה להפיץ תורה בישראל. רבי משה אהרן עמד מאחורי הקמת מוסדות תורה שונים ברחבי תבל, ותמך בהם כפי יכולתו. עוד בהיותו במרוקו, היה שולח סכומי כסף גדולים לשיבות שהוקמו בה, באומרו, - כי זהו עיקר תפקידנו בעולם, לתקן עולם במלכות ש-די, ואותו תיקון יהיה רק על ידי הרצת תורה. אולם בבואו לארץ ישראל, פעל לכך ביתר שאת, מלבד הכולל שהקמנו בשעתו, אותו החזיק בדרך כלל מכספו, מבלי שידעו מכך, ביוזמתו ובסיועו הוקמו גם ישיבה לצעירים באנגליה, ישיבות בערים פריס וליאון, בצרפת, בראשות ישיבות אלו עומדים בניו: הרב הצדיק רבי דוד חנניה שליט"א, ובלוס אנג'לס נפתחה ישיבה נוספת, בראשותה עומד בנו הרב הצדיק רבי יעקב שליט"א. זכה הצדיק רבי משה אהרן זצ"ל, והתקיים בו המקרא (משלי ט): "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו", ובניו וצאצאיו הצדיקים שליט"א, המשיכו דרכו בקודש, והקימו מוסדות תורה רבים ומפורסמים ברחבי הארץ והעולם.

כאן המקום לציין, שרבי משה אהרן סבר, שדרך הלימוד שהיתה נהוגה במרוקו עד אז, אינה מתאימה לרוח הדור הצעיר, ועליהם לעבור ללמוד בדרך הלימוד של הישיבות. לפיכך, הפנה את כל השואלים בעצתו לשיבות אלו, ואף את בניו שליט"א שלח ללמוד בישיבות שלמדו בדרך זו. יתירה מכך, רבי משה אהרן תמך בסכומים גדולים ככל יכולתו, בישיבות שלימדו את בני מרוקו בדרך לימוד זו, כגון: ישיבת "עץ חיים" בטנג'יר (בראשות שמואל טולידאנו, וישיבת "צח ישראל" בסונדרלנד (בראשות רבי שמאי צאהן זצ"ל) פעמים רבות התבטא על ישיבות אלו: "הרי הם עושים את מה שבעצם היה מוטל עלינו, ולכן עלינו לתמוך בהם בכל כוחנו", וכך אכן עשה, כאמור לעיל.

מספר שנים לפני פטירתו, לאחר שכבר חלה ברגליו ונמק אכל בהם, ביקש ממני לערוך הילולא לרבנו יאשיהו פינטו זיע"א בעיר דימונה. לרגע הבעתי תמיהה, דימונה

בתורה (שמות לג כא): "הנה מקום אתי ונצבת על הצור", ופירושו על דרך הדרוש הוא: אם מקומך אתי, דהיינו הינך חש שבורא עולם מצוי לצידך, ומקום מעמדך לידו, אזי "ונצבת על הצור" - תהיה חזק כצור החלמיש, ואיש לא יוכל להניד אותך ממקומך וממעמדך, אפילו כמלא נימה". והוא הצדיק זיע"א, - היה נאה דורש ובאה מקיים, כפי שראינו.

ואם עד עתה ראינו כיצד שמר הקב"ה על גופו, נראה קצת כיצד דאג למלאות כל מחסורו, והתקיים בו הפסוק: "נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב" (תהלים לג, כה) בשנות הסתגרותו, חיבר רבי משה אהרן את ספרו "שנות חיים". לאחר שסיים את מלאכת הכתיבה, חפץ להדפיסו, אולם לא היה בידו את הסכום הדרוש לכך. היות ומשמשו באותם ימים התעסק במכירת כרטיסי הגרלה, ביקש ממנו רבי משה אהרן שיביא לו כמה כרטיסים. משהביא לו, נטלם בידו, והתקרב עמו לנר התמיד שדלק בביתו לעילוי נשמת אביו ר' חיים זיע"א. ליד הנר נשא תפילה חרישית מעומק לבו, ואמר: "רבנו של עולם, אם הדברים הכתובים בספר ראויים לעלות על מכבש הדפוס, עשה עמי חסד בזכות אבותי הקדושים, והזמן לפני את הכרטיס שיעלה בהגרלה".

לאחר כמה ימים נערכה ההגרלה, והתברר שאחד מאותם הכרטיסים שנטל זכה. הסכום הספיק להוצאות הדפסת הספר, והרבנית נטלה את הסכום, וטיפלה בכל הוצאות הדפוס. כשלוש שנים לאחר מכן, בשנת תשכ"א, סיים לחבר את חלקו השני של הספר, וחפץ להדפיסו לקראת שמחת בר המצוה שלי. גם בפעם הזו לא היה בידו הסכום הנדרש. רבי משה אהרן נהג כבראשונה, - ונענה שנית.

מששאלתי לפשר הדבר, ענה כך: "הרי כתוב (ירמיהו יז, יז): "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו", וכנגד זה נאמר (שם ה): "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו", א"כ אסור לי לשים מבטחי בבשר ודם, אלא בצור העולמים בלבד, עליו אשען, והוא יושיעני. אי לכך, בטחתי בבוראי שבזכות אבותי הקדושים יעמוד לימיני, ואם אכן הספר ראוי להדפסה, בודאי ימציא לי את מלא הסכום הדרוש לי, בלי עזרת בשר ודם, כפי שראית שקרה". מקרה זה מלמדנו מהו כוחו העצום של בטחון פשוט ותמים בבורא עולמים.

ובאותו ענין אזכיר, כי כשהקמנו כולל אברכים באשדוד, כפי הוראת מו"ר אבי הצדיק זצ"ל, בו עמלו תלמידי חכמים בלימוד התורה הקדושה. מדי חודש בחודשו טרחנו ודאגנו לשלם את משכורותיהם של לומדי התורה, תמידין כסדרן. והנה, חודש אחד, לא הצלחנו לגייס את הסכום הדרוש, ובערב ראש חודש נעצבתי אל לבי, איך אשיב מחר את פניהם של האברכים ריקם, הרי יודע אני שצאצאיהם תלויים בהם, ובלי משכורת זו מאין יקחו מזון לפיהם. בצר לי פניתי אל מו"ר אבי בקריאה: "אבא, מאין יבא עזרי?" כשמוע רבי משה אהרן קריאה זו, ננער מיד, וגער בי: "כיצד הינך אומר כך? וכי יודע אתה רק את תחילתו של הפסוק ולא את סופו? הרי הפסוק מסיים "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", ומה הינך דואג, הקב"ה הוא כל יכול, וברגע אחד ביכולתו להמציא לך את כל החסר, בפרט שמדובר בפרנסתם של אברכים עמלי תורה עליהם העולם עומד, כפי שנאמר (ירמיה לג, כה): "אם לא בריתי

דוקא! מדוע? מו"ר אבי השיב לי: "רבנו יאשיהו פינטו זיע"א לחם רבות כדי להעביר גילולים מן הארץ, והשתדל להעביר עבודה זרה מן העולם בכל מקום שיכל, והיות ושמעתי שלאחרונה הגיעו לדימונה עובדי עבודה זרה,

לכך סבורני שאם נקיים שם הילולא ביום פטירת רבי יאשיהו, נוכל להתפלל שבזכותו תתבטל השפעתם בעיר". כששמעתי את דבריו, והבנתי את חשיבות הענין, החילוני בהכנות לקראת ההילולא. לאחר כמה ימים התעניין רבי משה אהרן איך מתקדמות ההכנות, והודיע לי כי גם הוא מתכוון להשתתף בהילולא. כששמעתי זאת נבהלתי, ואמרתי למו"ר אבי: הלא חולה אתה,

נמק מסוכן מתפשט ברגלך, וכל כולך עטוף חולי ומכאוב, כיצד תיסע לשם? הלא כל טלטול מוסיף לייסוריך, ועלול להחמיר את מצבך! - טענתי בלהט. חיך ר' משה אהרן ואמר לי בהחלטיות: "בכל אופן אסע! - לצורך מטרה חשובה כמו זו, שווה כל צער שבעולם. הרי מטרתה היא להעביר גילולים מן הארץ, למען שמו יתברך, ואם לא נעשה כך, למה לנו חיים? - לפיכך אסע", חתם את הויכוח.

בינתיים, ההכנות להילולא הלכו ונשלמו, ויום קודם, קיבלתי בדואר דוגמה מהמודעות שפורסמו בעיר לכבוד ההילולא. היו אלו מודעות רחוב גדולות. גם הוזמן הציבור לסעודת ההילולא, כשבמרכז המודעה באותיות גדולות מאד, התבשר הציבור שהצדיק רבי משה אהרן פינטו ישתתף בעצמו בהילולא, לפני שמו נוספו תארים רבים - שתיארוהו כראוי. בערב הראיתי לו את המודעות. משראה רבי משה אהרן התארים שנכתבו עליו ואת האותיות גדולות קפץ ממקומו כנשון נחש, וזעק: "אני לא בא לשם".

לרגע לא ידעתי מה לעשות לשמע תשובתו השלילית, ושאלתי! מדוע? הלא אתה הסברת לי את החשיבות העליונה שהינך רואה בהילולא זו, ומדוע לא תלך לשם? השיב לו רבי משה אהרן כך: "ראה, הם כתבו עלי שאני גאון, וזה שקר, הם כתבו עלי שאני צדיק, וגם זה שקר, אינני גאון ואינני צדיק. עם שקר א' אפשר לפעול פעולות טובות? לאחר מכן הוסיף, בבת צחוק, כך: "בדרך כלל, כששואלים אותי, אני אומר לכתוב לפני שמי את התואר ר' בלבד, ולא יותר. והנימוק לכך הוא: כשאעלה לשמים, הרי שם עולם האמת, ללא כחל וללא שרק, וככל הנראה ידונו אותי גם לפי התוארים שתיארו אותי באותה מודעה לראות האם אכן נכונים הם. והנה, אם נכתב שם צדיק, יחקרו ויבדקו אם אכן צדיק אני, ואבוי לנפשי. אבל אם כתוב רק ר', הרי הדבר תלוי, אם ימצאוני כשר, אוכל לומר מה טוב, הרי כך תארו ר', שמשמעותו רבי. ואם ח"ו ימצאוני לא כשר, אוכל לומר לזכותי, כך גם אני הבנתי, ולכך תארוני ר' שמשמעותו גם רשע". בסופו של דבר כך היה, ורבי משה אהרן לא נסע, ולא השתתף באותה הילולא.

ואנו הצועדים בעקבותיו, רואים כאן מעשה נורא מכמה נקודות ראות. ענוות אמת, יושר ללא פגם, בצירוף הכרעת אדם גדול בהתאם להשקפת התורה. נביט נא, הרי הוא עצמו

סבר שמעמד זה - חשיבותו עליונה, ויש בו משום "לתקן עולם במלכות ש-די", אם כן, איך וויתר על כך רק משום שסבר שאותו כבוד שחפצו להנחיל לו בשקר יסודו, וכי אין התועלת שחשב שתצמח שווה בנוק אתו שקר?

אכן, זוהי השקפתה של תורה, תהיה התועלת גדולה אשר תהיה, אם הדרך להשגתה עוברת באיזו סטייה אפילו קלה ודקה ממצוות התורה, - שב ואל תעשה עדיף. ועוד ראינו כאן יושר ללא פגם, כשהבסיס לכל הוא ענוות אמת בדרגות גבוהות, ביותר, תחושה של אפס מוחלט, ביטול עצמי גמור, ללא התלבטויות וללא התחכמויות. לכן אין בלבנו כל פלא על אותו כבוד שזכה שיכבדוהו כל ימיו, וכדברי רבנו יאשיהו פינטו זיע"א בספרו כסף צרוף, על הפסוק במשלי (טו, לב) "וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנֹה", וז"ל: "וקודם שיביא הקב"ה את האדם לידי מעלה וכבוד, בדקו הקב"ה ומצאו שלם בענין הענוה, ולכך שילם לו כמידתו, כמו שמצינו בשאול שאחז מידת ענוה כי היה נחבא אל הכלים, ובו בחר ה'".

הסתלקותו

בליל ד' באלול, הופיע מו"ר אבי רבי משה אהרן בחלום, וביקש, שלמחרת בערב אהיה ניצב סמוך למיטתו, כי באותו זמן תעלה נשמתו לגנוי מרומים. למחרת, בשעות הלילה המוקדמות, ליל ה' באלול תשמ"ה, יצאה נשמתו של רבי משה אהרן, בקדושה ובטהרה, מזוככת מכל סיג, ועלתה בסערה השמימה.

שעה קלה לאחר שנודע דבר הסתלקותו של הצדיק, הגיע אחד מתושבי אשדוד, חיים דבדה ז"ל, מהמקורבים לצדיק הנפטר, לבית המשפחה, ובידו מעטפה. לדברי האיש, לפני כארבע שנים, קרא לו רבי משה אהרן זצ"ל, הפקיד בידו את המעטפה, ואמר: "מעטפה זו תשאירנה סגורה, ולאחר פטירת תעבירנה לבני". הערב, כשהשיגה אותו הידיעה המרה, הזדרז למלא את השליחות שהטיל עליו הצדיק, להביא את המעטפה לבני לאחר פטירתו. בני המשפחה הזדרזו לפתוח את המעטפה, והוציאו מתוכה פתק, שהיה כתוב בכתב ידו של רבי משה אהרן, וכך נכתב שם: "נראה לי עת פקידה, ביום ה' באלול". בני המשפחה נדהמו, מגילוי רוח הקודש שהופיע לעיניהם. שמע סיפור המעטפה והפתק שבה, העמיק בהם את ההכרה בגדולת אביהם הצדיק, והתחושה שחלפה בלבם היתה, שגם בקשת דוד המלך ע"ה ותהלים (לט, ה): "הוֹדִיעֵנִי ה' קִצֵּי וּמִדַּת מִי מַה הִיא אֲדָעָה מֶה קִדְל אֲנִי", התקיימה באביהם הצדיק. הרגשת החסר והיתמות התפשטה בקרבם כפליים לאחר ידיעה זו, ובלב שבור כואב ודואב ניגשו להכנת מסע הלוויה.

בהלוויתו השתתפו המונים מכל רחבי הארץ, וגופו הטהור והמזוכך נטמן בבית העלמין באשדוד. על ציונו הוקם אוהל מפואר, אותו פוקדים רבבות אנשים מכל רחבי תבל, בתפילה ובקשה לבורא עולם שיערה עליהם רחמים ממרום, בזכות אותו צדיק קדוש וטהור הטמון שם, זכותו תגן עלינו, אמן.

(מתוך ספר "שנות משה" - שיצא לאור על ידי מוסדות נתיבי חיים ומשה)

סליחה וכפרה. "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, ל).

ביום הכיפורים אומרים עשר פעמים "יודוי", שנים בכל תפילה - היחיד בלחש והש"צ בחזרה, כנגד עשר פעמים שהיה כהן גדול מזכיר ה' בודוי, וזה כמו שכתוב בירושלמי (פ"ד דר"ה ה"ז), שעשרה וידויים אמר ישעיה הנביא, רחצו, הזכו, הסירו רוע מעלליכם, חדלו הרע, למדו היטב, דרשו משפט, אשרו חמוץ, שפטו יתום, ריבו אלמנה, לכו נא ונוכחה, וכנגד עשרה וידויים אלו, אנו אומרים עשרה וידויים ביוהכ"פ.

בתחילת הודיו, אנו אומרים את הפסוק (תהלים לב, ה), "חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי", וכתבו בשם הגר"א לבאר זאת ע"פ מה שכתוב (בשמואל ב, יב יג), "ויאמר דוד אל נתן חטאתי לה", ובמסורה יש אחרי כן "פיסקא באמצע פסוק", ואח"כ מסיים הפסוק שם, "ויאמר נתן אל דוד גם ה' העביר חטאתך לא תמות". שטעם הפיסקא באמצע הפסוק לא מובן, שהרי הודיו צריך להיות חטאתי עויתי פשעתי כדרך כל המתוודים, וכמו שכתוב בגמ' (יומא לו:): שלמדנו כן ממה שאמר דוד בתהלים (קו, ו) "חטאנו עם אבותינו העווינו והרשענו". וא"כ מדוע כאן אמר רק חטאתי לה? ולא יותר? אלא כשאמר דוד חטאתי לה? אמר כן מעומק לבו שאז נשבר לבו בקרבו, עד כי לא היה יכול להמשיך ולסיים עויתי פשעתי כי כמעט נתעלף מרוב צער ונפסק דיבורו, ולכן באה פיסקא באמצע פסוק לומר שדבריו נפסקו באמצע משברו ליבו, וזה מה שכתוב חטאתי אודיעך דהיינו שאמרתי "חטאתי לה", וגם עוני לא כסיתי שהייתי חפץ להמשיך עויתי, וגם אמרתי אודה עלי "פשעתי" לה, אלא שנעתקו המילים מפיו, והשי"ת הבוחן לבות וכליות ויודע תעלומות לב מחל לו כבר באומרו חטאתי לה? ולכן אמר לו נתן הנביא "גם ה' העביר חטאתך לא תמות", שנתקבלה תשובתו ברצון. **מכאן מוסר השכל לומר הודיו מתוך שברון לב, כי לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבוזה.** ומה יענו אזובי קיר על רוב עונותינו ופשעינו.

בעשרת ימי תשובה אנו אומרים בתפילה "אבינו מלכנו, כתבנו בספר צדיקים וחסידים". אדם שעושה מאמץ והשתדלות, עוסק בתורה ועושה מצוות, יש לו מקום לבקש כך, אבל אדם שלא עושה שום צעד מצידו, איך מעיז פניו לבקש דבר כזה, הקב"ה אומר לו, האם אתה צדיק וחסיד, למה שאני זייף את הספר שלי ויכתוב אותך בספר צדיקים וחסידים? כך האדם צריך לחשוב ולהתבונן על הדברים הללו, איך יעזי פניו לבקש כשלא עושה שום צעד מצידו, אך כשמתאמץ ומשתדל להיות צדיק, כשיבקש מה' כתבנו בספר צדיקים וחסידים, בספר ישרים ותמימים, יש מקום לדבריו.

בליל יום הכיפורים וביומו אומרים כ"ו פעמים "זיעבור", כמנין שם הויה ב"ה, חמש פעמים בסליחות של הלילה, וחמש פעמים בסליחות של שחרית, ושבע פעמים בסליחות של מוסף, ושש פעמים בסליחות של מנחה, ושש פעמים בסליחות של נעילה. שהרי הקב"ה הבטיח למשה רבינו כל זמן שישראל חוטאים, יעשו לפני כסדר הזה - י"ג מידות, ואני מוחל להם. ברית כרותה ל"ג מידות שאינן חוזרות ריקם. (ר"ה יו, ב). אך הנה צריך להבין מה זה הלשון "יעשו" כסדר הזה, לכאורה היה צ"ל "יאמרו" שהרי י"ג מידות אומרים אותם בפה, מה שייך כאן לשון עשייה? התשובה לזה: אדם שאינו רחמן, כשהוא אומר ה' אל רחום וחנון, יש עליו תביעה גדולה הרי כתוב "והלכת בדרכיו", אז למה אינך רחום וחנון, אם אתה לא מרחם אז גם אני לא מרחם, "ונתן לך רחמים ורחמך" - אם אתה רחמן אז גם אני ירחם עליך. **כי צריך להיות אומר ועושה. וזה שכתוב "יעשו" לפני כסדר הזה, אם הם יעשו כמוני, יקיימו בעצמם את הי"ג מידות, אז גם אני ירחם עליהם.**

כל אחד יעשה מאמץ להתקרב לשכינה, ללכת בדרכיו של הקב"ה, רחום וחנון ארך אפיים ורב חסד ואמת, מי שמקיים את זה בפועל, אז יזכה להכתב ויחתם בספר חיים טובים ושלוש אמן.

(הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל - "יתד המאיר")

מאהבת הקב"ה את ישראל ומחמלתו עלינו, הקדים לנו חודש שלם בכדי שנכין עצמנו לראש השנה יום הדין, וליום סליחת העון יום הכיפורים. כולם נידונים בראש השנה, ונחתמים ביום הכיפורים.

ומוטל על האדם בימים אלו, לתור ולחפש בכל הענינים שלו אם עשה שלא כהוגן יעשה תשובה, ויקבל על עצמו שלא ישוב לכסלה. וכן אם ציער את חברו או פגע בו בלא שימת לב, ילך ויחזור בתשובה ויבקש ממנו סליחה, כי עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר אלא עד שירצה את חברו. וכל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו (ר"ה יז, א).

ומחמת כן אנו מקדימים כבר ארבעים יום לפני יום הכיפורים בר"ח אלול להתעורר בתשובה ולבקש סליחות ותחנונים כדי שהאדם יתעורר ויזכור שבאמת יש לו לבקש סליחה מהקב"ה. "שפוך שיחה דרוש סליחה, מאדון האדונים". להתחרט על כל הרע שעשה, ועל כל מה שלא הטיב לעשות - על המחדל שלא עשה. והקב"ה רחמן מלא רחמים "מלך מוחל וסולח", "חנן המרבה לסלוח". אדם אינו יכול לתאר לעצמו כמה גדולה היא מידת הרחמנות של הקב"ה. עד שאומר לנו "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג, ז), וכמ"ש בפסיקתא דרב כהנא, "שובה ישראל עד ה' אלוקיך", משל לבן מלך שחלה, אמר לו הרופא, אם תקח את התרופה הזאת תתרפא, והיה הבן מתיירא לאכול ממנה, אמר לו אביו, בני, תדע שאין רפואה זו מזיקה כלל, הרי אני בעצמי אוכל ממנה תחילה. כך הקב"ה אומר לעם ישראל, אם אתם מתביישים לחזור בכם ולעשות תשובה, הרי אני שב ראשון, שנאמר (ירמיהו ל, יח), "הנני שב שבות אהלי יעקב ומשכנותיו ארחם". ומחמת שהקב"ה מרבה לסלוח, לכן נתן לנו את יום הכיפורים יום סליחת העון.

אמנם יש לדעת שמי שמרבה ועושה תעניות וסיגופים, אין זה רצוי לפני הקב"ה (עי' למרן החיד"א בספר כסא רחמים אדר"ג פרק ל). משום שלא המעשה של התעניות והסיגופיים ושק ואפר יועיל, אלא העיקר זה המעשים הטובים, ירבה בהם, ירבה בתורה, זה מה שיועיל ויכפר. אבל יש אנשים שטועים וחושבים שכשחוזר בתשובה צריך לעשות תעניות, זו לא דרכה של תורה, מי שהוא בור ועם הארץ שיעשה תעניות, עד שיתמקמק... אבל מי שלומד תורה אם מתענה זה ביטול תורה בשבילו, התורה צריכה חכמה ודעת, אדם שאינו אוכל אין דעתו מיושבת עליו, כשהוא לומד אינו מבין את תלמודו. אבל אדם שאכל ושבוע כשהוא לומד דעתו צלולה ויכול ללמוד ולהבין כל דבר. מי שעושה תעניות וסיגופים דעתו בל עמו, כשהוא לומד אינו מבין על בוריו. לכן תמיד כשאוכל תהא כוונתו "לשם שמים", בשביל שתהא דעתו מיושבת עליו ויוכל ללמוד תורה כראוי.

כי צריך לדעת שעיקר גדול מהתשובה זה ע"י עסק התורה, משום שהתורה מכפרת עון, ואשרי השוקד על דלתות התורה לילה ויומם, שאף העבירות החמורות מתכפרות בלימודו, וכמו שכתוב (משלי טו, ו) "בחסד ואמת יכופר עון", ו'אמת' זו תורה שנאמר (משלי כג, כג) "אמת קנה ואל תמכור". וכפי שאמרו חז"ל (ילקוט"ש הושע ס"י תקכב) אמר הקב"ה חביב עלי תלמוד תורה שלכם יותר מכל הקרבנות שבתורה, ומכל הזבחים שזבח שלמה לפני, שאמר הקב"ה לדוד "כי טוב יום בחצרך מאלף... והכוונה לאלף עולות שהיה מקריב שלמה כמו שכתוב (מלכים א, ג) "אלף עולות יעלה שלמה". שהרי התורה אגוני מגנא ואצולי מצלא.

הימים הללו מראש חודש אלול ועד יום הכיפורים הם ארבעים ימי רצון שבהם עלה משה רבינו ע"ה להר סיני להביא לוחות שניות. עלה בר"ח אלול, וירד עם הלוחות ביום הכיפורים, ובני ישראל ראו את עצמם שהם גרמו לכך שהוצרך משה רבנו לשבור את הלוחות הראשונות ולהביא לוחות שניות בגלל "חטא העגל", ולכן ביום ירידתו של משה רבנו - יום הכיפורים, החליטו וקיבלו על עצמם תענית לתשובת המשקל לכפר על חטא העגל שעשו וגרמו לשבירת הלוחות, והתפללו להקב"ה שיסלח להם, וכשמשם רבינו ירד והביא להם את הלוחות, יצאה בת קול ואמרה "סלחתי כדברך", ועל כן נקבע יום הכיפורים לדורות ליום תענית וליום